T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

HİCRİ 900 (M. 1494) TARİHLİ MÜELLİFİ BİLİNMEYEN BİR TASAVVUFİ RİSALE (İNCELEME- METİN- SÖZLÜK)

(Yüksek Lisans Tezi)

Rumeysa Nur KARAGÖZ

Doç. Dr. Ümit HUNUTLU
Danışman

RİZE
2020

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında, Rumeysa Nur KARAGÖZ tarafından hazırlanan "Hicri 900 Yılı Tarihli Müellifi Bilinmeyen Bir Tasavvuf Risalesi" başlıklı bu çalışma, 17/04/2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Gigdem USTA ..... Kabul

Üye: Doç. Dr. Ümit HUNUTLU ..... Kabul

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Gül YILMAZ ÇAL ..... Kabul

19/5/2020

Doç. Dr. Ahmet YANIK

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Tezli Yükseklisans programından mezun olmak üzere teslim ettiğim "Hicri 900 (M. 1494) Tarihli Müellifi Bilinmeyen Bir Tasavvufi Risale" konulu tezimi, bilim ve araştırma etiği prensiplerine riayet edilerek tarafımdan yazılmıştır.

Eserimde, başka kaynaklardan aktarılan bütün bilgi ve alıntılar, Enstitünüz Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak açıkça gösterilmiştir. Kaynağı gösterilenler dışında kalan bütün bilgiler uygun araştırma yöntemi kullanılarak tarafımdan edinilmiş ve esere bu şekilde yansıtılmıştır. Şahsıma ait olmayan hiçbir bilgi, kasıt veya kusurlar, şahsıma aitmiş gibi gösterilmemiştir. İnternet kaynakları dâhil, sahibine / kaynağına atıf yapılmaksızın hiçbir bilgi kullanılmamıştır.

Aksinin ortaya çıkması hâlinde doğacak bütün hukuki, idari, akademik ve etik sorumluluk tarafıma ait olacaktır. Eserin tesliminden sonra herhangi bir zamanda, bilim etiğine aykırılık tespit edilmesi ve / veya eserimle ilgili intihâl veya intihâl şeklinde anlaşılacak bir durumun ortaya çıkması hâlinde; Üniversiteniz ve eğitim kadronuzun hiç bir şekilde sorumlu tutulmayacağını hür irademle kabul, beyan ve taahhüt ederim. 17 /05/2020

Rumeysa Nur KARAGÖZ

ÖN SÖZ

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışma, her geçen gün gücünün ve etkisinin daha çok farkına varılan dilin geçmişini aydınlatmakla birlikte geleceğine de yol göstermiş olacaktır. Dili ve kültürü besleyen her eser gelecek için çok önemlidir ve bu eserin de dile ve kültüre katkı sunacağı düşünülmektedir. Her eserdeki farklı ifadeler, Türkçenin ne kadar zengin ve güçlü bir dil olduğunu göstermektedir. Bu eserler geçmiş konusunda okuyucalarını aydınlatırken geleceğe de umutla bakmayı sağlayacaktır. Bu eser ile de Türkçenin zenginliğine zenginlik katmak amaçlanmıştır.

XVI. yüzyıldan sonra sanat kaygısı güdülen veya dini maksatla yazılmış bazı eserlerde dil, anlaşılması güç bir hale gelmiştir. Arapça ve Farsça ifadeler kullanma düşkünlüğü eserlere hâkim olmaya başlamıştır. Osmanlı Devleti'nde, aydınlar arasında Arapça ve Farsça ağırlıklı bir dil kullanılmaya başlanılmıştır. Fakat bu durum çoğu zaman eleştirilere maruz kalmıştır.

Bunların yanı sıra tekkeler, halkla daha çok iletişim hâlinde olduğu için ve halkın da dili daha sade olduğundan dili sade eserler ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu nedenle de tasavvuf öğretileri daha sade ifade olanağı bulmuştur. İşte bu ifadelerden biri de bu çalışmada yer alan eserdir. Eser, Osmanlı Türkçesinin süslü nesir geleneğinden uzaktır. Metinde tasavvufa ait öğretilerinin açıklanmaya çalışılmasının yanında kısa hikâyeler, betimleme, örneklendirmeler ve Türkçe şiirler de verilmiştir.

Bu eserle ilgili bugüne dek yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma; giriş, inceleme, metin, sözlük olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın giriş bölümünde eser hakkında bilgi verilmeye ve eserin içeriği özetlenmeye çalışılmıştır. Eserin dil özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunulmuştur.

İnceleme bölümünde, metnin dil özellikleri üç ana başlıkta ele alınmıştır. Metnin imla, ses bilgisi ve şekil bilgisi özellikleri verilmiştir. Metnin Eski Anadolu

Türkçesinden Osmanlı Türkçesine geçiş özelliği gösteren dil özellikleri aktarılmaya çalışılmıştır.

Metin bölümünde, Arap harfleriyle yazılan eser transkipsiyon harfleri kullanılarak çeviri yazıya aktarılmıştır. Sözlük bölümünde ise eserde yer alan kelimelerin anlamı verilmeye çalışılmıştır. Bu bölümdeki bazı kelimelerin tasavvuf ve felsefe alanındaki terim sözlüklerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada amaç, daha önce üzerinde çalışılmamış bir eseri ele alarak onu dil özellikleri ve içerik yönüyle değerlendirmektir. Bilinmeyen eserler konusunda alana katkı sağlamak amaçlanmıştır. İncelenen eser ve dili hakkında yeni bilgiler verilmiştir. Böyle eserlerin hangi yüzyıla ait olduğunu, müellifinin kim olduğunu bilmek geçmişin belirsizliği nedeniyle oldukça zordur. Ortaya çıkacak herhangi bir eser veya yazar o güne kadarki görüşleri değiştirebilmektedir. Buna rağmen bu çalışmanın Türk diline katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında ve tez çalışma sürecinde her türlü fedakârlığı gösteren, görüş ve tavsiyeleriyle her zaman destek olan çok kıymetli hocam Doç. Dr. Ümit HUNUTLU'ya sonsuz teşekkürlerimi sunar; destek ve sabırlarından ötürü aileme teşekkür ederim.

RİZE, 2020

RUMEYSA NUR KARAGÖZ

İŞARET VE KISALTMALAR

Ɵ	: Boş elemanı gösterir.
>	: x>y: y x'ten doğmuştur.
+	: Gramerde isim soylu ifadeleri gösterir.
-	: Gramerde fiil soylu ifadeleri gösterir.
( )	: 1. Atıf yapılan eseri gösterir. 2. Gramerde örneği verilecek ekleri ve kökleri gösterir.
a	: Metnin her sayfası iki bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerin ilkini gösterir. Örneğin; 2a1 ("a" harfinin önünde yer alan sayı sayfa numarasını gösteririken harften sonraki sayı ise satır numarasını göstermektedir.)
b	: Metnin her sayfası iki bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerin ikincisini gösterir. Örneğin; 2b1 ("b" harfinin önünde yer alan sayı sayfa numarasını gösteririken harften sonraki sayı ise satır numarasını göstermektedir.)
bkz.	: bakınız
è	: kapalı e
Ar	: Arapça
Far	: Farsça
ET	: Eski Türkçe
TDK	: Türk Dili Kurumu
Yay.	: Yayınları, Yayınevi
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY…… 2
ETİK BEYAN…… 3
ÖN SÖZ…….. 4
İŞARET VE KISALTMALAR……..… 6
İÇİNDEKİLER…… 7
ÖZET……..… 12
ABSTRACK…….. 13
ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ…… 14

GİRİŞ…….…… 15

İNCELEME

1.1. METNİN İMLA ÖZELLİKLERİ…… 21
1.1.1. Ünlülerin Yazılışı……. 22
1.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı……... 25
1.1.3. Bitişik Yazılan Kelimeler……. 27
1.2. SES BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ……..……... 28
1.2.1. Ünlüler…….. 28
1.2.1.1. Ünlü Değişimleri…...……..…… 28
1.2.1.1.1. /i/-/è/-/e/…… 28
1.2.1.1.2. Kalınlık- İncelik Bakımından Sıra Değiştirme……..... 28
1.2.1.1.3. Yuvarlaklaşma…….. 29
1.2.1.1.4. Ünlü Düzleşmesi……..…… 29
1.2.1.1.5. Ünlü Daralması……...……. 30
1.2.1.2. Ünlü Düşmesi…….……. 30
1.2.1.3. Ünlü Türemesi……..…… 31

1.2.2. Ünsüzler……..……. 31
1.2.2.1. Ünsüz Değişmeleri…….…….. 31
1.2.2.1.1. Tonlulaşma……...…… 31
1.2.2.1.2. Tonsuzlaşma……. 36
1.2.2.1.3. Sızıcılaşma……...…… 36
1.2.2.1.4. Akıcılaşma……..……. 37
1.2.2.1.5. Dudaksıllaşma…….……. 38
1.2.2.2. Ünsüz Düşmesi……...…….. 38
1.2.2.3. Karşılaşan İki Ünsüzden Birinin Düşmesi (Tekleşme)..…. 39
1.2.2.4. Ünsüz Türemesi…….…... 40
1.2.2.5. Ünsüz İkizleşmesi…… 40
1.2.3. Hece Düşmesi……..……. 40
1.2.4. Hece Kaynaşması…….…… 40
1.2.5. Uyumlar……..…….. 41
1.2.5.1. Ünlü Uyumları……..…… 41
1.2.5.1.1. Kalınlık- İncelik Uyumu…….. 41
1.2.5.1.2. Düzlük- Yuvarlaklık Uyumu……..…….. 41
1.2.5.1.1.1. Yuvarlak Ünlülü Ekler……. 43
1.2.5.1.1.1.1. Yuvarlak Ünlülü Yapım Ekleri…… 43
1.2.5.1.1.1.2. Yuvarlak Ünlülü Çekim Ekleri…… 43
1.2.5.1.1.2. Düz Ünlülü Ekler……. 46
1.2.5.1.1.2.1. Düz Ünlülü Yapım Ekleri…… 46
1.2.5.1.1.2.2. Düz Ünlülü Çekim Ekleri……. 46
1.2.5.1.1.3. Düz ve Yuvarlak Şekli Bulunan Ekler……. 47
1.3. ŞEKİL BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ…… 47
1.3.1. Kelime Yapımı……. 47
1.3.1.1. Yapım Ekleri…… 47
1.3.1.1.1. Fiilden Fiil Yapım Ekleri……. 48
1.3.1.1.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri…… 48
1.3.1.1.3. Fiilden İsim Yapım Ekleri…… 48
1.3.1.1.4. İsimden İsim Yapım Ekleri…….. 48
1.3.1.2. İsim Çekim Ekleri…… 49

1.3.1.2.1. Çokluk Ekleri……... 49
1.3.1.2.2. İyelik Ekleri…….. 49
1.3.1.2.3. İsim Hâlleri ve Hâl Ekleri…… 50
1.3.2. Sıfatlar…….. 53
1.3.2.1. Niteleme Sıfatları……. 53
1.3.2.2. Belirtme Sıfatları…….. 53
1.3.2.2.1. İşaret Sıfatları……... 53
1.3.2.2.2. Soru Sıfatları…… 54
1.3.2.2.3. Sayı Sıfatları……. 54
1.3.3. Zamirler…… 54
1.3.3.1. Şahıs Zamirleri……. 55
1.3.3.2. İşaret Zamirleri……. 55
1.3.3.3. Dönüşlülük Zamirleri……... 56
1.3.3.4. Belirsizlik Zamirleri……. 56
1.3.3.5. Soru Zamiri…….. 57
1.3.4. Fiiller…… 57
1.3.4.1. Fiil Çekimi……... 57
1.3.4.1.1. Şahıs Ekleri…….. 57
1.3.4.1.1.1. Şahıs Zamiri Menşeli Şahıs Ekleri……... 58
1.3.4.1.1.2. İyelik Eki Menşeli Şahıs Ekleri…… 58
1.3.4.1.2. Kip…… 58
1.3.4.1.2.1. Bildirme Kipleri……... 58
1.3.4.1.2.1.1. Geniş Zaman…… 58
1.3.4.1.2.1.2. Görülen Geçmiş Zaman……... 59
1.3.4.1.2.1.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman……. 59
1.3.4.1.2.1.4. Gelecek Zaman……. 59
1.3.4.1.2.2. Tasarlama Kipleri……. 59
1.3.4.1.2.2.1. Dilek- Şart Kipi…… 59
1.3.4.1.2.2.2. İstek Kipi…….. 60
1.3.4.1.2.2.3. Emir Kipi…….. 60
1.3.4.1.2.2.4. Gereklilik Kipi…….. 60
1.3.4.1.3. Ek Fiil……... 60

1.3.4.1.3.1. İsimleri Yüklem Yapan Ek Fiil…… 60
1.3.4.1.4. Fiillerde Soru Şekli……... 61
1.3.4.1.5. Fiilimsiler……. 61
1.3.4.2. Birleşik Fiiller…….. 62
1.3.4.2.1. İsim + Yardımcı Fiille Kurulan Birleşik Fiiller……... 63
1.3.4.2.2. Fiil+ Yardımcı Fiille Kurulan Birleşik Fiiller…….. 63
1.3.4.2.3. Deyimleşmiş Birleşik Fiiller…… 64
1.3.5. Zarflar……... 64
1.3.5.1. Yer- Yön Zarfları……. 64
1.3.5.2. Zaman Zarfları…….. 64
1.3.5.3. Miktar Zarfları…….. 65
1.3.5.4. Durum Zarfları……. 65
1.3.5.5. Soru Zarfları……. 65
1.3.6. Edatlar…….. 66
1.3.6.1. Başkalık İlgisi Kuran Edat……... 66
1.3.6.2. Beraberlik veya Vasıta Edatı…… 66
1.3.6.3. Miktar ve Derece Edatı…… 66
1.3.7. Bağlaçlar…….. 67
1.3.7.1. Açıklama Bildirenler…… 67
1.3.7.2. Çıkarım, Görelik, Sebep, Hedef Bildirenler……. 67
1.3.7.3. Karşıtlık Bildirenler……. 68
1.3.7.4. Pekiştirme ve Katma Bildirenler…….. 68
1.3.7.5. Seçme, Denkleştirme, Karşılaştırma Bildirenler…….. 68
1.3.7.6. Sıralama Bildirenler……. 69
1.3.7.7. Şart Bildirenler……. 69
1.3.8. Yabancı Unsurlar…….. 69
1.3.8.1. Başa Gelen Arapça Unsurlar…… 69
1.3.8.2. Sona Gelen Arapça Unsurlar…… 70
1.3.8.3. Başa Gelen Farsça Unsurlar……. 70
1.3.8.4. Sona Gelen Farsça Unsurlar……. 70
SONUÇ…… 71
METİN……. 75

SÖZLÜK…….. 154
KAYNAKLAR…… 171
TIPKIBASIM……... 174
ÖZ GEÇMİŞ…… 216

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ana Bilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Tez Türü: Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Ümit HUNUTLU

Hazırlayan: Rumeysa Nur KARAGÖZ

Yıl: 2020

Sayfa Sayısı: 216

ÖZET

HİCRİ 900 (M. 1494) TARİHLİ MÜELLİFİ BİLİNMEYEN BİR TASAVVUFİ RİSALE

Bu çalışma, müellifi bilinmeyen bir tasavvuf risalesinin edebiyat alanına kazandırılması amacıyla yapılmıştır.

Çalışma; "İnceleme", "Metin" ve "Sözlük" bölümlerinden oluşmaktadır.

İnceleme bölümünde, metin dilbilgisel anlamda başlıklar altında incelenmiştir. Her başlık ayrıntılı olarak açıklanmış ve yine her başlık için ayrı ayrı örnekler verilmiştir.

Metin bölümünde, Arap alfabesi ile verilen orijinal metin Latin alfabesine aktarılmıştır.

Sözlük bölümünde ise metinde yer alan ve anlamı bilinmeyen kelimelerin anlamları verilmiştir.

Yapılan çalışma, "sonuç" bölümü ile sona erdirilmiştir. Eserle ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: inceleme, metin, sözlük, tasavvuf, risale

Recep Tayyip Erdoğan University Graduate School of Social Sciences

Department: Turkish Language and Literature

Thesis Type: Master Thesis

Supervisor: Asst. Prof. Ümit HUNUTLU

Author: Rumeysa Nur KARAGÖZ

Year: 2020

Pages: 216

ABSTRACT

A SUFİSM WİTH AN UNKNOW AUTHOR, DATED HİJRİ 900 (M. 1494)

This study was carried out in order to bring a sufi prophecy of unknown author to the field of literature.

Work; It consists of "Review", "Text" and "Dictionary" sections.

In the examination section, the text is examined under titles in grammatical sense. Each title is explained in detail and examples are given separately for each title.

In the text section, the original text given with the Arabic alphabet is transferred to the Latin alphabet.

In the dictionary section, the meanings of the words in the text that are not known are given.

The study was concluded with the "conclusion" section. A general evaluation about the work has been made.

Keywords: review, text, dictionary, mysticism, tractate

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

ا (آ)	a, ā	ص	ṣ
ا (أ)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ż, ḍ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	ṣ	غ	ġ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	ḳ
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ڭ	ñ
د	d	ل	l
ذ	z̲, d̲	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ى	y, ı, i, ī
		ء	’

GİRİŞ

İslamiyet'in doğuşunun ikinci asrından itibaren İslamiyet dairesine giren çeşitli milletlerin geçmişlerinden getirdikleri kültürel birikimin dolaylı etkisiyle İslam medeniyetine katkı sağladıkları bir gerçektir. Doğrudan doğruya olmasa bile Hint medeniyeti, Musevilik tesirleri, Yunan filozoflarından çevrilmiş eserlerle meydana gelmiş fikir akımları dini gelişmeler üzerinde etkili olmuştur. Böylece İslam medeniyetinin her tarafında birçok mezhep ve meslek vücut bulmuştur (Köprülü, 2012: 46-47). İslam medeniyeti ile yaygınlaşan tasavvuf anlayışı kısa zamanda etki alanını genişletmiştir.

Tasavvuf; her dinin veya felsefenin ideale yönelişidir. Sözün hâle dönüşümü şeklinde ifade bulan tasavvuf, İslam dininin sunduğu bilgi sistemini fiile dönüştürme yoludur (Eraydın, 2008: 29). Sözü fiile dönüştürmenin en büyük ve en güçlü aracı "söz" olmuştur. Kendi kurallarını, düşüncelerini eserler yolu ile kitlelere ulaştırmıştır. Gerçekten de bu sözler, bu dünyadan ümidini kesmiş insanlara ahiret hayatını gösteriyorlar ve bütün bu karmaşık hayattan onları sıyırarak, daha sade bir yaşam gösteriyorlardı. İnsanların yozlaşmalarına karşı tasavvufun ahlaki ilkelerini ortaya koyarak kitlelerin ruhunda ortaya çıkan fırtınaları dindiriyorlar, onları ruhi ve manevi sükûna kavuşturuyorlardı. Dolasıyla sosyal düzenin yokluğunu gören, devamlı karışıklıklardan bıkmış ve ezilmiş olan hâlk, kendilerine bu dünyada nasip olmayan saadeti, hiç olmazsa ahirette temin edebilmek için tekkelere, şeyhlere koşarak tarikatlar dünyasına giriyordu (Kara, 2006:177). Tüm bunlar nedeniyle de tasavvufi eserler Türk dili açısından büyük bir önem arz etmektedir.

Geçmişe dayanan her eser ve o eserde yer alan dil özellikleri değerli madenler kadar önem taşır. Bu önemli ve geçmişi bir nebze aydınlatan eserlerden biri de üzerinde çalışılan 15. yüzyıla ait olduğunu ve 17. yüzyılda istinsah edildiği düşünülen eserdir. Eserin içinde yer alan şiirler ve kısa hikâyeler eserin güçlü bir dili olduğunu bize göstermekte ve Türkçenin bir edebiyat dili olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir. Bu eserin üslup özellikleri onun tekke ve medreselerde tasavvuf eğitimi kitabı olarak kullanıldığına da işarettir.

Halk ve divan edebiyatının ortak tarafını oluşturan tasavvuf öğretisi, Türk toplumunda her şeyden önce birlik, beraberlik ve eşitliği sağlamıştır. Bu anlayış, sınıfsız bir toplum ve sınıfsız bir edebiyat ortaya koymuştur (Tatcı, 1997: 7). Bu bağlamda ortaya konan her metin, insanlar tarafından kolayca anlaşılabilmiş ve bu metinlere insanlar tarafından değer atfedilmiştir.

1. Eserin Müellifi

Eserin temmet bölümünden sonra yer verilen şiir, Hazani mahlaslı bir şaire aittir. Bu durum akıllara eserin müellifinin 17. yüzyılda yaşamış olan Hazânî adlı müellife ait olabileceğini getirse de kesin bir yargıda bulunulamaz. Müellifin eserinde sürekli "dervīş, āhī, fuzül" diye hitap etmesi eserin tasavvufi öğreti kitabı olması ve bunu okuyanların da dervişler olması nedeniyledir. Aynı zamanda bu hitaplar tasavvufi açıdan önemli terimlerdir. Özellikle "āhī" kelimesi "Ahilik Teşkilatını" da hatırlatmakla birlikte Divânu Lügati't-Türk'te eli açık manasına gelen "āhī" kelimesi bu eserin o döneme de bir atıf olacağı fikrini akıllara getirmektedir. Bir başka kuvvetli yargı ise "ahi" kelimesi "kardeş" anlamına geldiğinden ve bu hitap Bektaşilik geleneğinde çokça kullanıldığından eser Bektaşilik geleneğinin bir yansıması olabilir. Söylenebilecek kesin yargı şudur ki; eserde şair "Muḥammed Muṣṭafânuñ ṭoḳuz yüz yılında geldi" ifadesiyle kendisinin 15. yüzyıl şairlerinden olduğunu belirtmektedir. Bunlarla birlikte eserin yazılış tarihi 15. yüzyıl olmakla beraber istinsah tarihi 17. yüzyıl olmalıdır.

2. Eserin İçeriği

Metin incelemesinde temel alınan nüsha Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda, 06 Mil Yz A 7268/1 arşiv numarasıyla kayıtlı el yazmasıdır. Bu yazmanın ölçüleri *189x112-148x89 mm*'dir. Metinde *abadi* kâğıt kullanılmıştır. Nesih yazı türüyle kaleme alınan eser, 13 satır üzerinden 41 varak olarak yazılmıştır. Bu eserin kenar cetvelleri yaldızlıdır. Eser nazım ve nesir bölümlerden oluşmaktadır. Eserde temmet bölümü yer almakla birlikte baplara da yer verilmiştir. Bu baplar sırasıyla şöyledir:

- ḥaḳḳı eşyādan ayru istemek
- eşyā içinde istemek

- ādemden ādemi farḳ eylemek
- ādem nedür aṣlı nedendür bunı bilmek
- ādem cümle şey'üñ üzerine mālikdür
- lā ilāhe illallāh dimek
- temīzlik
- insanuñ kāmīlliġi
- her nesne kişiye kendüden kendüyedür
- ḫayru şer mizallāhu teʿāli
- ḫayru şer Tañrı'dandur
- ḥaḳḳı bilmege ḥaḳdan ʿināyet gerek
- Muḥammed Muṣṭafā ṣalli Allâhu ʿaleyhi ve sellem dir ki ḳalbi'l-müʿmin-i beytu'l-lâh didi bu nişānla nişān ādemdedür
- mürşid daḫi özgedür
- bellü yiri yoḳ cümle mekāndadur
- Allâh'ı istemek ayrılmaġa ṭanuḳluḳ virmekdür

3. Eserin Dil ve Üslup Özellikleri

Eserde tasavvufi terimler ağırlıktadır. Eser tasavvufun öğretilerinden bahsetse de dönemin sanat anlayışına paralel olarak edebiyat ürünlerinde kullanılan ağdalı söyleyiş, bu çalışmadaki eserde bulunmamaktadır. O dönemde Arapça ve Farsça ifadelerin kullanılmasının yaygınlaşması halkın konuştuğu Eski Anadolu Türkçesine ters düşmüştür. Tekkeler ve medreseler tasavvuf öğretilerini en sade şekilde yazmış ve halka ulaşmasında başarılı olmuşlardır. Bu örneklerden biri de bu eserdir. Eserde anlaşılması güç tasavvuf öğretileri en sade şekliyle anlatılmıştır.

Bir metnin Eski Anadolu Türkçesi eseri mi yoksa Osmanlı Türkçesi eseri mi olduğunu şu maddelere göre değerlendirip anlaşılabilir:

-Eski Anadolu Türkçesinde yaygın bir şekilde kullanılan damak n'si (ñ), Osmanlı Türkçesinde 17. yüzyıldan sonra kalkmaya başlamıştır.

-Osmanlı Türkçesinde teklik birinci şahıs ekinin v'li biçimleri ve teklik birinci şahıs ekinin /+In/'lı şekli de 17. yüzyıldan sonra kalkmıştır. Sadece /+Am/, /+Um/'lu şekiller kullanılır.

-Çokluk birinci şahıs eki /+vUz/ 16.yüzyıldan sonra yerini /+K/'ya bırakır. Çokluk ikinci şahıs eki /+sIz/ 18.yüzyılda azalır ve yerini /+sIñIz/'a bırakır.

-Gelecek zaman eki /+IsAr/ 16.yüzyılda da vardır; 17.yüzyıldan itibaren yerini /-(y)AcAK/'a bırakır.

-Şimdiki zaman eki /-yor/ Osmanlı Türkçesinde ortaya çıkar.

-/durur/'un bildirme eki olarak kullanılması 15.yüzyıldan itibaren seyrekleşmiş, 17.yüzyılda kaybolmuştur.

-/-mAdIn/ zarf-fiil eki 16.yüzyıldan itibaren yerini /-mAdAn/'a bırakmıştır.

-/(y)IcAK/ zarf- fiil eki seyrekleşmiştir.

-/(y)UbAn/ zarf-fiil ekinin Osmanlı Türkçesi içinde kullanımı gittikçe azalmıştır (Ercilasun, 2008: 459-460).

Üzerinde çalışılan eser, Osmanlı Türkçesinin değişim özellikleri açısından değerlendirildiğinde eskiye ait özellikleriyle dikkat çekmektedir. Metin Osmanlı Türkçesine geçiş özelliklerini de taşımaktadır. Eser yukarıdaki maddelere göre incelendiğinde şu sonuç ortaya çıkmaktadır:

İncelenen metinde damak n'si çokça kullanılmıştır: kimüñ 12a12, işüñ 11a6, düşiñ 21a7

Teklik birinci şahıs ekinin /+yIn/'lı örneği vardır: söyleyin 18b11, eydeyin 20b9

Çokluk birinci şahıs ekinin /+vUz/ şekline rastlanır: eylesevüz 19a9

Metinde /-(y)IcAK/ zarf-fiil ekine rastlanmıştır: göricek 19a12, ṭoġıcak 30a9

/-(y)UbAn/ zarf-fiil eki kullanılmıştır: Sergerdān oluban 3a10

Bu maddelerden yola çıkarak metnin Osmanlı Türkçesine geçiş dili özelliklerine sahip olduğu söylenebilir.

Metinde "ey tâlib" gibi hitaplar, devrik cümleler, eksiltili cümleler, tekrarlı anlatımlar, açıklamaların anlaşılıp anlaşılmadığını öğrenmek için tercih edilen soru cümleleri günlük konuşma dilini yansıtmaktadır.

"Gel ey ṭālib olan ḫayālī terk it
Ḫāmūş ol bu ḳāl u meḳāli terk it
Ḥaḳḳı sen kendüziñden ayru görme
Özüñi ġayrı Ḥaḳḳı ġayrı görme

Ḥaḳīḳat cümle ʿālem nūr-ı muṭlaḳ

Ḥaḳ isterseñ ḥaḳīḳat bu durur ḥaḳ

Eger ḥaḳdan uyanırsan uyanġıl

Ḳamu bu ḫayāli özüñe yüringil

Özüñi cehliyle Ḥaḳdan ayırma

Ḥaḳḳa ṭoġrı baḳ āḫī gözüñ ayırma

Ṣaḳın aldırmaġıl sen bu ḫayāle

Eger cānıla müştāḳsan viṣāle

İmān- ehl isen terk it gümānı

Ādem sen bil āḫī sevdür ziyānı"

Amaç

Bu çalışmanın yapılmasındaki amaç; Arap harfleriyle yazılan metni Latin alfabesine aktararak ve yine eserin ses ve şekil özelliklerini inceleyerek alana yeni bir eser sunmak ve edebiyata katkıda bulunmaktır.

Önem

Bu çalışma tasavvuf hakkında bilgi sahibi olmak isteyenlere bir kaynak niteliğinde olacağı gibi yazıldığı döneme de ses ve şekil bilgisi yönünden ışık tutacaktır.

Problem

Eserin müellifi ve müstensihinin bilinmemesi, dönemin özellikleri ve tasavvuf için önemli bir problemdir.

Kapsam ve Sınırlılıklar

Çalışma bu çalışmada yer alan eser ile sınırlıdır.

Veri Toplama Tekniği ve Analizi

Eserin daha önce Latin harfleriyle çalışılmadığı ve herhangi bir konuda incelenmediği tespit edilmiştir. Eser önce Latin harflerine aktarılmış ardından ses ve şekil özellikleri bakımından incelenip sözlük çalışması yapılmıştır.

Yöntem ve Teknikler

Yapılan çalışmada tek nüsha ele alınmıştır. Metin okunurken varaklar "a" ve "b" şeklinde bölünmüş ve satırlar numaralandırılmıştır. Örneğin; 2a1

"2" sayfa sayısını, "a" harfi verilen yapraklardan ilkini ve "1" satır numarasını gösterir. Nazım ve nesir bölümler numaralandırılırken her satır bir numarayı ifade edecek şekilde gösterilmiştir. Gramer kısmında yer alan numaralar, açıklanması

gereken yerlerin dipnotla gösterildiğini ifade eder. Sözlük bölümünde yer alan kelimelerin anlamları metin içerisinde ifade edilen anlamları ile verilmiştir. Sonuç bölümünde ifade edilen açıklamalarda ise yapılan çalışmanın önemli noktaları verilmeye çalışılmıştır.

İNCELEME

1.1.METNİN İMLA ÖZELLİKLERİ

15. yüzyıla ait bu tasavvufi risale, nazım ve nesir bölümlerinden oluşmaktadır. Metindeki çoğu kelime harekelidir. Sayfalar genel olarak 13 satırdan oluşmaktadır.

Eser manzum bir bölümle başlamaktadır. Eserde yer alan nazım bölümler "Fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün" kalıbıyla yazılmıştır. Eserde vurgulanmak istenen yerler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eserin dili son derece anlaşılırdır.

Eski Anadolu Türkçesinde iki farklı yazı geleneği mevcuttur. Bunlardan biri Uygur İmlası olmakla birlikte diğeri Arap- Fars imlasıdır. Bu iki imlanın özellikleri şu şekildedir:

UYGUR İMLASI	ARAP-FARS İMLASI
Düzensizdir. Yazarın veya şairin konuşma diline ve eğitimine göre farklılık gösterir.	Ünlülerin yazılmadığı görülür. yigirmi يكرم
Damak n'si için nun ve kef harfi birlikte kullanılır. gönül كنكل	Damak n'si için nun veya kef harflerinden yanlızca biri kullanılır. gözün كوزون
Kalın sıradan kelimeler sin harfi ile yazılır. saḳın سقين	Kalın sıradan kelimeler sad harfi ile yazılır.
Ünlü harflerin gösterimi tercih edilir. getürün كآتورون	Eklerin kelime tabanından ayrılması söz konusu değildir.
Bazı ekler tabandan ayrı yazılır. yükler يك لر	Tenvin kullanılır.

Metinde Arap- Fars yazı geleneği ağır basmakla birlikte Eski Türkçe yazı geleneğini de görmek mümkündür.

1.1.1.Ünlülerin Yazılışı

Eser, harekeli metin olarak yazılmıştır. “ā,ū,ī,o” ünlüleri harflerle gösterilmiştir.

/a/ Ünlüsünün Yazılışı

Metinde /a/ ünlüsü Arap alfabesinde yer alan ا (elif) ünlüsü ile gösterilmiştir. Arapça ve Farsça kelimelerde /a/ ünlüsü bazen işaretlenmezken bazen أ (elif) ile işaretlenmiştir. Türkçe kelimelerde harekelerle gösterilmiştir.

1. Ön seste

“a” ünlüsü ön seste ا (elif) ile işaretlenmiştir.

 āyine 1b4

 aç 2a11

2. İç seste

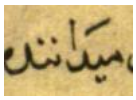
“a” ünlüsü iç seste ا (elif) ile işaretlenmiştir.

 cān 1a2

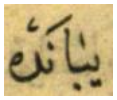
 z̲āt 2b3

3. Son seste

“a” ünlüsü son seste ya ا (elif) ile işaretlenmiş ya da güzel he (ه) ile gösterilmiştir.

 meydanında 1a8

 ḳalma 2a2

 yabanda 2a6

/e/ Ünlüsünün Yazılışı

İlk seste /e/ ünlüsü elif (ا) ile gösterilirken iç seste genellikle harekeli gösterilmiştir. Son seste ise genellikle güzel he (ه) ile gösterilmiştir.

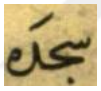
1. Ön seste

 ey 1a1

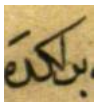
 eyleye 2b4

2. İç seste

 gel 1a1

 secde 2b8

3. Son seste

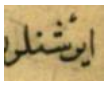
 birlikde 1a12

 gezme 2a6

 cümle 2a11

/ı/ ve /i/ Ünlülerinin Yazılışı

Metinde /ı/ ve /i/ ünlüleri kelime başında ا (elif) ve ى(ye) ile gösterilmiştir.

 irişenler 1a2

 işit 2b13

Metinde iç seste /ı/ ve /i/ ünlüleri bazı yerlerde harekeyle işaretlenmiş bazı yerlerde işaretlenmemiştir.

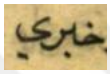
 ḥāline 1a1

 içinde 2a10

 vir 2a13 örneğinde ى(ye) ile işaretlenmiştir.

Sonda yer alan /ı/ ve /i/ ünlüleri, ى(ye) ile gösterilmiştir.

 degil-mi 1a11

 ḫaberi 2a3

 ṭâlibi 2a9

/o/ ve /ö/ Ünlülerinin Yazılışı

Metinde /o/ ve /ö/ ünlüleri kelime başında elif ve vav (او) ile gösterilmiştir. Ayrıca bazı kelimelerde ötre de konmuştur.

 olmış 1a13

 ol 2a5

 ola 2b2

İç seste /o/ ve /ö/ ünlüleri vav (و) harfi ile gösterilmiştir.

 gör 2a4

 gözüñ 2a11

 göñlüñi 2b1

/u/ ve /ü/ Ünlülerinin Yazılışı

Metinde /u/ ve /ü/ ünlüleri kelime başında elif ve vav (او) ile gösterilmiştir.

 unıtma 2a2

 uyar 2b1

Metinde iç seste /u/ ve /ü/ ünlüleri vav (و) ile gösterilmiştir.

 ḳuşlarına 1a6

 yüz 2b3

1.1.2 Ünsüzlerin Yazılışı

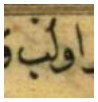
Metinde yer alan Türkçe kelimelerde çoğunlukla b-p, c-ç, t-d ünsüz harfleri birbirinin yerine kullanılmıştır. Arapça ve Farsça kelimelerde böyle bir durum söz konusu değildir.

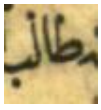
1. b ve p ünsüzlerinin yazılışı

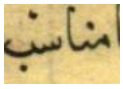
Farsça bir kelime olan put kelimesi ön seste /b/ ünsüzü ile gösterilmiştir.

 büt 5a12

Son seste /p/ ünsüzü yerine genellikle /b/ ünsüzü kullanılmıştır. Ancak bunlar Türkçe kelimelerde “-p” ile gösterilmiştir.

 olup 27b1

 ṭālib 28b3

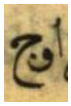
 münāsib 30b4

2. c ve ç ünsüzlerinin yazılışı

Metinde /ç/ ünsüzü yerine genellikle /c/ ünsüzü tercih edilmiştir. Ancak bunlar Türkçe kelimelerde “-ç” ile gösterilmiştir.

 hiç 1b1

 aç 2a10

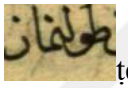
 üç 7b4

3. d ve t ünsüzlerinin yazılışı

Metinde kalın sıradan ünlü taşıyan kelimelerin ön sesindeki /t/ ünsüzü ṭı ile işaretlenmiştir.

 ṭoġrı 1b11

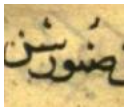
 ṭolu 2a10

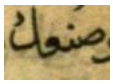
 ṭolanmaz 12a6

 ṭoḳuz 13b4

4. sin(s) ve sad(ş) ünsüzlerinin yazılışı

Metinde kalın sıradan ünlü taşıyan kelimelerin ön sesindeki /s/ ünsüzü ṣ ile gösterilmiştir. İnce sıradan olan kelimelerde ve Türkçe eklerde sin kullanılır.

 ṣanursın 3a5

 ṣunʿun 12a10

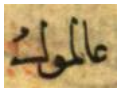
 ṣaġ 32b13

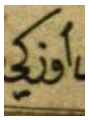
 ṣol 32b13

5. ñ ünsüzünün yazılışı

Damak n'si metinde kef (ك) harfiyle yazılmıştır. Tanrı kelimesinde damak n'sinin nun ve kef (نك) ile yazıldığı görülür.

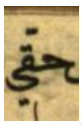
 Tañrı 7b2

 ʿālemüñ 7a3

 özüñi 9a12

6. Şeddenin Kullanılışı

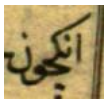
Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde Arapça kelimelerde şedde (ˇ) kullanılmıştır.

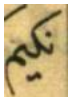
 ḥaḳḳı 7b1

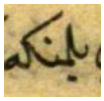
 külli 7b13

1.1.3. Bitişik Yazılan Kelimeler

Metinde bazı yerlerde ek fiil kendisinden önceki kelimeye bitişik yazılmıştır. Bazı kelimelerde de "ki, kim, çün, değin" edatlarının kendinden önceki kelimeyle bitiştiği görülmektedir.

 anuñçün 9b9

 nekim 1b6

 bilmenki 3a11

1.2. SES BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

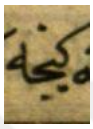
1.2.1. Ünlüler

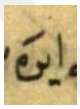
1.2.1.1. Ünlü Değişimleri

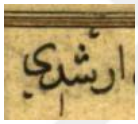
1.2.1.1.1. /i/-/è/-/e/

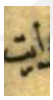
“Eski Anadolu Türkçesi eserlerinde Türkçe kelimelerin ilk hecesinde bulunan /i/-/è/-/e/ seslerinin yazılışında farklılıklar görülmektedir. Bu da okuma farklılıklarına yol açar” (Hacıeminoğlu, 2000: 9).

Türkiye Türkçesinde ilk hecede /è/ ile söylenip /e/ ile yazılan bazı kelimeler, metindeki örneklerinde /i/ sesiyle yazılmıştır.

 gice”gece” 20b12

 ir-“ermek” 3a7, 6a3

 iriş-“erişmek” 4b1, 4b2, 4b10, 11a2, 11b1

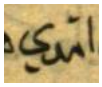
 it-”etmek” 1b7

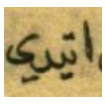
 iy”ey” 11b1, 11b11

 vir-“ver-“ 2a13, 6a3

1.2.1.1.2. Kalınlık İncelik Bakımından Sıra Değiştirme

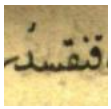
Metinde bazı kelimelerde kalınlık-incelik açısından sıra değiştirme görülmüştür.

 amtı > imdi 13a8, 13b3, 14a2, 14a6, 15a2

 ayıt > eyt 18b8, 18b10, 19a2

 tengri > Tañrı 7b2, 13b3, 13b5,13b7, 14a9

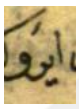
Türkiye Türkçesinde sadece ince şekli olan /+ki/ ekinin metinde kalın ünlülü şekli de bulunur.

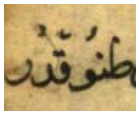
 ḳanḳı/ḳanġı ḫangi 14a5 (Metinde "ḳanḳı/ḳanġı" şekilleri kullanılmıştır.)

1.2.1.1.3 Yuvarlaklaşma ı > u, i > ü

"Yuvarlaklaşma, genellikle kelime bünyesinde bulunan dudak ünlüsünün veya ünsüzünün etkisiyle meydana gelen bir ses olayıdır." (Duman, 1995: 98).

"Türkçe kelimelerde meydana gelen yuvarlaklaşmanın sebepleri kelime sonunda bulunan /-g/ ve /g/ seslerinin düşmesi ve dudak ünsüzlerinin etkisidir" (Köktekin,2008: 76; Şahin, 2003).

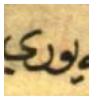
 ayrıg > ayru 1b8, 12b2, 14b8, 14b9, 20a11 örneği Eski Türkçede yuvarlaklaşmamışken bu dönemde yuvarlaklaşmıştır.

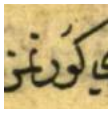
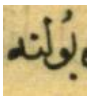
 ṭanguḳ > ṭanuḳ 13a2 örneği Eski Türkçede de yuvarlaktır.

1.2.1.1.4. Ünlü Düzleşmesi

"Kelimelerdeki yuvarlak ünlülerin çeşitli nedenlerle düz ünlülere dönüşmesidir" (Eker, 2002: 231).

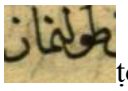
Metinde de bazı kelime ve eklerde düzleşme görülmektedir. Bu kelime ve ekler çoğunlukla Eski Türkçede de düz ünlüdür.

 yüri 8a5, 26a11, 27b9, 30a7, 33b6

 görin-: 1b3, bulın- 2b3

1.2.1.1.5. Ünlü Daralması

Yanlarındaki geniş ünlüleri daraltıcı etkiye sahip ön damak ünsüzlerinin; a, e, o, ö geniş ünlülerini daraltması olayıdır. Kapalı e'nin daralıp è > i değişimine uğraması da ünlü daralması olarak değerlendirilir.

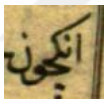
 ṭolınmaz 12a6

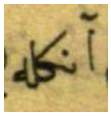
 vir- 2a13

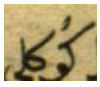
 di- 6a10

1.2.1.2. Ünlü Düşmesi

"Kelimeyi oluşturan ünlülerden birinin kaybolması olayıdır "(Eker, 2002: 228). Türkçe kelimelerde orta hecenin vurgusuz söylenmesinden dolayı, orta hecedeki dar ünlüler düşer. Ünlü düşmesiyle birlikte kelimede hece düşmesi de oluşur.

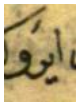
 anunçun (anun içün) 17b10, 23a3, 25a13, 36a13

 anunla (anun ile) 16b11, 16b13, 24b10, 29b8, 41a1, 41a3

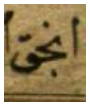
 göñ(ü)li > göñli 30b12

 oy(u)na > oyna- 21b8

 beñize- > beñze- 22a1

 ay(ı)ru- > ayru 1b8

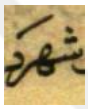
 ag̀(ı)za > ag̀za 22b10

 anıcak > ancak 35a13[1]

1.2.1.3. Ünlü Türemesi

"Tek heceli Arapça kelimelerde yan yana gelen iki ünsüzden ilkinin patlamalı ve ikincinin sızıcı olması durumunda Türkçenin hece yapısına uymayan çift doruklu heceler oluşturmaktadır. Bu Arapça kelimeleri Türkçe hece yapısına uydurmak için ünlü türemesine gidilir" (Börekçi, 2003: 32). Metnimizde ünlü türemesi meydana gelmemiştir.

 ʻilim(ʿilm) 1a5, 29a6, 41a7

 şehir (şehr) 13b8

1.2.2. Ünsüzler

1.2.2.1. Ünsüz Değişmeleri

1.2.2.1.1. Tonlulaşma

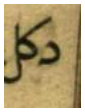
"Tonsuz ünsüzlerin ses yolunu genişleterek tonlu karşılıklarına dönüşmeleri hadisesidir" (Karaağaç, 2015: 90).

Ön Seste Tonlulaşma

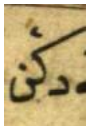
t- > d-, ṭ > d

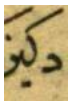
Eski Türkçede kelime başında /d-/ ünsüzü kullanılmamıştır. Batı Türkçesindeki kelime başı /d-/ ünsüzü, /t-/ ünsüzünün tonlulaşmasıyla ortaya çıkmıştır. Metinde aşağıdaki şekilleri ile kullanılmıştır.

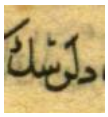
 daḫı 1b1, 1b3, 2a12, 4a1, 6b6

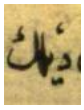
 degil 8a2, 29a9, 29a10, 30b1

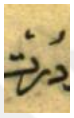
[1] a+n+ça+oḳ

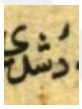
 degin 8a1, 13a11, 13b13, 14a1, 23b1

 deñiz 22a6

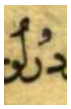
 dile- 2a10, 2b12, 14b5

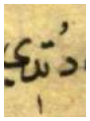
 dilek 19a8

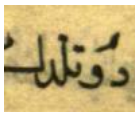
 dört 12b5, 13b12, 14a6, 21b8, 21b9

 düş- 3b3, 7a7, 22a3

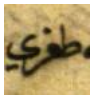
Türkiye Türkçesinde ön seste tonlulaşmanın görülmediği bazı kelimelerin metinde ön seste t > d değişimine uğradığı görülür.

 dürlü 3b2, 13a4, 13a12, 13b5, 15a7

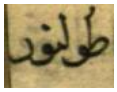
 dut- 3b5, 9b11, 29b2, 36b4

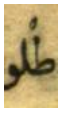
 dutıl- 9b5

Metinde ön seste tonlulaşmanın olmadığı kelimeler de mevcuttur.

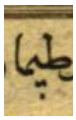
 ṭoġrı 1b11, 7a6,

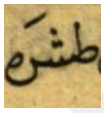
 ṭoḳuz 13b4, 20b12

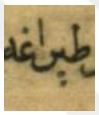
 ṭol- :12a6, 12a7, 19b2

 ṭolu 2a10, 2a11, 35a3

Türkiye Türkçesinde tonsuz ünsüz olarak kullanılan kelimeler metinde de geçmektedir:

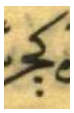
 ṭap- 26a1, 35b12

 ṭaşra 7b1, 24a8, 35b13

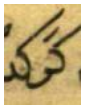
 ṭoprak 5b7, 5b8, 25b1, 30a7, 37a2, 38a4

k- > g-, ḳ- > ġ-

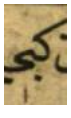
Eski Türkçede /k/ ile başlayan kelimelerin başındaki “k” ünsüzü, tonlulaşarak Batı Türkçesinde /g/ ünsüzüne dönüşür.

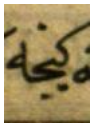
 geç- 2a5, 4b11, 6a1, 6b12, 8b2

 gel- 1a1, 2b6, 3b8, 8a4, 9b6

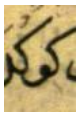
 gerek 4a9, 6a7, 7b5, 10a13, 13b6

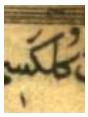
 getür- 4a9, 16a6, 16b2, 26a9, 27a9

 gibi 2a1, 4a6, 5a3, 8b11, 9a11

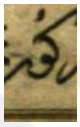
 gice 12a8, 20b12, 21b9, 22a1, 30a10

 göç- 4a4, 8b6, 26b5

 gök 2b8, 6a9, 6a13, 20b10, 22a11

 gölge 4b1, 15b6

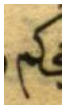
 göñül 26a13, 26b12, 28b2, 30b12

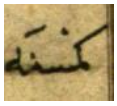
 gör- 30b13, 31a1, 31a12, 32b2, 32a11

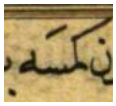
 göz 1b11, 2a10, 3a6, 3b11, 4a7

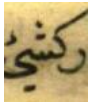
 gün 1b2, 2a7, 8b1, 8b11, 12a7

 kendü: 1a1, 2b4, 3b9, 5a3, 5b5

 kim: 6a9, 7b11, 2a12, 3b7, 5a4

 kimesne: 29a10

 kimse: 6b1, 26a11, 27a7, 30a13, 31b5

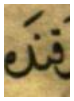
 kişi: 6a6, 7b7, 7b9, 11b4, 11b8

Metinde ön seste /ḳ-/ > /ġ-/ tonlulaşması örneğine rastlanmamıştır. Ön seste /ḳ-/ ünsüzü korunmuştur.

 ḳaç- : 3a6, 9a12, 25b6, 35a11

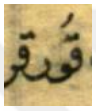
 ḳamu: 1a9, 1a10, 1b4, 1b5, 1b6

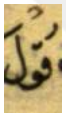
 ḳan-: 37a13

 ḳande: 35b10, 36a10

 ḳankı/ḳangı: 14a5

 ḳo- : 3a8, 3b9, 5b6, 9b4, 9b6

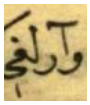
 ḳork- :11b7, 30a3

 ḳul: 2b8, 4b1, 7b10, 17b6

 ḳuru: 10a4

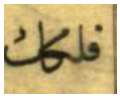
Orta Seste Tonlulaşma

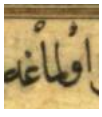
İki ünlü arasında kalın tonsuz ünsüzün tonlulaşması hadisesidir.

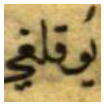
 varlıġı: 15a4

 gögüñ: 6b1

 gögi: 19a4, 19a11

 felegüñ: 21b6

 olmaġa: 4a1, 27b11, 29b5

 yoḳlıġı: 4b10

 birlige: 4b9

1.2.2.1.2. Tonsuzlaşma

"tol-" fiili ve türetmelerinde ön seste tonsuz ünsüzle gösterilmiştir.

 ṭol- : 2a10, 2a11, 12a7, 19b2

1.2.2.1.3. Sızıcılaşma

"Patlayıcı ünsüzlerin çeşitli sebeplerle sızıcı ünsüzlere dönüşmesi olayıdır" (Vural, 2015: 119).

-ḳ- > -ḫ-

 taḳı >daḫı: 1b1, 1b3, 2a12, 4a1, 6b6

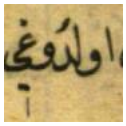
ḳ- > h-

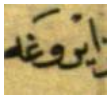
Bu sızıcılaşma olayıyla Türkiye Türkçesine geçişte karşılaşılmaktadır. Metindeki örnekte henüz sızıcılaşma meydana gelmemiştir:

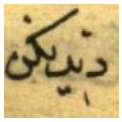
 ḳangı > ḫangi: 14a5

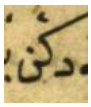
-ġ- > -ğ- / -g- > -ğ-

Metinde iç seste geçen /-g-/ veya /-ġ-/ sesleri Türkiye Türkçesinde sızıcılaşarak yerini /-ğ-/ sesine bırakacaktır:

 olduġ-: 27b2, 27b10, 40b7

 ayruġ: 23b11

 didiği: 8a6, 27a3, 30b5

 degin: 8a1, 13a11, 13b13, 14a1, 23b1

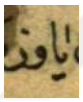
 değil: 4b13

b- > v-, -b > –v-, -b > –v

Eski Türkçede kelime başında, ortasında veya sonundaki bazı /b/ sesleri sızıcılaşarak Batı Türkçesinde v'ye dönüşmüştür.

 bir- > vir-: 2a13, 6a2, 7a4, 10b4, 11a10

 bar > var: 2a4, 2a12, 3b6, 4b11, 5a2

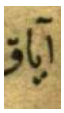
 yabız > yavız: 37a9

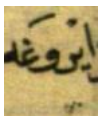
 bar- > var-: 2a3, 5b7, 7b5, 8a5, 8b6

 eb > ev: 19b8, 37b10

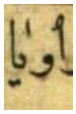
1.2.2.1.4. Akıcılaşma

"/b/,/d/,/g/,/k/ gibi patlamalı ünsüzlerden biri ile /h/ ve /v/ ünsüzlerinin; /r/,/l/,/m/,/y/ gibi bol sesli akıcı ünsüzlerden birine dönüşmesi hadisesidir" (Vural, 2015: 119).

 adaḳ > ayaḳ: 24a9

 adruḳ > ayruġ: 23b11

 ḳod- > ḳoy-: 3a8, 3b9, 9b4, 18a7, 18a12, 31a5

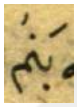
 udı- > uyu- : 10a1, 23b5, 25a9

1.2.2.1.5. Dudaksıllaşma

"Dudak ünlüleri (yuvarlak ünlüler) veya dudak ünsüzleri yanındaki ünsüzlerin bu seslerin etkisiyle dudak ünsüzüne dönüşmesi olayıdır" (Karaağaç, 2015: 71).

ñ > m

"Birinci teklik ve çokluk şahıs zamirlerine gelen ilgi eklerindeki ñ > m değişimine uğramıştır. Yuvarlak ünlülerden sonra gelen /n/ ünsüzü bazı kelimelerde /m/ olmuştur" (Yavuz, 2006: 217).

 ben + in benüm: 3a11, 21b7

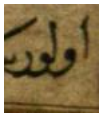
 biz + in bizüm :26b11, 34a7

1.2.2.2. Ünsüz Düşmesi

"Seslerin birbiri ile münasebeti sırasında gramer birliğinin bünyesindeki bir ünsüzün düşmesidir (Ergin, 2009: 51). Türkçede birçok ünsüzde düşme meydana gelebilmektedir" (İlhan, 2009: 54).

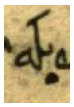
Kelime Başında Ünsüz Düşmesi

Eski Türkçede "b" li şekilleri bulunan bazı kelimeler zaman içerisinde ünsüz düşmesine uğrayarak b harfini kaybetmiştir.

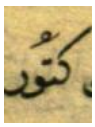
 ol-(bol-): 34a13, beyan ol- 34a9, olanlar 35a2, emin ol- 35b11

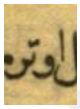
Kelime Ortasında Ünsüz Düşmesi

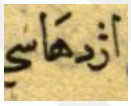
Örnekleri verilen kelimeler zaman içerisinde orta hecelerindeki sesleri kaybetmiştir.

 birle > bile: 36a4

 kel-tür > getür- : 4a9, 16a6, 16b2, 26a9, 27a9

 kit-tür > götür-: 25b7

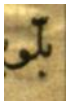
 ol-tur > otur-: 4a9, 19b13, 20a2, 20b6, 25a7

 ejdeha: 3b5

 belgülüg > bellü 35b10

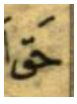
Kelime Sonunda Ünsüz Düşmesi

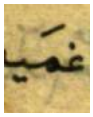
Eski Türkçede "g" li şekilleri bulunan bazı kelimeler zaman içerisinde ünsüz düşmesine uğrayarak son hecedeki "g" sesini kaybeder.

 belgülüg > bellü 35b10

1.2.2.3. Karşılaşan İki Ünsüzden Birinin Düşmesi (Tekleşme)

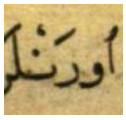
"İkiz ünsüz bulunduran kelimelerdeki ünsüzlerden birinin düşmesi olayına ünsüz tekleşmesi denir. Özellikle Arapça asıllı kelimelerde karşılaşılan bir ses olayıdır. Bu kelimelere ünlüyle başlayan bir ek veya kelime getirildiğinde düşen sesin tekrar ortaya çıktığı görülür" (Şahin, 2003: 42).

 ḥaḳḳ > ḥaḳ: 1b9, 6b8, 7a5

 ġamm > ġam: 9b8

1.2.2.4. Ünsüz Türemesi

Ünlü karşılaşmasını önlemek için akıcı bir ünsüzün türemesidir. Aşağıdaki kelimede, metnin yazıldığı dönemde olmasa da Türkiye Türkçesinde kelime başında ünsüz türemesi olmuştur. Buna *v protezi adı verilmektedir (Yelten, 1998: 119).* Metinde ünsüz türemesine rastlanmamıştır. Henüz "v" türememiştir.

 ur- (vur-): 5b12, 20a7, 25a6

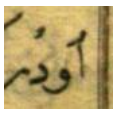
1.2.2.5. Ünsüz İkizleşmesi

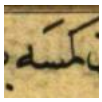
"İç seste iki ünlü arasında bulunan bazı ünsüzlerin iki ayrı heceye ait olmak şartıyla yinelenme olayıdır" (Karaağaç, 2015: 80).

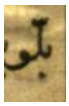
 belgülüg > bellü 35b10

1.2.3. Hece Düşmesi

Birbirine benzer veya eşit seslerden oluşmuş iki heceden birinin zamanla eriyip kaybolması olayıdır.

 durur > -dur: odur 16b11, bāzārdur 17a3, ṣıfatdur 17a12

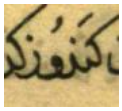
 kim erser > kimse[2]: 6b1, 26a11, 27a7, 30a13, 31b5 (Gülensoy, 2007: 526)

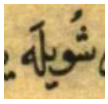
 belgülüg > bellü 35b10

1.2.4. Hece Kaynaşması

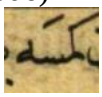
Bir kelimede yan yana bulunan iki veya daha fazla hecedeki seslerin veya yan yana bulunan iki kelimeden birincinin son hecesi ile ikincinin ön sesinin birleşip kaynaşması olayıdır.

[2] Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi, şahıs.

 kendü özin > kendüzi: 1b8, 2a4, 2b13, 3a12, 5a12

 şu ile > şöyle: 4a6, 9a6, 11b2, 13a6, 14b11

 ne ise ne > ne erser ne > nesne[3]: 2a6, 7b2, 7b4, 7b6, 8a4 (Gülensoy, 2007: 606)

 kim erser > kimse: 6b1, 26a11, 27a7, 30a13, 31b5

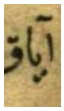
 n'oldı 25b8

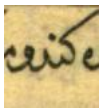
1.2.5. UYUMLAR

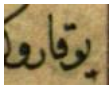
1.2.5.1. Ünlü Uyumları

1.2.5.1.1. Kalınlık- İncelik Uyumu

Türkçe bir kelimenin ilk hecesinde kalın (a, ı, o, u) bir ünlü varsa sonrasındaki hecelerde de kalın ünlü (a, ı, o, u); ilk hecesinde ince (e, i, ö, ü) bir ünlü varsa sonrasındaki hecelerde de ince ünlü (e, i, ö, ü) bir ünlü varsa sonrasındaki hecelerde de ince ünlü (e, i, ö, ü) olması kuralıdır.

 ayaḳ: 24a9

 kendü: 1a1, 2b4, 3b9, 5a3, 5b5

 yukaru: 6a13, 13b13, 22a11

1.2.5.1.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

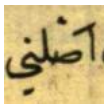
Türkçe bir kelimenin ilk hecesinde düz ünlü (a, e, ı, i) varsa onu takip eden hecelerde de, kalınlık-incelik uyumunu da gözetecek şekilde, uygun düz ünlü (a, e, ı, i) gelir. Türkçe bir kelimenin ilk hecesinde yuvarlak bir ünlü (o, ö, u, ü) varsa

[3] Belli bir ağırlığı ve hacmi, rengi, maddesi olan her türlü cansız varlık, şey, obje. i- fiilinin Eski Türkçedeki biçimi er-'dir.

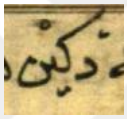
sonraki hecelerde, kalınlık- incelik uyumunu da gözetecek şekilde, uygun dar-yuvarlak (u, ü) ya da düz-geniş (a, e) ünlü gelir. Düz- geniş ünlü (a, e) gelmesi durumunda diğer hecelerde yine uygun düz ünlü (a, e, ı, i) gelebilir. Türkçe ekler bu uyum gözetilerek kelimeye eklenir. Bu uyuma küçük ünlü uyumu denir. Aşağıdaki örnekler uyuma girmeyen sözcüklerdir.

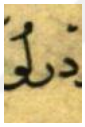
Metinde uyuma giren sözcükler:

degil 1a8, 4b13

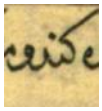
aşlını 12b3

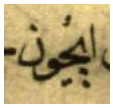
gönül 13a1

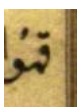
degin 13a3

dürlü 13a4

Metin düzlük-yuvarlaklık uyumu bakımından Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerine daha yakındır. Metinde kök veya gövde durumundaki bazı kelimelerin düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırı kullanımları görülmüştür:

 kendü: 1a1, 2b4, 3b9, 5a3, 5b5

 içün: 10a2

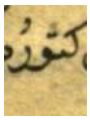
 kamu: 1a9, 1a10, 1b4, 1b5, 1b6

1.2.5.1.2.1. Yuvarlak Ünlülü Ekler

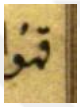
Bazı kelimelere gelen eklerin sadece düz veya yuvarlak şekillerinin olması Eski Anadolu Türkçesine ait metinlerde düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozmaktadır. Benzer durum incelenen metnin dil özellikleri için de geçerlidir.

1.2.5.1.2.1.1. Yuvarlak Ünlülü Yapım Ekleri

/-dUr-/ faktitif(ettirgenlik) eki:

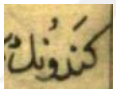
 getür- : 16a6, 16b2

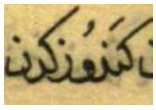
/-(y)U/:

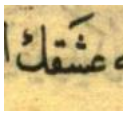
 kamu: 1a9, 1a10, 1b4, 1b5, 1b6

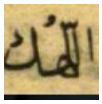
1.2.5.1.2.1.2 Yuvarlak Ünlülü Çekim Ekleri

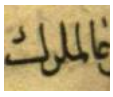
2. , 3.teklik ve çokluk kişi zamirleri ile isimlere gelen ilgi hâli ekleri:

 kendünüñ gölgesidür 15b6, kendünüñ mevcidür 15b7

 kendüziñden ayru görme 1b8

 ʿaşıḳuñ 2a3

 Allahuñ 2a9

 ʿālemlerüñ 2b10

Üçüncü şahıslar dışındaki iyelik ekleri:

gider **gönlüñ** içinden bu hevayı 5a1

çıḳma **yoluñ**dan 5a3

nefsüñ dilegin gizleyesün 5a5

yoḳ **haberüñ** 5a10

kendüzüñe maʿbūd idesin 5a12

yüzüñi ḳo ṭopraġa 5b6

dilüñi ġayrı ḥaḳdan ṣomūd eyle 5b6

özümi 3b7

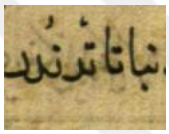
bizüm ʿ**aḳlumuz** 34a7

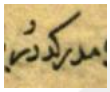
/+ArU/ yön eki:

+ArU (<GArU), +rU

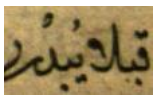
 yuḳaru: 6a13, 13b13, 22a11

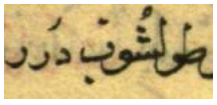
/+dUr-durur/ kuvvetlendirme/ bildirme eki:

 nebātātdandur 23a10

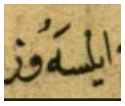
 müdrik durur 40b6

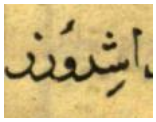
-(U)p durur: "Eski Anadolu Türkçesinde anlatılan geçmiş zamandan biraz farklı olarak, geçmişte ortaya çıktığı bildirilen hareketle ilgili kesin hüküm veren –up durur, updur/üpdür (<-up+dur-ur) eki özellikle üçüncü şahıslarda kullanılmaktadır" (Köktekin,2008: 118). Bu özelliklerden biri de 2. Tekil şahıslara gelen –(U)p durur ekidir.

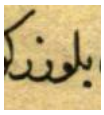
 ḳaplayupdurur 7b13

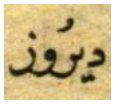
 ṭolaşup durur 19b3

Zamir kaynaklı birinci çokluk şahıs eki /+(y)Uz/-/vUz/:

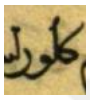
 eylesevüz 19a9

 işidürüz 27a4

 bilürüz 30a9

 dirüz 30a10

/-Ur/ geniş zaman eki:

 gelür: 21b3, 22b10

Görülen geçmiş zaman kipinin üçüncü şahıslar dışındaki çekimleri:

unıtdum 3b4

ḳaldum 3b4

söyledük 20b8

diledük 19a8

Emir kipi 3.teklik şahıs eki /-sUn/:

eylesün: 25a3

arasun: 23a1

/-dUk/ sıfat-fiil eki:

utanmaḳ aġır işdür ve bu cihānda ṭolışduġumuz iş bize şīrīn 27a6

/-(y)U/ zarf-fiil eki:

Bu ḫalḳuñ ḫoca diyü ḳıldığı ʿizzet 9b10

/-(y)Up/ zarf- fiil eki:

yol varup menzile 34a4

izleyüp ṣoy ṣoylayanlar 1a4

bilüp işin temīz idenler 20a9

1.2.5.1.2.2. Düz Ünlülü Ekler

Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlaklaşmanın tersine olarak bazı kelime ve eklerde düzleşme olayı görülmektedir.

1.2.5.1.2.2.1. Düz Ünlülü Yapım Ekleri

/-lIk/ isimden isim yapım eki:

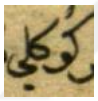
 ḳullıḳ 7b10

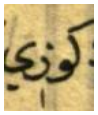
1.2.5.1.2.2.2. Düz Ünlülü Çekim Ekleri

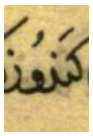
Yükleme hâli eki:

 bunı 13b6, 15a9, 15a12, 15a13, 16b1

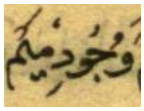
Üçüncü şahıs iyelik eki:

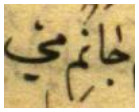
 göñli 30b12

 gözi 11b5

 kendüzi 1b8, 5a12,18a5

Soru eki /+mI/:

 vücūdum-mı 3a11

 cānum-mı 3a11

Görülen geçmiş zaman kipinin teklik ve çokluk üçüncü şahıs çekimleri:

oldı 27a11

ṭoġdı 21a12
buldı 21b1

Öğrenilen geçmiş zaman eki ve sıfat fiil eki /-mIş/:
ḳamu vārlıḳ Ḥaḳḳuñ burhānı olmış 1a11 (öğrenilen geçmiş zaman eki)
ādem anuñla bulmış şerefi 16b11 (sıfat-fiil eki)

Zamir kaynaklı ikinci teklik şahıs eki /+sIn/
tā kim olasın Allahuñ ḥabībi 2a9
bilesin sen nesin kendü ḫāliñi 2b4
āḫir eyleyesin ḳīl ü ḳāliñi 2b4

II.şahıs emir kipi çekimlerine gelen /-gIl/ kuvvetlendirme eki:
bu ḫayāli özüñe bürüngil 1b10
ḥaḳdan uyanırsan uyanġıl 1b10
sözi ḳogil 34b7

/-(y)IcAk/ zarf-fiil eki:
gün ṭoġıcak irte oldı 30a9

1.2.5.1.2.3. Düz ve Yuvarlak Şekli Bulunan Ekler
Dönüşlülük ve edilgenlik ekleri /-(Il)-/, /-(I)n-/ ve işteşlik eki /-(I)ş/:
kirişi onarılmış yaya beñzer 24a8
ṭolışduġumuz iş bize şīrīn 27a6

1.3. ŞEKİL BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

1.3.1. Kelime Yapımı

1.3.1.1. Yapım Ekleri

"Sınırlı sayıdaki yapım ekleri yine sınırlı sayıdaki kök veya gövdelere gelerek yeni kelimeler ve anlam türetmeye yararlar"(Börekçi, 2009: 26).

1.3.1.1.1. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

Fiil kök ve gövdelerinden fiil türetmek için kullanılan eklerdir.

/-(Il)-/: çıḳıl- 6b1, açıl- 7b9, yaradıl- 8b5, dutıl- 9b5

/-(I)n-/: görin- 6a13, çalın- 25a8, yaradıl- 25a8, bilin- 35a6

/-(I)ş-/,/-(U)ş-/: üleş- 27a3, ṭolış- 27a6, biliş- 28b2

/-(A)r-/: çıkar- 6a5, gider- 4b10

/-dUr-/: aldır-1b12

/-y-/: ḳoy[4]- 3a8, 3b9, 9b4

/-mA-/ olumsuzluk eki: añlama-10a6, ḳılma-10b10, olma- 11b3, alama-13b1

1.3.1.1.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

Fiil kök ve gövdelerine gelen eklerden isim olmuş yapıların tekrar fiil yapan bir ek alarak fiil olması işlemidir.

/+A-/: dile- 2a10, oyna- 21b8, beñze- 22a1

/+IA-/: işle- 11a6

/+Ar/: ṣuvar- 2b1

1.3.1.1.3. Fiilden İsim Yapım Ekleri

Fiil kök ve gövdelerinden isim yapan eklerdir.

/-An/: eren 10b11, düzen 1a6

/-(U)k/: artuḳ 37b7, dileg 5a5

/-I/: ṭolu 2a11, 35a3

/-mAk/: olmaḳ 4a3, aġlamaḳ 12a9, ṭaġılmaḳ 12a9, baḳmaḳ 14a11, bilmek 14b5

/-ku/: uyḳu 4a10

/+sI/: ayruḳsı 19a7

1.3.1.1.4. İsimden İsim Yapım Ekleri

Ad kök ve gövdelerine gelen eklerdir.

[4] ḳo->ḳod->ḳoy-

/+A/: gice[5] 12a8 (Gülensoy, 2007: 358)

/+ce/: nice[6] 2a1, 32b4 (Gülensoy, 2007: 607)

/+düz/: gündüz 12a8

/+dAş/: yoldaş 4a1, ḳarındaş 25b7

/+lIk/: birlik 4b3, beglik 21a5, temīzlik 23a5, pīrlik 24a7

/+lU/: dürlü 3b2

/+(I)ncI/: altıncı 39b6, ikinci 7b3, üçünci 7b3, dördinci 39a5, beşinci 39a7, yedinci 39a10

/+sUz/, /sIz/: susız 3b12, azıksuz 3b13, hatāsız 4b6, edebsüz 27b13, yolsuz 24b4[7]

1.3.1.2. İsim Çekim Ekleri

1.3.1.2.1. Çokluk Eki

Çokluk eki isimlerin çokluk şekillerini yapan işletme ekidir. İsmin karşıladığı nesnenin sayı yönüyle birden çok olduğunu ifade eden ektir (Ergin, 2009: 220).

İsimlere /+lAr/ eki getirilerek çokluk anlamı sağlanmıştır.

taşlar 37a2, ṣıfatlar 37a5, ʿāṣıḳlar 37b1, oġlanlar 37b10, dağlar 38a3, bulıtlar 38a4, aġaçlar 38a5, yapraḳlar 38a5, cānlar 41a2

1.3.1.2.2. İyelik Ekleri

"İyelik ekleri, adın karşıladığı nesnenin kime veya neye ait olduğunu bildirir. Sahiplik bildirir ve iki isim arasında bağlantı kurar" (Korkmaz, 2014: 276).

Birinci teklik şahıs iyelik eki /+(U)m/

maḳṣūdum 3a9, sūdum 3a9, ziyānum 3a9, yolum 3b3, başum 3b3

İkinci teklik şahıs iyelik eki /+U)n

ḳulluġuñ 11a2, vücūdūñ 20a9

Üçüncü teklik şahıs iyelik eki /+I, +SI/

[5] geç->gece

[6] Aslında "+ça,+çe" eşitlik ekidir fakat zamanla yapım eki olmuştur.

[7] Eski Anadolu Türkçesinde sadece yuvarlak ünlülü şekli bulunan ekin metinde geçiş dönemi özelliği gösterdiği ve çoğunlukla yuvarlak kullanılmakla beraber bazı eklerin yazımında kararsızlık söz konusudur.

Ḫaṭāsı 1b5, ejdehası 3b5, gölgesi 4b1, nāmūsı 6a2

Birinci çokluk şahıs iyelik eki /+(U)mUz/

ṭolışduġumuz 27a6

İkinci çokluk şahıs iyelik eki /+(U)nuz/

üleşdügüñüz 27a3

Üçüncü çokluk şahıs iyelik eki /+lArI/

nişānları 37b5, oġlanlarınuñ 37b10

1.3.1.2.3. İsim Hâlleri ve Hâl Ekleri

"İsim hâl ekleri cümlenin düzeni içinde isimlerin yüklendiği görevi belirleyen, cümlede ismin sözdizimi açısından rolünü ve öteki ögelerle ilişkisini gösteren, aynı zamanda anlam açısından ona belli bir özellik yükleyen çekim ekleridir" (Aksan, 2015: 90).

HÂL EKLERİ TABLOSU

Yalın	+ ɵ	---	---	---
İlgi	+(n)uñ	+ ɵ	---	---
Yükleme	+(y)I	(n)I	+ ɵ	---
Yönelme	+A	+(y)A	---	---
Bulunma	+dA	---	---	---
Ayrılma	+dAn	---	---	---
Eşitlik	+çA	---	---	---
Vasıta	+In	+leyin	+cılayın, +cileyin	+lA, (y)IlA, +ile, +(y)le
Yön Gösterme	+ArU	+rA	---	---

Yalın Hâl (Özne Hâli)

İsmin hâl eki almadığı şekildir. Cümle içindeki özne veya yan cümle değerindeki yapının öznesi yalın hâldedir.

cān 1b2, vücūd 1b2, yüz 1b4, vārlıḳ 1b5, eşyā 1b6

Ayrılma Hâli

"Ayrılma hâli ismin kendisinden uzaklaşma ifade eden fiillerle olan münasebetini kurar. Ayrılma hâli ekinin bu temel görevi yanında tarz, karşılaştırma, zaman, durum, ilgi vb görevleri de bulunmaktadır" (Sev, 2007: 387).

Metinde ayrılma hāli isimlere /+dAn/ eki getirilerek yapılmıştır.

ḥaḳdan 1b10, ābından 2b1, aradan 4b4, başuñdan 4a10

Metinde zaman bildiren isimlerden sonra da gelmektedir:

yaradılıdan tā bu demdegin 29a4

Metinde ayrılma hâli ekinin ilgi eki işleviyle kullanıldığı ve isim tamlaması kuruluşunda tamlayandan sonra geldiği örnekler mevcuttur:

Yarısından yuḳarısı 13b13, **bunlardan** biri 20b3

Bulunma Hâli

"Temel görevi, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın yerini ve zamanını göstermektedir. Bunun dışında isme tarz, durum, miktar, parça, vasıf vb görevler kazandırmaktadır. Ekin yönü fiile dönüktür" (Sev, 2007: 329). Eklendiği isme genellikle zamanda ve mekânda bulunma anlamı katmıştır.

Vücūdda 20a6, arasında 20b3, dünyāda 22a8

Yönelme Hâli

"İş, hâl, hareket ve nesnenin yönünü, varacağı son noktayı belirtir" (Buran, 1996:134).

yaña 1b1, menziline 1a2, yolına 1a2, güline 1a7

Kendü zamiri iyelik eki almadan doğrudan yönelme hâli eki almıştır:

kendüye 29a12, 29b3

Edatlardan önce geldiği örnekler de vardır:

ʿ**ummāna** degin 8a1, bu **deme** degin 13a11

Bazı ifadelerde yönelme hâli eki geldiği isimle yardımcı fiile dâhil olmuştur:

özüñe gel- 3a1, yola gel- 3b8, dile gel- 11a8

Bugün "meşgul ol-" fiili vasıta hâli eki isterken metinde yönelme hâli eki almış isimle kullanılmıştır:

bir **nesneye** meşġūl oldı 19a11, bir **işe** meşġūl oldı 27b2

Yükleme Hâli

Yükleme hâli, fiilin alanında kalan unsuru, konuyu ve ismi gösterir (Daşdemir, 2014:83). Nesne hâli, belirtme hâli olarak da adlandırılan bu hâl, geldiği ismi fiile veya fiilimsiye nesne göreviyle bağlamaktadır. Yükleme hâli, ekli veya eksiz yapılmaktadır. Eksiz yapıldığı ve ismin yükleme nesne göreviyle bağlandığı durumlarda belirtisiz nesne görevindeki isim hemen yüklemin önünde yer alır. Bu ögenin yeri sabittir. "Üçüncü şahısların iyeliğinin söz konusu olduğu belirtili nesnelerin son sesi gibi görünen ve gerçekte iyelik eki 3.teklik/çokluk şahıs eklerini karşılayan /+n/ morfemi kendinden sonra gelen nesne/yükleme hâli ekinin işaretsiz /+ ɵ / kullanıldığı durumlarda nesne hâli eki zannedilmiş ve gramer kitaplarının birçoğunda da nesne hâli ekiyle birlikte değerlendirilmiştir" (Mert, 2002: 54-55).

/+(y)I/

öziñi 1b11, uyḳuyı gider 4a10, hevāyı 5a1, dünyāyı 5a12, sarāyı 10a6

/+ɵ /(işaretsiz morfem)

göziñ ayırma 1b11, deñizin boylayanlar 1a4, aṣlın ṣorasın 3a7, nihāyetin çün kimse bulmaz 6b1

Eşitlik Hâli

Eşitlik hâli eki /+CA/ dır.

"…kadar" anlamında miktar ve eşitlik işleviyle kullanılır: ʿāḳīl-i ṭarıḳınca 13a12, ʿaḳlınca 33b1

"Ne" zamirine gelerek **"nasıl, nice"** soru ifadeleri ve "çok, birçok, hayli, haddinden fazla" zarf/sıfatı meydana getirmiştir.

Nice ḥayvān gibi ġāfil gezersin 2a1, nice kâmiller geçdi 13a11, nice nişān virem 32b4

İlgi Hâli

"Hâl eklerinin temel fonksiyonu, ismi içinde bulunduğu duruma göre fiile bağlamaktadır. Ancak ilgi hâlinin böyle bir özelliği yoktur. Bu hâl ismi isme

bağlayarak tamlama kurar"(Buran, 1996: 61). Metinde ilgi hâli /+(n)Uñ/, /+Um/, /+(y)Uñ/ şekilleriyle kullanılmıştır.

anuñ vücūdı 5a4, eşyanuñ āyinesi 13b8, anuñ niḳābı 16b9, anuñ ṣadefi 16b11, benüm yüzüm 21b7, bizüm ʿaḳlumuz 34a7

Vasıta Hâli

Fiilin ne vasıtasıyla veya ne sayesinde gerçekleştiğini gösteren hâldir. Fiilin kim ile ne ile yapıldığını gösterdiği gibi zaman, tarz ve durum da belirtir. Metinde isimlere gelen /+(I)lA/ veya /+(y)lA/ şekliyle yapılmıştır.

anuñla bulmış 16b11, ḥaḳla vuṣlat olanlar 18a6, cānla yeksān idenler 18a7

1.3.2. Sıfatlar

Sıfatlar vasıf ve belirtme isimleridir (Ergin, 2009: 244).

1.3.2.1. Niteleme Sıfatları

Canlı ve cansız varlıkların renk, şekil, biçim, tat, koku, mesafe, huy, alışkanlık, yetenek, beceri gibi türlü iç ve dış özelliklerini bildiren sıfatlardır (Korkmaz, 2014: 356).

ulu kimselere 39b11, tane güller 2b6, dürlü dürlü ḫayāller 3b2, ḳurı sözüm 3b6

1.3.2.2. Belirtme Sıfatları

Belirtme sıfatları, niteleme sıfatlarından farklı olarak varlıkları niteleme değil belirtme işlevi yüklenmiş olan sıfatlardır (Korkmaz, 2014: 3569). Belirtme sıfatları dört gruba ayrılır:

1.3.2.2.1. İşaret Sıfatları

Varlıkları gösterme yoluyla belirten sıfatlardır. Metinde bu, o ve ol işaret sıfatları tespit edilmiştir.

Bu: bu naḳşuñ 16a10, bu ṣıfatlar 17b2, bu sözlerüñ 17b4, bu yolda 17a9, bu söz 18b2, bu dervīş 18b8

O: o sulṭān 4a12, o dildārı 16a11, o dervīş 17a4, o söz 21b10

Ol: ol nesne 2a6, ol ẕāt-ı maẓhar 2b11, ol vuṣlat demini 9b8, ol ẕāt-ı evvel 12b1, ol şehirde 13b9, ol naḳş-ı ḫayāller 15b11

1.3.2.2.2. Soru Sıfatları

Varlık ve nesneleri soru yoluyla belirten sıfatlardır.

Ne: sen ġāfil olmaḳdan ne fā'ide 4a3

1.3.2.2.3. Sayı Sıfatları

Adları sayı gösterme yoluyla belirten sıfatlardır.

Asıl sayı sıfatları

Nesnelerin sayısını gösteren sıfatlardır.

bir naẓar 6b5, iki nesne 14a3, üç nesne 29a8, dört divār 12b5, beş maḥall-i taġayyir 29a11, altı nesne 7b6, yedi ḳat 13b13

Sıra sayı sıfatları

Varlıkları sıra yönünden belirten sıfatlardır.

ikinci ṭabaḳa 39b1, üçinci ḳābiliyyet 33b13, beşinci ṭabaḳa 39b4

Belirsizlik Sıfatları

Varlık ve nesnelerin sayı ve miktarını açık ve kesin olarak değil; kabataslak, belirsiz olarak belirten sıfatlardır.

Çok: çok ṭālib 22a2

Bir niçe: bir niçe geleci 37b2

Cümle: cümle ʿālem 1b9, cümle mekânda 2a11, cümle yollar 2b6

Her: her yaña 1b1, her mekânda 1b3, her yerde 6a11

Hiç: hiç yere 8a5, hiç bir ḫaber 20b8

Niçe: niçe altuna baḳır yüzleyesin 5a5, niçe ḫırḳa 5b3, niçe ḳatır 5b3

Nice: nice kâmiller 13a11

1.3.3. Zamirler

"Zamirler adların yerini tutan, kişileri ve nesneleri temsil veya işaret ederek karşılayan bir gramer kategorisidir" (Korkmaz, 2014: 387).

1.3.3.1. Şahıs Zamirleri

Varlıkları kişi olarak temsil eder ve kişi isimlerinin yerine kullanılırlar.

1.teklik şahıs zamiri

neyüm *ben* 3a9, *ben* kendüzimden ḫaberim yoḳ 3a12, *ben* cānım diyenler 6a10

2.teklik şahıs zamiri

sen kendüziñden ayru görme 1b8, ṣaḳın aldırmaġıl *sen* 1b12

saña irişmez 23b11, *saña* ḳılursa 25b3, *saña* göymez 25b4

senden ḳala 4a8, *senden* sañadur 8b13, *senden* ayrı 11b2

seni beyān ḳıla 2b11, *seni* yoldan ḳoyan 9b4, *seni* ḳıldı 9b6

3.teklik şahıs zamiri

ol ḳadimdür 2a12, ʿāyāndur *ol* 3a5

anuñ vücūdısın 5a4

anuñla ʿayān oldı 24b10, *anuñla* olur 29b8

anuñçün ḳulla ḳul 23a3, *anuñçün* tekebbürsin 25a13

anı görürsin 1b1, *anı* getür 4a9, *anı* bilen 13b7, *anı* gördi 16a8

andan ayru 12b2, *andan* yuḳarısı 13b13

1.çokluk şahıs zamiri

biz bunda teferrüce geldik 19a12, *biz* geldik 19b12, *biz* dillerde Türki dillerin bilürüz 30a9

bize bu ḥālüñ aṣlını beyān ḳıl 17b5, *bize* ḫilʿat virdi 19a9

bizüm ʿaḳlumuz 34a7

2.çokluk şahıs zamiri

siz ḫaṭāsız 4b6

3.çokluk şahıs zamiri

anlar daḫi bu bābda bu dürlü ʿāḳīl-i ṭarīḳınca didiler 13a12

anlara mensūbdur 39b13

1.3.3.2. İşaret Zamirleri

İşaret etmek, göstermek suretiyle nesneleri karşılayan ve isimlerin yerini tutan kelimelerdir.

Bu: bu söyleyen 31b3, bu ne dimekdür 30a9, bu degül 30b1

Bunı: bunı bilmek 13b6, bunı ḳıldı 16b1

Bunuñ: bunuñ assı var-mı 27a2

Bunlar: bunlar muḥaddeṣdür 14a7, bunlar cümle-i maḫlūḳ ṣıfātıdur 15b3

Bunlardan: bunlardan bir oldum 20b3

Bunlardır: bunlardur ʿālemde ne kim var 5a2

Bunları: bunları teferrüce gönderdi 19b6

Bunlaruñ: bunlaruñ fiʿline göre 19b8

Ol: ol ḳadimdür 2a12

Oldır: ādem oldur 10b9, birisi daḫi oldur 15a11

Anuñ: ol aġyāra dimez sırrını anuñ 11a1

Anuñla: anuñla bulmış 16b11

Anı: anı görürsin 1b1, Anı getür 4a9

Andan: andan ayru 12b2

Anlara: anlara mensūbdur 39b13

1.3.3.3. Dönüşlülük Zamirleri

"Yapılan işin yapana döndüğünü gösteren veya söz içinde öncülü kişiyi belirtmeye yarayan zamirlere dönüşlü zamir denir" (Banguoğlu, 2005: 364). Metinde "öz" ve "kendü" kelimeleri dönüşlülük zamiri olarak kullanılmıştır.

Kendü: kimisi kendü divdür 10a8, kendü kendüzine 15b13

Kendünüñ: kendünüñ gölgesidür 15b6

Kendüye: kendüyedür 29a12

Kendüzin: kendüzini vücūd bilenler 18b1

Öz: öz ḥāline teselli oldı 4b7, öz ʿilmüñ oḳı 32a5, öz ḥālüñe bir naẓar ḳıl 32b7

1.3.3.4. Belirsizlik Zamirleri

"Belirsizlik zamirleri, kişileri ve nesneleri belirsiz olarak temsil eden zamirlerdir" (Korkmaz, 2014: 412).

Biri: biri birine 6a13, biri ḥāżır bulunur 12a7

Her biri: her biri ḥāżır bulunur 12a7

Her birisi: geldi her birisi 13a3, Her birisi anlar 13a12

Cümlesi: var oldı cümlesi 4b11, cümlesi bundan ḫaberdārdur 14b7

ḳamu: ḳamu bu ḫayāli özüñe büringil 1b10, ḳamu geçdi 4b11

Kimse: kimse bulmaz 6b1, kimse yoḳ 27a7

Bir kimse: bir kimse gerekir 30a13

ġayr: ġayrı yoḳdur 7a5

Kimesne: kimesne ġāfil olsa 29a10

Her ne: her ne kim 13b8

Nesne: nesne sende 9a5

1.3.3.5. Soru Zamiri

Varlıkların yerini soru yoluyla tutan kelimelerdir.

Kime: kime ḳaldı 26b3

ḳanḳısı: ḳanḳısıdur dirler 14a5

Nedir: işit nedir 2a8, nedir ḫāl 4a8

1.3.4. Fiiller

1.3.4.1. Fiil Çekimi

1.3.4.1.1. Şahıs Ekleri

"Çekimli bir fiilin oluşması için kip ve şahıs kavramına ihtiyaç duyulur. Çekimli fiil kendi içinde kılan veya olan kişiyi barındırır. Zamirlerde olduğu gibi fiillerde de kişi ya eyden=1.kişi ya eydilen=2.kişi ya da sözü geçen=3.kişiye ihtiyaç vardır" (Banguoğlu, 2005: 444).

"Türkçede şahıs ekleri üç kaynaktan gelmektedir: 'şahıs zamiri menşeli, iyelik eki menşeli ve emir çekimlerindeki kip şahıs kaynaşık hâldeki şahıs ekleri'" (Ergin, 2009: 282-288).

1.3.4.1.1.1. Şahıs Zamiri Menşeli Şahıs Ekleri

Öğrenilen geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman; istek kipi çekimlerinden sonra bu şahıs ekleri gelir.

1.teklik şahıs	+m, +Am, +(y)Am	gelmişim 3a13, diyem 3a12
2.tekil şahıs	+sIn	bilesin 2b4, olasın 2b7, ṣanırsın 3a5
3.tekil şahıs	+ ɵ	bite 2b6, birike 2b6
1.çokluk şahıs	+Uz, +(y)Uz, +vUz	bilürüz 30a9, iderüz 34a7, eylesevüz 19a9
2.çokluk şahıs	+sIñ, +sIñIz[8]	---
3.çokluk şahıs	+lAr	ḳılurlar 21b7

1.3.4.1.1.2. İyelik Eki Menşeli Şahıs Ekleri

Görülen geçmiş zaman ve şart kipinden sonra gelir.

1.teklik şahıs: oldum 20b3, yapdum 37b10

2.teklik şahıs: geldüñ 26b7

3.teklik şahıs: aldadı 3b2, bozdı 3b5, irişdi 4b2, buldı 4b2, ḳalmadı 4b4, dutdı 4b5, oldı 4b6, yitdi 4b9

1.çokluk şahıs: geldük 19a12

3.çokluk şahıs: oldılar 19b6, ṣanmadılar 19b7

1.3.4.1.2. Kip

1.3.4.1.2.1. Bildirme Kipleri

1.3.4.1.2.1.1. Geniş Zaman

Geçmişten geleceğe uzanan geniş bir zaman dilimini kapsayan oluş ve kılışlardır. Ekleri "-r, -(I)r/-(U)r, -Ar'dır. Metinde 2. ve 3.teklik şahıslarla birlikte 1.çokluk ve 3.çokluk şahıslara rastlanmıştır.

İkinci teklik şahıs: dirsin 18b8

Üçüncü teklik şahıs: ṭolanur 27b7, olur 28a3, utanur 29b7, bulur 29a13

Birinci çokluk şahıs: işidürüz 27a4, bilürüz 30a9, fikr eylemezüz 27a5

[8] Bu eke metinde rastlanılmamıştır.

Üçüncü çokluk şahıs: ḳılurlar 21b7, bilürler 30a8

1.3.4.1.2.1.2. Görülen Geçmiş Zaman

Yapılan eylemin daha önceki zamanlarda bitmiş olduğunu ifade eder.

-DI, DU ekleri ile yapılır. 3.teklik ve çokluk şahısta ekin sadece düz-dar şekli görülür.

Birinci teklik şahıs: oldum 20b3, yapdum 37b10

İkinci teklik şahıs: ḳılduñ 29a7

Üçüncü teklik şahıs: aldadı 3b2, bozdı 3b5, irişdi 4b2, buldı 4b2, ḳalmadı 4b4, dutdı 4b5, oldı 4b6, yitdi 4b9

Birinci çokluk şahıs: geldük 19a12

Üçüncü çokluk şahıs eki: oldılar 19b6, ṣanmadılar 19b7

1.3.4.1.2.1.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Yapılan eylemin daha önceki zamanlarda bitmiş olduğunu ifade eder fakat bu eylemi anlatan kişinin görmediği ifade edilir. –mIş, -mUş eki ile yapılır.

Birinci teklik şahıs: nireden gelmişim 3a13

Üçüncü teklik şahıs eki: olmış 1a11, birikmiş 1b2, yaradılmış 8b5, bilmiş 14a3

Üçüncü çokluk şahıs eki: olmışlar 20a1, dimişler 37a7

1.3.4.1.2.1.4. Gelecek Zaman

Henüz gerçekleşmemiş eylemleri ifade eder. –AcAk eki ile yapılır. Metinde –IsAr eki yoktur.

bu sözden istenecekdür 27a10

1.3.4.1.2.2. Tasarlama Kipleri

1.3.4.1.2.2.1. Dilek-Şart Kipi

Gerçekleşmesi bir şarta veya niyete bağlanan eylemlerdir. –sA eki ile kurulur. Metinde 2.teklik şahıs ve 3.teklik şahısla birlikte 1.çokluk şahıs kullanılmıştır.

İkinci teklik şahıs: olursañ 34a13, baḳsañ 2a12, olmasañ 3b8, ḳalursañ 4a4

Üçüncü teklik şahıs: bulınsa 2b11, olsa 7b6, varsa 8a5, baḳarsa 16a11

Birinci çokluk şahıs: eylesevüz 19a9

1.3.4.1.2.2.2. İstek Kipi

Fiile istek, niyet, arzu kavramları verir. İstek kipi eki /-A/'dır. Metinde 1. , 2. , 3.teklik şahıslarına ve 2.şahıs eklerine rastlanmıştır.

Birinci teklik şahıs: diyem 3a12

İkinci teklik şahıs: eylemeyesin 11a6

Üçüncü teklik şahıs: olmaya 14a10

İkinci çokluk şahıs: ṭolışmañ 19a13

1.3.4.1.2.2.3. Emir Kipi

"Eski Anadolu Türkçesinde emir kipi çok şekilli eklerle yapılmıştır. Her şahıs için ayrı ayrı eklerin kullanılmasıyla, diğer kip ve zaman çekimlerinden farklı bir özellik taşır" (Köktekin, 2008: 121).

Birinci teklik şahıs: bu ḥālüñ aṣlını bileyin 8b3

İkinci teklik şahıs: işit 2b13, gör 2a11, olmaġıl 2a5

Üçüncü teklik şahıs: uyanıḳ olsuñ 28a2, ḳalmasun 26a13

İkinci çokluk şahıs: ṭolışmañ 19a13

1.3.4.1.2.2.4. Gereklilik Kipi

Eylemin yapılması gerektiğini ifade eden kiptir. Metinde gereklilik kipinin "-mAlI" şekli yoktur.

erkeñ gerek 6a7, murşīd gerek 7b5, bilmek gerek 13b6, rehber gerek 14b4

1.3.4.1.3. Ek Fiil

Ek fiil, Eski Türkçedeki er- "ol-" yardımcı fiilinin er- ir- i- değişimi ile ekleşmiş biçimidir (Korkmaz, 2014: 620).

1.3.4.1.3.1. İsimleri Yüklem Yapan Ek Fiil

1. Ek Fiilin Görülen Geçmiş Zamanı

Metinde / ɵ-dI/, /ı-dı/, /i-di/, / ɵ-ydı/ şekilleri kullanılmıştır.

nūrdı 32a10, neydi 31b3

2. Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanı

Metinde /+mIş/, /+(İ)mİş/ şekilleri kullanılmıştır.

neymiş 6a12, mevcūdmış 21b1, özimiş 21b2, ẕātmış 22b6, vaṣlımış 22b6

3. Ek Fiilin Geniş Zamanı

Ek fiil, zamanla düşmüş ve şahıs ekleri ek fiil görevi üstlenmiştir. Teklik çekimleri metinde yer alır.

1. teklik şahıs: insānum 6a10

2. teklik şahıs: cānsın 9a3

3. teklik şahıs: ḥaḳdur 1b3, budur 8a9 (ek fiilin geniş zamanının üçüncü şahıslarında –dUr eki kullanılır.)

4. Ek Fiilin Şart Kipi

i- ek fiiline –sA şart ekinin getirilmesi ile oluşturulur.

ehl isen 1b13

1.3.4.1.4. Fiillerde Soru Şekli

olâ-mı 26b8

var-mı 27a2

söyleyeyin-mi 19b4

1.3.4.1.5. Fiilimsiler

1. İsim- Fiiller

"Olumlu veya olumsuz fiil kök ve gövdelerinden yapılan isim- fiiller, fiillerin şahsa ve zamana bağlı olmadan iş, oluş, hareket, yargı vs bildiren çekimli yapılarıdır" (Hunutlu, 2015: 16).

/-**mAk/:** ḥaḳīr **baḳmaḳ** şeyṭān fiʿilidür 14a11, yalan söylemek zaġallıḳ 21a2, irmedügi yere elin **ṣunmaḳ** yorġandan ṭaşra ayaḳ **uzatmaġa** beñzer 24a8, utanmaḳ aġır işdür 27a6

İsim fiil eklerine gelen "dan/den" ayrılma hali eki kelimelere sebep hali katar.

Sebep hâli: İsrāfīl ṣūr **çalmaḳdan** murād 38b4, maḳṣūd budur ādem **dimekden** 10b1

2. Sıfat- Fiiller

Sıfat- fiiller, sıfat gibi kullanılan fiil şekilleridir (Korkmaz, 2014: 784).

/-(y)An/: yol **arayana** muṭīʿ olmasun 3b8, yoldan **ḳoyan** bu mülk māldur 9b4, sen-misin **söyleyen añlayan** sözüñden 17a11, bu kitābı **yazan** dervīşe meydān dirsün 18b8

/-mIş/: birikmiş bir gün nā ḳāyil olmış 1b2, beñzet cümle **yaradılmış** maḫlūḳāta 8b5, **işidilmiş** ḥikāyeti 18b11, ḥesābla **dürilmiş** nesneye dirler 23b2, kirişi **onarılmış** yaya beñzer 24a8

/-AsI/: gelesiye güvenme (gelecek kişiye) 25b2

/-dUK/: meşġūl **olduġı** iş 27b2, şerīk **olduġuñ** nesneyi 27b10, **ḳılduġuñ** bāzārdan 32b12

/-mAz/: beñzemez kişi 11b8, görünmez yirde 30b13

3. Zarf- Fiiller

Zarf işleyişine girmiş bulunan, zarf olarak kullanılan fiil şekilleridir (Korkmaz, 2014: 841).

/-(y)IcAk/: gün **ṭoġıcak** irte oldı 30a9

/-(y)IncA/: yimez **doyınca** niʿmet 10a2

/-ken/: yolda **varırken** müştāḳ ol 8b6

/-(y)Up/: her eşyā yerli yerin **olup** düzdi 19a5, ʿayān **ḳoyup** pinhān idenler 18a7, ḥaḳḳı **bulup** bāṭıldan farḳ idenler 18a13

/-uban/: sergerdān **oluban** bilsen 3a10, ġulaġla **ḳınayuben** söz olan cümle dile 6b12

/-AlI/: ādem **yaradılalıdan** tā bu demdegin ol ṣıfatlu ādem gelmedi 29a4

1.3.4.2. Birleşik Fiiller

"Türkçede birleşik fiil; bir yardımcı fiille bir veya birkaç ismin birleşmesiyle oluşabildiği gibi; sıfat-fiil veya asıl fiilin bir yardımcı fiille birleşmesi

ile de oluşabilir. Asıl anlamı taşıyan isim ya da fiil unsuru başta bulunur. Anlamını yitirmiş, bu yüzden artık bir sözlük ögesi değil, gramer ögesi taşıyan yardımcı fiil ise sonda yer alır" (Daşdemir, 2014: 44).

"Türkçede birleşik fiiller hususunda araştırmacılar arasında görüş birliği yoktur. Birleşik fiiller, çeşitli gramer kitaplarında farklı tasnif ve adlandırmalar altında gösterilmiştir" (Ekşioğlu, 2018: 6575).

1.3.4.2.1. İsim + Yardımcı Fiille Kurulan Birleşik Fiiller

İsim + it-

tekebbür it- 7a9, manṣūr it- 7a9, ḳullıḳ it- 7b11, farḳ it- 15a8

İsim + eyle-

farḳ eyle- 15a12, temīz eyle- 17a10, teferrüc eyle- 19a9, gülistān eyle- 19b9, bünyād eyle- 20a4, münācāt eyle- 20a6, yār eyle- 2a4, fikr eyle- 27a5

İsim + ol-

Bir ol- 20a8, muḫālif ol- 21a9, ṣaf ol- 22b2, cān ol- 22b4, ḥāṣıl ol- 23a10, dürüst ol- 24a5, ʿayān ol- 24b10

İsim + kıl-

secde ḳıl- 2b8, beyān ḳıl- 2b11, ʿamel ḳıl- 29b12

1.3.4.2.2. Fiil + Yardımcı Fiille Kurulan Birleşik Fiiller

1.Yeterlilik birleşik fiil

Yeterlilik anlamında tasvir fiiller yapar.

Fiil + zarf-fiil + bil-

ire bilmen (iremezsin) 32b4

Olumsuzluk şekli şu şekilde yapılmıştır: alamaz 13b1

2. Tezlik birleşik fiil

Fiil + zarf-fiil + vir-

Beklenmedik anlamında fiiler yapar.

söyleyi virseñ 18b9

1.3.4.2.3. Deyimleşmiş Birleşik Fiiller

1.İsim + /+ɵ / + Fiile Oluşan Deyimleşmiş Birleşik Fiiller

yol varanlar 24b5, emek çek- 8a5, etegin tut- 8a6, durı gel- 21a7, baş koş- 28a10, gönül yap- 33b11, bil baġ- 33b10

2. İsim + /(y)I/ + Fiille Oluşan Deyimleşmiş Birleşik Fiil

aṣlını bil- 34b12, aṣlını söyle- 39b5

3. İsim + /+(y)A/ + Fiille Oluşan Deyimleşmiş Birleşik Fiil

yola gel- 3b8, cihāna gel- 8a4, vücūda gel- 15a2, seyrāna gel- 19a10

4. İsim + /+dAn/ + Fiille Oluşan Deyimleşmiş Birleşik Fiil

başumdan geç- 21a8, gözden ṭolun- 12a6, bunlardan bir ol- 20b3

1.3.5. Zarflar

"Zarflar, sıfatları, zarfları ve fiilleri nitelik, nicelik, zaman, yer/yön kavramlarıyla niteleyen, derecelendirme ve karşılaştırma işlevi gören sözcüklerdir" (Börekçi, 2009: 111).

1.3.5.1. Yer- Yön Zarfları

Fiildeki oluş ve kılışın yerini ve yönünü belirleyen zarflardır.

beri gel- 4a7, aşaġa dirüz 30a11, yuḳarı çıḳar 22a11

1.3.5.2. Zaman Zarfları

"Bir oluş ve kılışın zaman içinde yerini göstermeye yarayan zarflara zaman zarfları denir" (Banguoğlu, 2005: 374).

bu gün ṣan 27b11

evvel farḳ eyle 10a11

teferrüc eyle ki bu **gice gündüz** 12a8

fikr eyle ki bu ne dimekdür bir dem dünyā u āḫiret hevesinden **her gün** 8b1

imdi ādem dense 15a2

hemān yol varanlar 24b5

1.3.5.3. Miktar Zarfları

Bir kılış ve oluşun veya bir vasfın miktarını, derecesini belirtmeye yarayan zarflara miktar zarfları denir.

çoḳ degil 14a13

1.3.5.4. Durum Zarfları

"Fiilin meydana geliş biçimini, sıfat ve zarfların niteliklerini belirtirler. Durum ifade eden her isim, durum zarfı olarak kullanılabileceği için bu zarflar sayılamayacak kadar çoktur" (Vural; Böler, 2015: 204).

ḥāżır görürseñ 5b7

münāsib işle 11a6

temiz ola 11a6

"Türlü edatlarla oluşturulan edat grubu yapısındaki zarflardır. Bunlar –DAn beri, boyunca, -A doğru, gibi, +A kadar, +A karşı, +DAn sonra, -A göre, ile, +sInA rağmen gibi edatlardır" (Korkmaz, 2014: 449).

Benzerlik bildiren zarflar

ḥayvān gibi ġāfil gezersin 2a1

şeyṭān gibi ḥaḳdan bezersin 2a1

ṣu gibi ẓāhir 8b11

Birliktelik bildiren zarflar

biriyle birlik idüp 20a8

eliyle bir nesne düzmiş 35b12

Vasıta bildiren zarflar

tevḥīdle gönlü şāddur 10a4

ḥikmetle bir naẓar eyle 11a4

1.3.5.5. Soru Zarfları

Ne dimekdür 1a5

Ne diyem 3a12

1.3.6. Edatlar

"Son çekim edatlarının tek başlarına anlamı yoktur. Birlikte kullandıkları kelimelerle anlam ve görev kazanırlar. Birlikte kullanıldığı kelimelerle sonrasında gelen kelimeler arasında bağlantı kurarlar. Edatların karşıladığı somut kavramlar olmadığı için onları tamamen anlamsız kelimeler olarak görmek yapılan tanımların eksik taraflarından biridir. Çünkü onların kendilerine has çağrışımları vardır"(Kara, 2009:1287).

1.3.6.1. Başkalık İlgisi Kuran Edat

Gayrı

insāndan ġayrı bir şey insān dilin bilmez 23b9

ḥaḳdan ġayrı ḫayāller ki vücūd içindedür 14a4

Taşra

ḳāʿideden ṭaşra degil 7b1

1.3.6.2. Beraberlik veya Vasıta Edatı

İle

vāsiʿ oldı tecellī ile 38a2

öziyle cümle-i yeksān bilenler 31a10

1.3.6.3. Miktar ve Derece Edatı

ḳadar

bu ḳadar oldı 13a8

ol ḳadar çaġla 29a7

irdigi ḳadar 37b2

Sebep, Hedef Edatı

Diyü

ḫoca diyü ḳıldığı 9b10

ādem fiʿīli diyü 15a5

İçün

ṣanʿat içün 7b9

Kimi bir itmek içün 10a2

1.3.7. Bağlaçlar

"Cümleleri veya cümle içindeki kelimeleri ve kelime gruplarını ya anlam bakımından ya da şekil itibariyle birbirine bağlayan sözlerdir" (Hacıeminoğlu, 1984: 1129).

1.3.7.1. Açıklama Bildirenler

ki

anı getür ki bu yolda gerekdür 4a9

ġāfīl oturma ki menzil ıraḳdur 4a9

uyanki menzile yitdi seferüñ 4a11

kim

zīrā kim aṣṣı yoḳdur 6a9

şöylekim güneşdekin ḳaṭreden ʿummāna degin 7b13

budır kim göñil ḥaḳḳuñ ḫazīnesidür 8a8

1.3.7.2. Çıkarım, Görelik, Sebep, Hedef Bildirenler

Çün

çün öñ soñ gideceksin 4a2

çün ādemsen 4a8

Çünki

çünki ḥaḳḳı ḥāżır gördi 11b4

Gerçe

gerçe beyān yoḳdur 41a4

Pes

pes ey ṭālib 7b1

pes anı ikrāh eyleyüp 14a10

Zīrā

zīrā insan ṣūretidür 26a13

zīrā ki dostluḳ ortasına 28a5

1.3.7.3. Karşıtlık Bildirenler

Amma

amma ṭūfān çıḳmaḳ 38a9

ʿibāretdür ve amma Deccāl 38a11

Velikin

velikin iḥtiyāṭ şarṭdur 12b3

1.3.7.4. Pekiştirme ve Katma Bildirenler

Daḫı

daḫi hiç ġayrı yoḳ 1b1

daḫi kim var 2a12

daḫi bir yoldaş 4a1

1.3.7.5. Seçme, Denkleştirme, Karşılaştırma Bildirenler

Hem

yine hem özine özi ṭanuḳdur 13a2

Hem… Hem

semīʿ ve hem baṣīr ve hem kelīm oldur ki āmirdür 40b11

Ne… Ne

ne vücūddur ne cāndur 6a12

ne ṭoydur ne meydān 6b3

Ya

ḳulmıyam ya sulṭānmıyam 3b1

ḳonuş ya emīn ol 5a9

1.3.7.6. Sıralama Bildirenler

Ü

gün ü mekān 2a7

bāl ü pervīz 2a13

ḳīl ü ḳāliñi 2b4

Veli

işidürem veli bilmen özümi 3a10

ṣarrafsın veli bilmezsin 5a11

Ve

emīn ol ve her menzile ki göçersen 8b6

mutīʿ ol ve bilmeyene ṭaʿin itme 8b8

1.3.7.7. Şart Bildirenler

Eger

eger ḥaḳdan uyanırsan 1b10

eger cānıla müştāḳsan 1b12

eger insānsañ 2a3

Meger

meger insān-ı kāmile iresin 3a7

1.3.8. Yabancı Unsurlar

1.3.8.1. Başa Gelen Arapça Unsurlar

el- : el-Vehhāb

lā- : lā bed 6b9, lā yeẕāl 16a13, lā yenām lā yemūtdur 17b13, lā mekān 21a13

1.3.8.2. Sona Gelen Arapça Unsurlar

+āṭ: kā'ināt 6b12, ẓulumāt 7a1

+īn: şeyāṭīn 11b8

1.3.8.3. Başa Gelen Farsça Unsurlar

nā- : nā ḳāyil 1b2

bī- : bī nihāyetdür 11a7, bī ḥicāb 20b1

1.3.8.4. Sona Gelen Farsça Unsurlar

-bin: hemnişbin ol 8b8

-dār: ḫaberdār 4a8

-gāh: bargāh 12a4, nāgāh 21a12, nazargāh 8a9, seyrāngāh 8a10

SONUÇ

Yapılan tüm incelemeler sonucunda "Hicri 900 (1494) Tarihli Müellifi Bilinmeyen Bir Tasavvufi Risale " hakkında şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Eser, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda, 06 Mil Yz A 7268/1 arşiv numarasıyla kayıtlı el yazmasıdır.

2. Bu yazmanın ölçüleri 189x112-148x89 mm'dir.

3. Metinde abadi kâğıt kullanılmıştır. Abadi kâğıt; Hindistan'ın Devletabad şehrinde üretilen kalın, yarı mat saman renginde olan ve eskiden hattatların pek makbul gördükleri ipeksi bir kâğıttır.

4. Nesih yazı türüyle kaleme alınan eser, 13 satır üzerinden 41 varak olarak yazılmıştır. Nesih yazı; özellikle yazma ve basma eserlerde tercih edilen bir yazı çeşididir.

5. Bu eserin kenar cetvelleri yaldızlıdır.

6. 15. yüzyıla ait bu tasavvufi risale, nazım ve nesir bölümlerinden oluşmaktadır.

7. Metindeki çoğu kelime harekelidir.

8. Eserde vurgulanmak istenen yerler (bölüm başlıkları, Arapça ve Farsça unsurlar, ayet ve hadisler vb.) kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

9. Eser manzum bir bölümle başlamaktadır. Eserde yer alan manzum bölümler *"Fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün"* kalıbıyla yazılmıştır.

10. Eserin nesir bölümlerinde tarikatla ilgili ve tarikat yolu hakkında genel bilgiler verilirken manzum bölümlerinde bu tarikat yolunda yürüyen mürşitler için öğüt verici ifadeler yer almaktadır.

11. Eski Anadolu Türkçesinde iki farklı yazı geleneği mevcuttur. Bunlardan biri Uygur İmlası olmakla birlikte diğeri Arap- Fars imlasıdır. Metinde Arap-Fars imlası ağır basmakla birlikte Eski Türkçe geleneğini de görmek mümkündür.

12. Bu çalışmanın önemi; tasavvuf hakkında bilgi sahibi olmak isteyenlere bir kaynak niteliğinde olacağı gibi yazıldığı döneme de ses ve şekil bilgisi yönünden ışık tutacaktır.

13. Eserin müellifi ve müstensihinin bilinmemesi, dönemin özellikleri ve tasavvuf için önemli bir problemdir.

14. Eser, 15.yüzyılda yazılıp 17.yüzyılda istinsah edilmiştir. Eserin 15. yüzyılda yazıldıldığını yazarın "Bunu yazan derviş Muḥammed Muṣṭafânuñ ṭoḳuz yüz yılında geldi" ifadesiyle kendisinin 15. yüzyıl şairlerinden olduğunu belirtmiştir.

15. Eserde şiirlere ve kısa hikâyelere yer verilmiştir. Verilen şiirlerden biri Farsça olmakla birlikte Kaygusuz Abdal'ın da şiirlerine yer verilmiştir. Kaygusuz Abdal'ın eserde yer verilen şiiri "Dilgüşâ" adlı eserinde yer alan ilahisidir.[9]

16. Tekke ve medreselerde tasavvuf eğitimi kitabı olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Aynı zamanda Bektaşilik geleneğini yansıttığı da söylenebilir. Eserde sürekli "dervīş, āhī, fużūl" kelimelerine yer verilmesi bu eserin bir tasavvuf kitabı olması ve bunu okuyanların da derviş olması nedeniyledir. "āhī" kelimesinin kelime manası "kardeş"dir. Bu kelime Bektaşilik geleneğinde önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle "eser, Bektaşilik geleneğini yansıtmaktadır" denilebilir. Bu kelimelerin metinde geçtiği yerlere örnek olarak şunlar verilebilir:

"Ādemsün āḫī sen ḥayvān deġilsün"

"ḥaḳ ḥazurdur gafil olma ey fuzul"

17. Eserin müellifine dair bir bilgiye metinde rastlanmamıştır. Eserin temmet bölümünden sonra "Hazānī" mahlaslı bir şairin şiirine yer verilmiştir. Bilindiği üzere eserler temmet bölümü ile sona erer. Bu eserin toplama bir eser veya bir mecmua olabileceği düşünülürse bu eserin müellifi "Hazānī" dir denilemez.

18. Eserde temmet bölümüne yer verilmiştir. Bu bölümde tasavvufi kavramların anlamları edebi bir dille anlatılmıştır. Örneğin; Cebrail, Mikail, İsrafil, Azrail,

[9] Güzel, Abdurrahman, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983.

Mehdi, Deccal, Dabbet'ül-Arz, yerin ve göğün tabakaları, nefsin dereceleri gibi kavramlar sade bir dille açıklanmıştır.

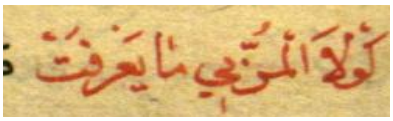
19. Eser yer yer baplardan oluşmuştur:

- ḥaḳḳı eşyādan ayru istemek
- ādem nedür aṣlı nedendür bunı bilmek
- lā ilāhe illallāh dimek
- temizlik gibi birçok baba yer verilmiştir.

20. Metinde "ey talip" gibi hitaplar, devrik cümleler, eksiltili cümleler, tekrarlı anlatımlara yer verilmiştir.

Sen öz sevdāñı eyleme bahāne

21. Eserde müstensih, yer yer hareke yanlışları yer yer de kelime okuma hataları yapmıştır. Aşağıdaki örnekte fiilin kökü "ʿarafe" dir. Başındaki "y" harfi muzariyyat y'sidir. Sonundaki "t" harfi ise te'nis ta'sı yani fiilleri mazi yapan harftir. Burada müstensih bir sarf hatası yapmıştır. Aşağıda cümlenin doğru şekli yer almaktadır.

levlā elmürebbī mā aʿrifet rabbi (Terbiye edenim olmasaydı Rabbimi bilmezdim)

22. Eser eskiye ait özellikleriyle dikkat çekmekle birlikte geçiş dönemi özelliklerini de yansıtmaktadır. İstanbul'un Fethinden sonra Türk dili gelişerek bir imparatorluk dili haline gelmiştir. Arapça ve Farsça unsurlara gösterdiği tutumu bu dönemde gösterememiş, Arapça ve Farsça unsurlar, metinlerde dini kelimeleriyle yer alırken artık yabancı unsurlar olarak da yer almaya başlamıştır. Eser de bu özellikleriyle dikkat çekmektedir.

23. Teklik birinci şahıs ekinin /+yIn/'lı örnekleri vardır. (söyleyin, eydeyin)

24. Çokluk birinci şahıs ekinin /+vUz/ şekline rastlanır. (eylesevüz)

25. Damak n'si 17. yüzyıldan sonra kullanılmamaya başlanmıştır. Eserde damak n'si (ñ) çokça kullanılmıştır. (kimüñ)

26. Son seste /p/ ünsüzü yerine genellikle /b/ ünsüzü kullanılmıştır. (olup, münasib)

27. Türkiye Türkçesinde ilk hecede /è/ ile söylenip /e/ ile yazılan bazı kelimeler, metindeki örneklerinde /i/ sesiyle yazılmıştır. (gice "gece", it- "etmek")

28. Metinde Eski Türkçede kalın sıradan ünlülerle ifade edilen bazı kelimelerin ince sıradan ünlülerle, ince sıradan ifade edilen bazı kelimelerin kalın sıradan ünlülerle kullanıldığı görülmüştür. (amtı>imdi>şimdi)

29. Türkiye Türkçesinde sadece ince şekli olan /+ki/ ekinin metinde kalın ünlü şekli de bulunur. (ḳanḳı/ḳanġı ḫangi)

30. Bazı kelimelere gelen eklerin sadece düz veya yuvarlak şekillerinin olması bu metinde düzlük yuvarlaklık uyumunun bozulmasına yol açmıştır. (ayru "ayrı")

31. Metinde birçok arkaik kelimeye yer verilmiştir. Bunun en güzel örnekleri; lek lek (leglek>leylek), aldamak (altamak/aldatmak, kandırmak), añsuz (angsız/ani, aniden), baş (önder), çaġlamak (çağılamak/hesaplamak), devşürmek (derşürmek/toplamak), düri- (meydana çıkmak), geleci (sōz/söz), göymek (köymek/katlanmak), irte (sabah), ḳayırmak (ḳayġurmak/tasalanmak), ṣanrū (hayal), ṣayruluḳ (sayraġ/hastalık), suvarmak (suvġarmak/sulamak), yay (yaz mevsimi) ifadeleridir.

"Kimi lek lek gibi gezer yabānda" "gün ṭoġucaḳ irte"

"ṣayruluḳ zindān" "Ne işdedür yay ḳış"

"Mertebeni ol ḳadar daḫi çaġla"

METİN

1a

Bismi’l-lahi’r-raḫmāni’r-raḥīm

(1) Gel ey kendü ḥāline yol bulanlar
Maʿnada kendü miḳdārın bulanlar

(2) İrişenler bu vaḥdet menziline
Cān u baş terk idenler ‘ışk yolına

(3) Maʿanī burcını seyrān idenler
Vücūdı ḳaṭresin ʿummān idenler

(4) Görüben ʿaşḳ deñizin boylayanlar
Meʿanī izleyüp ṣoy ṣoylayanlar

(5) Ne dimekdür bilin ʿilm-i ledūnīni
Olun ṣıdḳıla bu ʿışḳuñ cünūnı

(6) Bu maʿnī baḥrına zevraḳ düzenler
Bu vaḥdet ḳuşlarına fāḳ düzenler

(7) İrişenler Süleymān menziline
Olanlar ʿandelīb vaḥdet güline

(8) Maʿanī meydanında bāz olanlar
Ḥaḳīḳat burcına şehbāz olanlar

(9) Ḳamu eşya Ḥaḳḳa mevcūd degil-mi
Ḥaḳḳa inkār iden merdūd degil-mi

(10) Ḳamu şey Ḥaḳla birlikde yeksān

Ḳamu vāḥid olupdur derde dermān

(11) Ḳamu vārlıḳ Ḥaḳḳuñ burhānı olmış

Ḳamu varlıḳ göñül sulṭānı olmış

1b

(1) Baḳan her yaña sulṭānı görürsin

Daḫi hic ġayrı yoḳ anı görürsin

(2) Cān u vücūd cāna muttaṣıl olmış

Birikmiş bir gün nā ḳāyil olmış

(3) Daḫi ġayrı görinmez bu cihanda

Hemān Ḥaḳdır görinen her mekānda

(4) Neye baḳsañ hemān yüzi żiyādur

Ḳamu yüz āyine-i cān-nümādur

(5) Ḳamu vārlıḳ bāḳīdur yoḳ fenası

Ḫaṭāsı yoḳ ḳamu sözüñ ḫaṭāsı

(6) Nekim görseñ hemān ʿaynı kemāldür

Ḳamu eşya bir vücūd bir cemāldür

(7) Gel ey ṭālib olan ḫayālī terk it

Ḫāmūş ol bu ḳāl u meḳāli terk it

(8) Ḥaḳḳı sen kendüziñden ayru görme

Özüñi ġayrı Ḥaḳḳı ġayrı görme

(9) Ḥaḳīḳat cümle ʿālem nūrı muṭlaḳ

Ḥaḳ isterseñ ḥaḳīḳat bu durur ḥaḳ

(10) Eger ḥaḳdan uyanırsan uyanġıl

Ḳamu bu ḫayāli özüñe bürüngil

(11) Öziñi cehlile Ḥaḳdan ayırma

Ḥaḳḳa ṭoġrı baḳ āḫī göziñ ayırma

(12) Şaḳın aldırmaġıl sen bu ḫayāle

Eger cānıla müştāḳsan viṣale

(13) İmān-ı ehl isen terk it gümānı

Ādem sen bil āḫī sūd u ziyānı

2a

(1) Nice ḥayvān gibi ġāfil gezersin

Meger şeyṭān gibi ḥaḳdan bezersin

(2) Unutma ḥaḳḳı sen ḳalma ḫayālde

Zāḥif eger ḳalursañ bu ḫayālde

(3) Eger insānsañ añla ḫaberi

Cānıñda varise ʿaşıḳuñ eşeri

(4) Ḥaḳḳı kendüzüñe yār eyleyi gör

Yoġ eyle özüñi var eyleyi gör

(5) Muṭīʿ ol ḥaḳḳa olmaġıl muḫālif

Eger bu ḥālde geçersen zi-ḫāif

(6) Ey ḥaḳḳı isteyen gezme yabānda

Hemān istedügin ol nesne sende

(7) Senüñ istedigüñ sensin hemān sen

Saʿādet cevheri gün ü mekān sensin

(8) Eger sen bilmezsen bileni diñle

Sözüni işit nedir ḫayrını añla

(9) Naṣīḥat diñle ey ḥaḳḳıñ ṭālībi

Tā kim olasın Allahuñ ḥabībi

(10) Ḳamu eşya içinde ṭoludur Ḥaḳ

Eger görmek dilerseñ gözüñ ac baḳ

(11) Gözüñ ac gör ḥaḳḳı cümle mekânda

Ṭolu oldur ḳamu vücūd u canānda

(12) Neye baḳsañ görünen ol ḳadimdür

Daḫi kim var hemān ḥayyi'l-ʿalīmdür

(13) Bu ḫaberden cānıña bir ḫaber vir

Bu yükden cān ḳuşına bāl ü pervīz

2b

(1) Uyar göñlüñi bu ġaflet ḫābından

Ṣuvar[10] cān bostānı tevḥīd ābından

(2) Tā ki cānıñ bāġı ola münevver

Bite göñliñ içinde gül-i gülzār

(3) Ṣıfātıñda bulına ẕāt-ı muṭlaḳ

Saña yüz göstere göñliñdeki ḥaḳḳ

(4) Bilesin sen nesin kendü ḥāliñi

Āḫir eyleyesin ḳīl ü ḳāliñi

(5) Özüñi bilki bilesin nedür ḥaḳ

ʿĀyān ola saña bu sır-ı muġlaḳ

(6) Bite cānıñ bāġında tane güller

Birike saña gele cümle yollar

(7) Sen olasın ḳamu yoldaġı menzil

[10] suv+ar- (sulamak)

Senüñ ḳātıñda ḥal ola bu müşkil

(8) Saña secde ḳıla cümle ḫalāyıḳ

Ḳamu yerde ḳul gökde melā'ik

(9) Sen olasın ḳamu şey'iñ murādı

Ḳamu ṣoftlaruñ içinde ẕātı

(10) Ḳamu ʿālemlerüñ olasın ümīdi

Ẕākirüñ ẕikri sācidüñ sücūdı

(11) Bulınsa sende ol ẕāt-ı maẓhar

Seni beyān ḳıla bu cümle defter

(12) Hemān sen olasın muṭlu[11] bir ṭālīb

İrişesin diledügiñ manṣıba ġālib

(13) Gel ey insān işit sen bu ḫaberi

Yine sen kendüzüñe ḳıl seferi

3a

(1) Sücūduñ sen saña ḳıl ġayra ḳılma

Hemān sensin özüñe gel dağılma[12]

(2) Bilür-müsin nedür bu sözde maḳṣūd

Saña mevcūd olupdur āḫī maʿbūd

(3) Sen vücūdsın saña cān olan oldur

Senüñ cānuñda pinhān olan oldur

(4) Odur göñliñdeki fikr-i ḫayālüñ

Odur vechiñdeki ḥüsn-ü cemālüñ

(5) Hemān oldur sen özüñi ṣanursın

[11] mud > muṭ
[12] ṭaġ- >daġ-

ʿĀyāndur ol saña pinhān ṣanursın

(6) Sebeb oldur ki bilmezsin özüñi

Göziñ ḳaçan göre bilsen gözüñi

(7) Meger insān-ı kâmile iresin

Nedir bu ḥikmetüñ aṣlın ṣorasın

(8) Yüzüñi yire ḳoyasın ḳatında

Ḥāliñi ʿarż idesin ḥażretinde

(9) Diyesinki neyüm ben maḳṣūdum ne

Bu bāẕarda ziyānum ne sūdum ne

(10) Sergerdān oluban bilsen özümi

İşidürüm veli bilmen özümi

(11) Bu söyleyeni bilmenki benüm-mi

Cānānım vücūdım-mı cānım-mı

(12) Ne diyem ben kendüzimden ḫaberim yoḳ

Dīvāne oldum uşda ḳarārım yoḳ

(13) Nireden gelmişem bunda işüm ne

Āḫiri n'olacaġım gerdişim ne

3b

(1) Bilmenüm ḳulmıyam ya sulṭānmıyam

Nedür ḥālim vücūdmıyam cānmıyam

(2) Beni aldadı bu naḳş-ı ḫayāller

Bu cihāndaġı dürlü dürlü ḫayāller

(3) Azıġım yoḳ yolum ṣaḥrāya düşdi

Başum gör ne ʿaceb sevdāya düşdi

(4) Unıtdum aṣlımı ḳaldum yabanda

Güftār olmışam bu cism-ü cānda

(5) Bozdı sīm beni aldadı dutdı

Bu ṭamaʿ ejdehası beni yutdı

(6) Bir sāġ-ı mürebbi ister-misün cihānda

Hemān bir ḳurı sözüm var lisānda

(7) Sözim özdür veli özüm ʿāḳilem

Neyem özümi bilmen kim ʿāḳilem

(8) ʿĀsīm yol arayana muṭīʿ olmasun

Tekebbürem faẓlum yola gelmesün

(9) Bu sevdadur beni ḳoyan yolumdan

Sergerdān eyleyen kendü ḥālimden

(10) Sen işit ey ṭālib bu ne demekdür

Neyi beyān ḳılur ne söylemekdür

(11) Bu sözden sen kıyās eyle özüñi

Öñüñ düş bir aç āḫī gözüñi

(12) Niçe sergerdān olasan cihānda

Azıġıñ yoḳ ṣusız ḳalduñ yabānda

(13) Azıḳsuz yola girme yol uzaḳdur

Bu yola girmenüñ aṣlı yaraḳdur

4a

(1) Azıġuñ düz daḫi bir yoldaş iste

Saña ḳulaġuz[13] olmaġa baş iste

[13] ḳulaġuz > ḳulavuz

(2) Ġāfīl olma mürebbi bul ḥāliñ sor

Çün öñ soñ gideceksin yaraġuñ gör

(3) Niçe bir virāne-i ziyān-ı sarāyda

ʿĀḳīl sen ġāfil olmaḳdan ne fā’ide

(4) Dürigil bir öñüñ düş yarāḳ ḳıl

Göçer garībān ḳalursan tīz-rek ḳıl

(5) Niçe bu ġaflet içinde yatasın

İşüñ ḳalb-i ḫalḳa ṣālaḥlıḳ ṣatasın

(6) Niçe bayḳuş gibi bu virānda

Bī-ḫaber ḳalasın şöyle yabānda

(7) Ġāfīl olma göziñ ac bir düri gel

Añarı gitme ḥaḳdan bir beri gel

(8) Çün ādemsen ḫaberdār ol nedir ḥāl

Ögüm senden ḳala ḥaḳdur anı ṣal

(9) Anı getür ki bu yolda gerekdür

Ġāfīl oturma ki menzil ıraḳdur

(10) Ġāfīl olma ḳalursın yoldaşuñdan

Bu uyḳuyı gider āḫī başuñdan

(11) Uyanki menzile yitdi seferüñ

Saña yār oldı devlet-i pāydāruñ

(12) Açıldı perde o sulṭān göründi

Baḳ āḫī cism içinde cān göründi

(13) Ḥicāb gitdi ʿayān oldı o sulṭān

Zehi luṭf zehi iḥsān zi- devrān

4b

(1) Hümānuñ gölgesi[14] cümleye düşdi

Ḳamu ḳula bāḳī devlet irişdi

(2) Ḳamu yolcı irişdi buldı menzil

Biḥamdi'l-lah ki ḥal oldı bu müşkil

(3) Ḳamu eşya ḥaḳḳla vuṣlat buldı

İrişdi birlik ikilik māt oldı

(4) Şeyāṭīn ḳalmadı gitdi aradan

Yaradılmışda bulındı yaradan

(5) ʿĀlemi dutdı bu nūr-ı tecelli

Ḳamu ālem bu nūrıla teselli

(6) Beḳā buldı ḳamu eşya fenāsız

Ḫaṭāsız oldı cümle siz ḫaṭāsız

(7) Bu genci eydi her kim ki buldı

Ḳamu öz ḥāline teselli oldı

(8) Baña ne oldı gör ṭālib-i maṭlūb

Ne zīşt ḳaldı ara yerde ne maḥbūb

(9) Ḳamu şey birlige yitdi bir oldı

Birikdi ḳamusı ʿaceb sır oldı

(10) İkilik ḳalmadı birlik irişdi

Giderdi yoḳlığı varlıḳ irişdi

(11) Var oldı cümlesi varlıḳ ḥālinden

Ḫālin bildi ḳamu geçdi ḳalʿinden

[14] kölge>gölge

(12) Ey ḥaḳḳı isteyen bu sözi diñle

Nedür maḳṣūdı bu ḫaberi añla

(13) Ādemsin āḫī sen ḥayvān deġilsin

Öziñ bil ġul-i beyābān değilsin

5a

(1) Gider göñlüñ içinden bu hevāyı

Eger cāndan severseñ muṣṭafāyı

(2) Ḥaḳḳı sevenlere eyleme inkār

Hemān bunlardur ʿālemde ne kim var

(3) Ṣaḳın İblīs gibi çıkma yoluñdan

Tā kim añlayasın kendü ḥālüñden

(4) kim istersen o cānuñda pinhān

Sen anun vücūdısın ol saña cān

(5) Niçe nefsüñ dilegin gözleyesin

Niçe altuna baḳır yüzleyesin

(6) Niçe küfrile örtesin aʿyānı

Nişān içinde añlana nişānı

(7) Hevāset deryasından çıḳ kenāra

Tā kim irişesin ḳışdan bahāra

(8) Erit göñlüñi ḫayāl-i gümāndan

İki söz söylemeye gel bir lisāndan

(9) Bārī yoldaşa ḳonuş yā emīn ol

Naṣīḥat ṭut ıraḳlıḳdan yaḳın ol

(10) Hemān sensin özüñden yoḳ ḫaberüñ

Hünermendsin ki bilmezsin hünerüñ

(11) Ṣarrafsın veli bilmezsin gevheri

ʿĀrafsın añla āḫī bu ḫaberi

(12) Niçe bu dünyāyı sen büt idesin

Büti kendüziñe maʿbūd idesin

(13) Niçe bu meclisi çengi vü çeġāne

Saña göyer-mi bu devr-i zamāne

5b

(1) Niçe bu māl u altūn-ı tecemmül

Niçe maḥbūb gül endām niçe mül

(2) Niçe kibr-i menī ḫayāl-i vesvās

Niçe ʿömri niçe şādı niçe yās

(3) Niçe ṣaflıḳ esenlik niçe şöhret

Niçe ḫırḳa niçe ḳatır niçe at

(4) Niçe bu ṣāf yorḳı bu leşker

Niçe tenaʿum niçe sīm u niçe zir

(5) Yoran kendü ḥāliña ġāfīl olma

Unıtmaġıl āḫī ḥaḳdan fużūl olma

(6) Yüzüñi ḳo ṭopraġa secde eyle

Dilüñi ġayrı ḥaḳdan ṣomūd eyle

(7) Utan ḥaḳdan ḥaḳḳı ḥāżır görürseñ

Bu durur yol eger yola varırsañ

(8) Muḥammedī iseñ olma tekebbür

Utan ḥaḳdan yüzüñi ṭopraġa sür

(9) Ey dünyā malına ṭayananlar

Ġāfilin muḥabbet odına yananlar

(10) Özüne yār bilen altun malı

Malçün eyleyen cenk-i cedeli

(11) Malı kendüzüne devlet bilenler

Malıyla ʿizzet-i şöhret bilenler

(12) Biliben ḥaḳḳı bilmeze uranlar

Özini malıyla ulu görenler

(13) Buña mırdār didi seyyid-i muḫtār

Eger ḳıldıñ ise uçmada iḳrār

6a

(1) Ḳārūn[15] bu malıyla neye irişdi

Aḫīr-i māl ucından yire geçdi

(2) İşitdüñ māl ucından oḳyānūsı

Ẕelīl oldı yile virdi nāmūsı

(3) Yā Nemrud[16]'uñ āḫī niye irdi

Hiç eyledi nāmūsı yile virdi

(4) Bāri bu mālıyla Żeḥḥak[17]-ı Ḳayṣer[18]

Evveli oldı hiç āḫiri murdār

(5) Bu māl Şeddād[19]ı çıkardı yolından

[15] İsraoğulları zamanında zenginliğiyle ün salmış, sonra da malı ile birlikte helak olmuş bir kişinin adı olup dilimizde " çok zengin" anlamındadır
[16] Hz. İbrahim'i ateşe attıran Babil hükümdarı
[17] İran mitolojisinde şeytani bir figür
[18] Roma ve Doğu Roma imparatorlarına verilen "Caesar" unvanının İslam ülkelerinde kullanılan biçimi
[19] Tanrılık davasında bulunan ilk hükümdar

Sergerdān eyledi kendü ḥālinden

(6) Bāri bu dünya serbeser ḫayālidür

Dayimü'l-dār kişi-ü işi eldür

(7) Niçe erkeklerüñ ʿaḳlın uġırlar[20]

Göñlinde büt olur belinde zünnār

(8) Niçün terk eyledi İbrāhīm Edhem

Evveli tiryākise āḫīri sem

(9) ʿAḳıllar ḥayrān gökler bu ḫaberden

Zīrā kim aṣṣı yoḳdur bu bāzārdan

(10) Ey bu cihānda insānum diyenler

Vücūd içinde ben cānum diyenler

(11) Görenler ḥaḳḳı her yerde muʿayyen

Nedür aṣlı vücūduñ neymiş cān

(12) Bu ḥikmet neymiş aṣlı nedendür

ʿĀḳīl irmez ne vücūddur ne cāndur

(13) Yuḳaru gök āşġa yer görinür

Bilinmez biri birine bürinür

6b

(1) Gögüñ nerdibānı yoḳdur çıḳılmaz

Yeriñ nihāyetin çün kimse bulmaz

(2) Neye baḳsañ hemān mecī-i muḥīṭdür

ʿAḳīl irmez hemān bunda nāsūtdur

(3) İre bilmez ʿāḳıllar oldı ḥayrān

[20] uġ+ru+la- > uġru

Bilmezki bu ne ṭoydur ne meydān

(4) Seyre ṣaldı bu meydāna ʿāḳıllar

Beyān ḳılmadı bu ṣafāyı diller

(5) Gel ey ʿaḳl-ı kâmil bir naẓar eyle

ʿĀşıḳ-ı cān ḳuşına bāl u pür eyle

(6) Ḳamu ʿālem daḫi nūr-ı tecelli

Ḳamu göñüllere olan teselli

(7) Ḳamusı bir vücūd bir cān degil-mi

Biñelli pertevī sulṭān degilmi

(8) Ẓāhir ü bāṭın hemān cümle ʿālem-i ḥaḳ

Ḥaḳīḳat külli varlıḳ nūr-ı muṭlaḳ

(9) Nūr-ı ẓulmet vāhid oldı yegâne

Hemān lā bed derece nādānı çe dane

(10) Bu ṣıfatlar ki ḥaḳ bāṭıl demeklik

Ṣıfāt-ı noḳṣān-ı kâmil demeklik

(11) Ādemüñ göñli içinde sırr olan

Cümle şeyde ḥükmile taḳdīr olan

(12) Cümle kāyinātda geçen ġulaġla

Ḳınayuben[21] söz olan cümle dile

(13) Revnaḳ-ı ḥüsn bu cümle yüzlerüñ

Ḥaḳīḳat-i aṣl cümle sözlerüñ

[21] ḳın+a-(y)uben

7a

Enbiyā u evliyā virdigi nişān

Aṣl u ferʿī cümle vücūdı cümle-i cān

(1) Ḥaḳḳı bāṭıl nūr-ı ẓulumāt külli ḥāl
Āyāt-ı ḥadīs aḫbār-ı ḳīl u ḳāl

(2) Cümle vücūdlar içinde cān olan
Cümle cāna ḥükm idüp sulṭān olan

(3) Ḥayātı dirligi[22] cümle ʿālemuñ
Ḥaḳīḳat aṣlı üc ḳıluñ

(4) Muṣṭafānuñ cān içinde gördügi
Ḥaḳḳı isteyene nişān virdügi

(5) Ġayrı yoḳdur külli ḥaḳdur ey ṭālib
Ġayrı dimez ḥaḳ bilür ehl-i naṣīb

(6) Gel ey insān müstemiʿ ol bu söze
Ṭoġrı gözle yoluñı gitme ḳorıya yazıya

(7) Yola gelgil yabāna düşmegil
Uṣṣuñı gözle yabāna düşmegil

(8) İnsāniseñ naṣīḥat eyle ḳabūl
Ḥaḳ ḫāżırdur ġāfīl olma ey fużūl

(9) Sākin ol nefsüñ tekebbür itmegil
Ṭāʿatüñ hebā-ı Manṣūr itmegil

(10) Şeyṭāna beñzemeñ insān yol degil
Riyāle ṭāʿat ḥażrete maḳbūl degil

[22] dir-i+lik

Faṣl-ı Neṣir

7b

(1) Pes ey ṭālib ḥaḳḳı istemek ʿādetiyledür ḳāʿideden ṭaşra degil

(2) Bu ḳāʿidenüñ aṣlı üç nesnedür **evvel** bir bu kim Tañrı teʿālīyi

(3) her yerde ḥāżır göre **ikinci** bu ki külli özinden feñā ola **üçinci** bu ki

(4) ṭāʿatın temīz kıla bu üç nesne ki aṣıldur üç nesne daḫi ferʿi

(5) vardur **evvel** kāmīl-i murşīd gerek **ikinci** mülāzemet gerek **üçinci**

(6) ḳābiliyyet gerek bu altı nesne bir yerde olsa Allāh'dan hidāyet

(7) irişse ʿaceb degil çün bir kişiye ḥaḳdan hidāyet irişdi

(8) baḳdı yaḳīn bilür gördügin bildi Allāh'uñ ʿināyeti dimek oldur ki

(9) kişiye bu derecātlar açıla bir kişi adama ṣanʿat içün

(10) ḳullıḳ ider vü anuñ zaḥmetin çeker aḫira'l-emr-i üstād olur maʿāşı

(11) maṣlaḥatında muḥtāc-ı ḫalḳ olmaz ḥaḳḳa ḳullıḳ itmek bundan kim degil

(12) Ey ḥaḳḳı bil ki müştāḳ olanlar Muṣṭafā ṭarīḳından teslīm-i ḥaḳ olanlar

(13) Ḥaḳ tebārek ü teʿālā külli kāināt-ı ẕāt birle ḳaplayubdurur şöylekim

8a

(1) güneşdekin ḳaṭreden ʿummāna degin bir ḳoluñ ucı degin yegince bir ḥāli

(2) degil ʿāḳīl añlar aḫmaḳ ṭañlar müştāḳ cānıyla diñler cāhil düşene

(3) bañlar bu yola ṣıdḳla giren menzile irdi naẓarla doġrı baḳan sulṭān

(4) görür Sanki bu cihāna geldiñ böyle getürdügüñ nesneden

(5) bitmiş nesneñ varsa işte yoġsa hiç yere emek çekme yüri bir insān

(6) kâmil gözle etkin ṭut izin izle Muḥammed Muṣṭafā didügin

(7) diye bu sözi derc eyle göñlüñ içinde zīrā kim göñül ḥaḳḳuñ evidür

(8) işi ondan ḫālī degil daḫi budır kim göñil ḥaḳḳuñ ḫazīnesidür

(9) Daḫi budur ki göñül ḥaḳḳuñ nazargāhıdur daḫi budur ki gönül ḥaḳḳıñ

(10) seyran-gāhıdur göñül aṣlı ḥaḳḳuñ ululıġı[23] pertevindendür ʿaḳl u ḳadīmliġi

(11) pertevindendür ʿaşḳ muḥabbet şevḳıdür külli bu tertīb insānuñ girişmesidür

(12) Bu kitāblar peygāmber dünyā āḫiret ḥaḳ bāṭıl dimek insānuñ ḥālidür

(13) Zīrā ki insān ḥaḳḳuñ ḳudret elidür sen kendüñi yoran

8b

(1) Fikr eyle ki bu ne dimekdür bir dem dünyā ve āḫiret hevesinden her gün

(2) her sāʿat ki geçer senüñ ʿömrüñ kesesinden ḫarc olur

(3) sen daḫi bu ḥālüñ aṣlını bileyin dirseñ ḥaḳdan ġayrı

(4) ḫayālleri terk eyle ḥaḳḳa ḳāyil ol Muṣṭafāya inan[24] evliyaya muḥabbet eyle

(5) ḫulḳuñ şirīn eyle ḫūyuñ ṣālaḥ it beñzet cümle yaradılmış[25] maḫlūḳāta.

(6) Emīn ol ve her menzile ki göçerseñ yolıla erkânla var yolda varırken

(7) müştāḳ ol menzile yitseñ sākin ol bu ʿilm bilseñ ḥalīm ol ḥaḳḳı bilene

[23] ul+ lug+lıg
[24] ına-mak >ınan-mak
[25] yaratıl-mış

(8) mutīʿ ol ve bilmeyene ṭaʿn itme ʿāriflerle hemnişin ol cāhillerden

(9) perhīz eyle nādānlara ʿilmle söyle bārī aṣlı tevḥīd budur ki cümle-i

(10) ḥaḳḳa bilesin sen aradan git zīrā kim cümle ʿālem bir cān bir vücūddur

(11) Her yaña ki baḳsañ ṣāiġʿuñ ṣunʿıdur gün gibi rūşen ṣu gibi ẓāhir arada

(12) perde yoḳ perde olan senüñ yād endişeleründür bu ḳusur sendendür āyinüñ

(13) ṣafā ḳıl ʿahde vefā ḳıl her nesne ki istersen senden sañadur sen cümle

9a

(1) Āşiyānuñ āyinesisin ḥaḳḳuñ ḫazinesisin aduñ insān-ı kâmil

(2) ḥayvān bilen eşekdür noḳṣān ʿayānsın ḥaḳḳı senüñ göñlüñde pinhān

(3) yil miṣli ḥaḳ cānsın sen giydügi pīrāhen vallāhu aʿlem bi'ssevāb

Bismi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

(4) Gel ey dāʿim ḥaḳḳa ṭālib olan cān
Yabānda gezme kim ḥaḳ sende pinhān

(5) Özüñe gel ne istersin yabānda
Hemān istedügüñ bil nesne sende

(6) Şöyle sen bayiken yoḫsul niçünsin
Ṣāf altun gibiyken pūl niçünsin

(7) Nedendür ki bu ḥikmetden ġāfīlsin
Meger ʿaḳluñ irişmez kim ʿaḳılsın

(8) Maʿāşat maṣlaḥatın ḫoş bilürsin
Niçün öz ḥaḳḳuña taḳṣīr ḳılursın

(9) Bu ʿömrüñ sermāyesi hiç yerde yitdi

Ne fā’ide bulmaduñ ḫarc oldı gitdi

(10) Zaḫīf ki bu insān ṣūretinde

İşüñ diyu madune-i insān ḳatında

(11) Bunuñ gibi ḫuy-ı terk eyle zinhār

ʿAḳluñ kendüziñe gel yār eylegil yār

(12) Vācib oldur sen öziñi bilesin

Bu ṣūrete yine ḳaçan gelesin

9b

(1) Ādem sūretlü ḥayvān ola ḳardāş

Geçer durmaz saña göymez ḥāżır baş

(2) Özüñ bilki niye geldüñ cihāna

Sen öz sevdāñı eyleme bahāne

(3) Geçer devrān ḫaberdār ol ḥālüñden

Saña fā’ide yoḳ mülk-i mālikden

(4) Seni yoldan ḳoyan bu mülk māldur

Daḫi hiç ġayrı yoḳ hemān bu ḥāldür

(5) Meʿāşet maṣlaḥatından dutılduñ

Unıtduñ öz ḥāliñden ġāfil olduñ

(6) Şirīn geldi saña bu māl u altun

Yoluñdan ḳodı seni ḳıldı maġbūn

(7) Sen ezel-i cānduñ ṣūret degildüñ

Bilişdüñ şāhla çü yād degüldüñ

(8) Niçün añmazsın ol vuṣlat demini

Çekersin dāyimā dünyā ġamını

(9) Ḫŏca didüklerine şād olursın

Anuñçün ḫocadan yād olursın

(10) Bu ḫalḳuñ ḫoca diyü ḳıldıġı ʿizzet

Seni ḳodı yoluñdan eyledi māt

(11) Tekebbür eyleyen seni bu māldur

Ki niçe tekebbür olmaḳ ne maḥāldür

(12) Bu cihan ḫalḳınuñ işbu durur ḥāli

Özün tekebbür ider mülki mālı

(13) Kimi hükmüne ġırrādur cihānda

Kimi lek lek gibi gezer yabānda

10a

(1) Kimi açar ṭoyar uyanur

Hemān insāniyyet bu işi ṣanur

(2) Kimi bir etmek içün cevr ü miḥnet

Çeker yimez doyınca niʿmet

(3) Kimisi dāʿimā ʿişrete meşġūl

Kimi bir etmege muḥtāc-ı yoḫsūl

(4) Kimi hemān ḳuru alet-i ṣūretdür

Kimi tevḥīdle göñlü şāddur

(5) Kiminüñ ḫaberi yoḳdur özinden

Kiminüñ cūy-ı sūy-ı nūr her sözinden

(6) Kimisi añlamaz aḳdan ḳarayı

Kimi bir pula ṣatmışdü sarāyı

(7) Kimi dāʿimā derde giriftār

Ādemīliḳde kimi yoḳdur kimi var

(8) Kimi ādem ṣūretlü bir cāmitdür

Kimisi kendü divdür ḫūy-ı ādemdür

(9) Kiminüñ her ḫūylu cāna ḳabūldür

Kiminüñ işi hiç kendi fużūldur

(10) Kimi ʿāḳīl kimi mecnūn kimi hiç

ʿĀrif ol sen ādemden ādemi seç

(11) Evvel farḳ eyle ādemden ādemi

Tā kim añlayasın yaḫte ü ḫām

(12) Zīrā ki ādem ṣūretlü vaḥşi çoḳdur

Ṣāfından ādemüñ ḳılma şey çoḳdur

(13) Daḫi her bir metāʿī ki alasın

Gerek aṣlını ferʿini bulasın

10b

(1) Hemān maḳṣūd budur ādem dimekden

Kemān farḳ ide ḫaṣṣ-ı ʿām dimekden

(2) Ey ṭālib sen bu söze bir naẓar ḳıl

Eyüsin ṭut yāvuzından ḥazer ḳıl

(3) Evvel fikr eyle gör her bir ḫaberi

Ḥaḳḳa yarar sözi ṭut ko feşārı

(4) Bu ʿömrüñ sermāyesin yile virme

Ṣaḳın sırruñı her maḥale virme

(5) Ādemüñ ḫūy-ı ḫalḳıdur bu sözler

Ādem var baḳır-ı altuna yüzler

(6) Ādem var ki hemān tek bir ṣūretdir

Özi efsane sözi külli fesāddır

(7) Ādem var ki ḥaḳḳı buldı özinde

Ādem var ḥāṣılı yoḳdur sözinde

(8) Ey ḥaḳḳı bilmege ṭālib olanlar

Ḥaḳḳuñ ceybine ceyb olanlar

(9) Ādem oldur bile ḥaḳḳı vü bāṭılı

Muḥammed ola bu yolda teselli

(10) Ḥaḳḳuñ dostlarına ḳılmaya inkâr

Sebükbār ola bu yolda sebükbār

(11) Erenler gibi ola ḥaḳḳa teslīm

Āzād ola görinmeye zerr ü sīm

(12) Hemān iḳrārını ṣāf eyleye ṣāf

Ḥaḳḳa teslīm ola eyleye lāf

(13) Budur ḥaḳḳuñ yolı egrü ararsañ

Hemān yol āṣikāra durur görürseñ

11a

(1) Kim aṣlın bilür her bir ḫaberüñ

Ol aġyāra dimez sırrını anuñ

Nesir Digeri

(2) Ey bu cihānda menzile irişenler

Ḳulluġun sulṭān menziline irişenler

(3) Ḥaḳḳı bilen sāliklere yār olanlar

Bu ġaflet uyḳusından bīdār olanlar

(4) Ḥikmetle bir naẓar eyle gör ki bu cihānda ḥālüñ nedür ve ne işdesin kendü

(5) ṣūretüñe baḳ gör ki insānmısın yā ḥayvānmısın her faʿil-i ḥareket ki

(6) işlersin aña münāsib işle tā ḥikmete ẓulm eylemeyesin işüñ temiz ola

(7) zīrā ḥaḳ teʿālinüñ ḳudretü çoḳ ḥikmeti bī- nihāyetdür her ẕerrede görüñe

(8) güneşi ʿāyān her şey dile geldi tevḥīd söyleyi[26] bu şevḳle cümle-i ʿālem

(9) coşa geldi ene'lḥāḳ ẕikrin söyler cümle varlıḳ ḥaḳḳuñ birligine

(10) ṭānıḳlıḳ virdi bir melik bir sulṭān bir meclis bir sāḳī ʿacāyiblamaḳ

(11) Şey-i ʿaceb taṣavvurdur zīrā kim bir ʿācāyib nesne yoḳ ki cümlesi dost

(12) tecellisidür ḫavf-ı recā insāna żar-u rütbedür zīrā kim maḫlūḳ ṣıfātında

11b

(1) Giriftār olmışdur ḳudretlü bilmez ki ḫālıḳ ṣıfātına irişe **pes iy**

(2) **Ṭālib-i ḥaḳ** fikr eyle gör ki ḥaḳ senden ayrı-mıdur eger şöyle ki

(3) ayrıysa iste dile sendedür ġāfīl olma zīrā kim külli ʿibādetüñ aṣlı

(4) ḥaḳḳı ḥāżır görmekdür bir kişi çünki ḥaḳḳı ḥāżır gördi

(5) ġayr-ı ḥaḳ işlerden perhīz eyledi gözi açuḳ olur ve göñli alçaḳ

(6) olur ḫūyı kerim olur ve nefsi ḥalīm olur ʿaḳlı selīm olur ḥaḳdan

(7) utanur ve ḫalḳuñ şerrinden ḳorḳar zīrā kim ādem-i külli bir

[26] söd+le-(y)-i

ḫāṣiyyetle degil

(8) ġūy bir birine beñzemez kişi var ki bir işi işler fitnesinden şeyāṭīn

(9) māt olur kişi var ki bir iş işler raḥmān ṣıfātın gösterür

(10) Kişi var ki öz nefsinden ʿācizdür kişi var cān gibi ʿazīzdür kişi

(11) var kendü diyu işi bī-temīzdür **pes iy ṭālib** ādemüñ ḥāli budur

(12) Sen fikr eyle ki bunlaruñ ḥaḳḳı senüñ gürūhından sen fiʿilüñ daḫi agâh

(13) düzet kim ʿibādetüñ ḫāṣılından saña fā'ide irişe vallāh-u aʿlem bi'ssevāb

12a

Naẓım

(1) Gel iy bu ḥaḳ yolında ṭālib insān
Gözüñ aç gör bu ne ṭopdur ne meyān

(2) Bu ne sulṭānki hiç ʿaskeri yoḳdur
Hemān tenhā özidür yārı yoḳdur

(3) Bu ne ḥikmet hiç ʿaḳl irişmez
Bu ne vezīn ki hiç ḥadden irişmez

(4) Bu ne mülk-i bār-gāhdur bu ne ṣayvān
Bu ne çarḫ-ı muʿallaḳdur ne devrān

(5) Bu ne kāmil ki hiç noḳṣānı yoḳdur
ʿĀyāndur her işi pinhānı yoḳdur

(6) ʿĀyāndur şöyleki gözden ṭolınmaz
Veli ḥaddi nihāyetdür bilinmez

(7) Ṭoġrıldur döner ay gün ṭolanur

İşine her biri ḥāżır bulunur

(8) Teferrüc eyle ki bu gice gündüz

Ne işdedür yay ḳış yazı güz

(9) Bu gülmek aġlamaḳ ölmek dirilmek[27]

Bu hengâme bu ṭaġılmaḳ dirilmek

(10) Bu ṣāiġʿuñ ṣunʿı vardur ḥaḳīḳat

Ġāfīl olma işüñle ḳılma ʿillet

(11) Bu şerīk olduġuñ bostān kimüñdür

İçinde gezdigin ṣayvān kimüñdür

(12) Kimüñdür bu serāy-ı mülki tecemmül

ʿĀḳīl irmez bu ne ḥāldür ne müşkül

12b

(1) Veli ki cümlenüñ ḥaḳīḳat-ı evvel

Kamu şeyüñ ṣıfātı ol ẕāt-ı evvel

(2) Ḥaḳīḳat nesne yoḳdur andan ayru

Cān oldur ḥaḳīḳat olmaz andan ayru

(3) Velikin iḥtiyāṭ şarṭdur ʿāḳile

Tā kim her bir işüñ aṣlını bile

(4) Bikülliye ḥaddi-i āsmāna mīzāndur

ʿAşḳa mīzān ola ʿaḳla beyāndur

(5) Ḥākīm ola bu dört divār içinde

Bu beli ṣu s̱erābı nār içinde

(6) Daḫi bir işüñ aṣlını bile

[27] dir-i+l-

Ki kendü vücūdınuñ ḥākimi ola

(7) Naṣıḥat işide ʿaḳl-ı kâmilden

Bile farḳ ide ḥaḳḳı bāṭıldan

(8) Vücūdın cān gibi ḳıla müşrif

Bu vaḥdet guherine ola ṣarrāf

(9) Ḥaḳīḳat bile ki cān nedendür

Vücūd eşki cān-ı pinhān nedendür

(10) Bu sırdur ādemde bile yoldaş

ʿaḳl irmez gāhi nihān gāhi fāş

(11) Gāhi ḥüsn olur ādemüñ yüzinde

Gāhi ġayretile tā gözinde

(12) Gāhi insānla ṣıfāt-ı raḥmān

Gāhi ḥayvānla ṣūret-i ḥayvān

(13) Gāhi göñüller içinde pinhāndur

Gāhi cümleye gün gibi ʿayāndur

13a

(1) Gāhi ʿāḳıllara fikru feraset

Gāhi her bir göñülde baḥr u ḥikmet

(2) Hemān oldur daḫi hiç ġayr yoḳdur

Yine hem özine özi ṭanuḳdur[28]

Vallāhu ʿalā külli şeyi' muḥīṭ[29]

(3) Tā Muḥammed Muṣṭāfā zamānına degin her peygamber ki geldi her birisi

[28] ṭan-ı-ḳ

[29] Elbette Allah her şeyi kuşatandır.

(4) bir dürlü fikr eyledi bu gürḫāne düzeni istemek bābında temīz eyle

(5) -mediler tā Muḥammed Muṣṭafā geldi bu ḥālüñ aṣlını ve ferʿini beyān ḳıldı

(6) Şöyle şarṭdur ki gürḫāne düzeni gürḫāne içinde bildür didi

(7) **Vallahu ʿalā külli şeyi' muḥīṭ** didi nişānın yine eşyā içinde

(8) virdi muḫtāruñ daḫi nişān bu ḳadar oldı imdi her eşyā ki

(9) görürsin kendü vücūdına mevcūd ola neden ḫaberi yoḳdur her bir

(10) kişi bir nesneye iḳrār eyledi ḳadīm sulṭān ara yerde münezzeh geçdi

(11) İllā Muḥammed Muṣṭafā'dan tā bu deme degin ara yerde bu nice kâmiller geçdi

(12) Her birisi anlar daḫi bu bābda bu dürlü ʿāḳīl-i ṭarīḳınca didiler anlar daḫi

13b

(1) muḫtār ʿilminden delīl aldılar āḫir alamaz didiler **men ʿarafa-i nefsehu**

(2) **faḳad ʿarafa Rabbehu**[30] didiler terk dilence dimek olur kim nefsini

(3) bilen Tañrı bilür dimek olur imdi bu bir derviş daḫi Muḥammed Muṣṭafānuñ

(4) ṭoḳuz yüz yılında geldi daḫi dir ki cānum bu nefis ne nesnedür ki anı

(5) bilen Tañrı bilür didi her kişi bu bābında yine bir dürlü ṣıfāt söyledi

(6) İllā bu nefs vücūdındadur ādem ki bunı bilmek gerek ki neresindedür ādemüñ

(7) Nesidür bu nefs didükleri ki anı bilen Tañrı bile veli bu ādem cümle

[30] Kendini bilen rabbini bilir

yaradılmış

(8) eşyanuñ āyinesidür delīl ki ādemüñ vücūdı bir şehirdür her ne kim

(9) cümle-i ʿālemde var ise ol şehirde vardur ve ol şehrüñ on iki ḳapusı

(10) vardur ḳapu var ki bu şehirde dā'im açuḳdur ḳapu var ki dā'im yapuḳdur

(11) Ḳapu var ki dā'im açılur ve dā'im yapılur ādem üç yüz altmışaltı ṭımārdur

(12) didi yüz yetmiş yedi sekerdür dört yüz ḳırḳ dört pāresi sekekdür

(13) Yarusından yuḳarusı boġaza degin yedi ḳat gökdür andan yuḳarusı ʿarşdur

14a

(1) Yarusından aşaġāsı dize degin yedi ḳat yirdür andan aşaġa öküzdür ve

(2) balıḳdur imdi bu nefs ki dirler bu şehr kendümdür yoḫsa ol daḫi bu şehirde

(3) bir nesnemdür ki anı bilen ḥaḳḳı bilmiş olur nefs iki nesnedendür bir vücūduñ

(4) cemʿine nefs dirler biri ḥaḳdan ġayr-ı ḫayāller ki vücūd içindedür endişe

(5) olur aña daḫi nefs dirler bu ikisinüñ taʿyīn-i yaḳın ḳanḳısıdur dirler vücūduñ

(6) cemʿidür imdi bu vücūduñ aṣlı dört muḫālif nesnedür aşikâr görünür

(7) oddan ṣudan yelden ṭoprāḳdan bunlar muḥaddeṣdür ve bu muḥaddeṣ nesne-i ḳadīmi

(8) bil ki delīl nite ola imdi eyʿaziz sen bu ḫaberüñ ḥaḳīḳatine bir naẓar

(9) eyle gör ki cümle nesneye Tañrı mevcūddur pes eyle olsa ansız nesne

(10) olmaya çün cümle nesne anuñla ola şeḳdür bil ki cümlenüñʿaynı **pes** anı ikrāh eyleyüp

(11) ḥaḳīr baḳmaḳ şeyṭān fiʿilidür ḥaḳ ḳabūl idenüñdür ikrāh idenüñ degil her

(12) şeyü'ñ ḥaḳīḳatine baḳsañ aṣlı ḥaḳdur ferʿi eşyādur ḥaḳḳ-ı nūrdur

(13) Ferʿi tecellidür tecelli-i nūrdur arası çoḳ degil ola şeḳdür her eşya biri

14b

(1) birine muttaṣıldur ve biri birinüñ āyniyyesidür ḥaḳ-ı ẕātdur eşyā-i ṣıfātdur

(2) ṣūretlü maʿlūm olur ẕāt-ı ṣıfāt-ı ṣūret ḥaḳīḳatde bir vücūddur

(3) Veli bubir vücūduñ şeş ciheti var her cihetine naẓar eylesüñ beraber vü ḳapusı

(4) ṣıfāt görünür bu bir ṭālibe rehber gerek tā işi temiz ola **ey ṭālib-i ḥaḳ**

(5) sen bu temīz bilmek dilerseñ Muḥammed Muṣṭafā ṣallallahu ʿaleyh i ve sellem didiki

(6) **men ʿarefe-i nefse faḳad ʿarefe-i rabbehu** didi pes bilmek ol degil ki maʿīşeti

(7) maṣlaḥatı ola ve her eşyā ki var cihānda cümlesi bundan ḫaberdārdur

(8) veli sözi ḥaḳ bilmek üzeriñedür ḥaḳḳı eşyādan ayru istemek **bir bābdur**

(9) eşyā içinde istemek **bir bāb** daḫi eşyādan ayru iste yol uzaḳ[31]

(10) menzil ıraḳ yabān bilürmez eger eşyā içinde ister olsa delīl ādemdür veli

(11) bu ādem ṣūreti kāināṭuñ defteridür şöyle ki cümle ʿālemde ne varsa ṣıfāt-ı

(12) ʿālemde ve ādemde maʿlūm görinür miṣl-ü ḥaḳ gencdür ādem-i ṣūret ḫazīnedür

(13) Bu ḫazīnenüñ tuvār-ı maḥī ādemüñ vechinde yazılıdur her kim bu baṭṭı oḳudı.

15a

(1) Ḫazīnedaġı gencden ḫaberdār oldı bildi ki ādem-i mecmūʿadur her ne kim evvel u aḫir

(2) vücūda geldi defter-i ādemdür imdi ādem dense ādem ḫalaʿatın gine cümle-

(3) -sine ādem dirler ādem var ki ḫazīnedür gencle maʿmūr özin bilmez yoḫsuldur

(4) Ādem var ki özini bildi cümle varlıġı kendü şehrinde buldı kendüzine

(5) geldi emīn oldı ve ādem var ki ṣūret-i ādem fiʿili diyü ādem var ki ṣūret-i

(6) ādem ṣıfāt-ı nūr-i muṭlaḳdur ve ādem var ki ḫāṣıyyeti ḫayvāndur ādem var ki

(7) özini bildi sulṭāndur ve eysin bu ādemüñ bilüñ dirsek ādemi bilmek

[31] uza-ḳ

dürlü dürlüdür

(8) Evvel budur kim ādemden ādemi farḳ itmek gerekdür āḫiri bu kim ādem nedür aṣlı nedür

(9) Bunı bilmekdür bir daḫi bu kim eşyalaruñ birisi daḫi ādemdür veli bu ādem

(10) cümle şey'üñ üzerine mālikdür eger şöyle ki mālikden bilürse mālikdür bilmedüse

(11) hemān eşyālaruñ birisi daḫi oldur ki pes özini bilmeyen ādem oldı farḳı

(12) pes ādemden ādemi farḳ eylemek **bir bābdur** ādem nedür aṣlı nedendür bunı bilmek

(13) **bir bāb** daḫi ādem nedür aṣlı nedendür bunı bilmek **bir bāb** daḫidür ādem

15b

(1) cümle şey'üñ üzerine mālikdür bilin bilmek daḫidür velī özini bilmek

(2) mücerred-i ḥaḳ bilmekdür bir kişi çün ādemden ādemi farḳ eyledi ādemüñ aṣlını ferʿinī

(3) bildi ādem cümle şey'üñ üzerine mālikdür yegin bildi bunlar cümle maḫlūḳ ṣıfātıdur

(4) Ḫālıḳ ṣıfātı degildür ḫālıḳ ṣıfātı mücerred özini bilmekdür çün bir kişinüñ ʿaḳlı

(5) bu muʿammayı açdı bu mecra ġavvāż oldı her cihete ki baḳdı gördi ki şeş cihetde

(6) kendünüñ gölgesidür bildi kim baḫr-i muḥīṭ özidür her naḳşı ḫayāliñe ṣūret

(7) baġlar ʿāḳıllar ḫayāl olur kendünüñ mevcidür göñli emīn oldı bu arayı mekān

(8) edindi istiḳāmet ṭutdı derd-i ẕātından ʿaşḳ-ı mevci ḳopdı başladı

(9) Bu sözi ḫaber virdür ki budur. **Naẓım**

(10) Özün bilen ḥaḳīḳat ḥaḳḳı bildi
Fenā oldı özini bāḳī buldı

(11) Görinmez oldı ol naḳş-ı ḫayāller
İrişdi menziline cümle yollar

(12) Özinde buldı ol maḳṣūd-ı cānı
Hemān kendüzi oldı ol fülānı

(13) Daḫi şübhesi ḳalmadı özine
İʿtiḳād itdi kendü kendüzine

16a

(1) Güneş gibi ʿālemde meşhūr oldı
Hemān ser ta ḳadem külli nūr oldı

(2) Cān bir oldı külli ḳalmadı vücūdı
Ḳamu ʿālem aña ḳıldı sücūdı

(3) Özi oldı hemān ẕāt-ı muṭahhar
Vücūd içinde cān fāʿil muḫtār

(4) Ḳamu ṭāliblerüñ maṭlūb oldı
Ḳamu ʿāşıḳlaruñ mahbūb oldı

(5) Ṣāf oldı cān gibi ẓann-ı gümāndan

Hemān ol oldı nişān bī- nişāndan

(6) Getürdi ten ḥicābın cānı gördi

Cān içinde nikâh-ı sulṭānı gördi

(7) Çün gördi sulṭān ol merd-i ʿāḳīl

İrişdi maḳṣūd-ı maḥāl oldı müşkil

(8) Kim ṣūrur isterdi cihānda

Anı gördi ṭoludur cümle mekânda

(9) Anı gördi ḳamu veche yüz olmış

Ḳamu göñülde sır dilde söz olmış

(10) Hemān oldur ḳamu devlet-ü iḳbāl

Bu naḳşuñ naḳḳāşı bu naḳş-ı pergāl

(11) Neye baḳarsa o dildārı gördi

Birikmiş yārla aġyārı gördi

(12) Görinmez oldı bu naḳş-ı ḫayāller

Biḥamdillah ki ḥall oldı bu ḳaller

(13) Ḳamu hicrān hemān vuṣlata irdi

Ḳamu ṣeyi' lā - yeẕāl devlete irdi

16b

(1) Çü gördi bu ḥāli olmazdı ʿākil

Ticāretinde bunı ḳıldı ḥāṣıl

(2) Tācirdür metāʿī getürdigi bu

İşitdiki ol elde gördügi bu

(3) Nekim gördise ol cān elinde

Odur söyledügi sözi dilinde

(4) Ne söz söylerük görüñ ol merd-i ʿāḳl

Ki her bir sözi ḥaḳḳa oldı delīl

(5) Ḥaḳīḳat ol ḳadīm sulṭānı görmiş

Vücūd şehri içinde cān görmiş

(6) Onı kim isterdi cümle-i ʿālemde

Anı gördiki cān olmış ādemde

(7) Ādemde ol imiş keşf-i kerāmet

Göñül içinde sıır gözinde ḥikmet

(8) Hemān varlıġı oymış ādemüñ

Ne ādem ki ẕātı cümle ʿālemüñ

(9) Olmış her işüñ olan sebebi

Olmış yüz ādem anuñ niḳābı

(10) Yüzine perde idinmiş ādemi

Olmış ādemüñ nefsi demi

(11) Ādem anuñla bulmış şerefi

Odur gūher ādem anuñ ṣadefi

(12) Ādemi ṭon idüben giyen oldur

Dilinde ādemüñ söyleyen oldur

(13) Ḳamu ʿālem anuñile ola şıḳḳ

Odur ʿaşḳı odur mʿaşūḳ-ı ʿāşıḳ

17a

(1) Odur cümle ṣıfāt ki şerḥ-i beyanlar

Odur nişān içindeki nişānlar

(2) Hemān oldur nekim görseñ vücūdda

Bile mevcūddur ol kaʿbede bütde

(3) Hemān bir şehr-i bāzārdur biz ʿubbād

Ẓāhir u bāṭın hemān birdür ne kim var

(4) Hemān gördi ki ʿālemde o dervīş

Bir işdür iden tā yerde işlenen iş

(5) Daḫi ġayrı görmedi cihānda

Anı gördi hemān cümle mekânda

(6) Hemān cümle ʿālemde sulṭān oldur

Ẓāhir u bāṭın vücūd oldur ḥān oldur

(7) Daḫi ġayrı ne vardır kim diyem ben

Odur varlıḳ odur gevher odur kān

(8) Odur şeş-i cihet gevher-i seyyar

Hemān oldur cihānda nekim var

(9) Gele ṭālib gümānı ḳo yaḳın ol

Yaḳın ehline bu yolda emīn ol

(10) İşiñi temiz eyle aç gözüñi

Yoran kendü ḥāliñe bil özüñi

(11) Özüñ ne sen ḫaberdār ol özünden

Sen-misin söyleyen añlayan sözüñden

(12) Neymiş ḥāl-i ʿaceb bu sırr-ı muġlaḳ

Ne ṣıfatdur ne dimekdür bāṭıl-ı ḥaḳ

(13) Yaḳın ne var gör āḫī bu ıraḳ ne

Yaʿnī vuṣlat ne dimekdür fırāḳ ne

17b

(1) Ne dimekdür bāri ṭālib-i maṭlūb
Ne beyān ḳılur bu zişt-i mahbūb

(2) Bu ṣıfatlar bilişi yād dimeklik
Ṭālib-i maṭlūb şākird dimeklik

(3) Niçe ḥāldür kān-ı noḳṣān dimeklik
Vücūd nedür neymiş cān dimeklik

(4) Yaʿnī şeyṭān dimegüñ maḳṣūdına
Bu sözlerüñ ziyānı ne sūdı ne

(5) Dimekdür bu ṣıfatlar ʿayān ḳıl
Bize bu ḥālüñ aṣlını beyān kıl

(6) Ḳulla sulṭānuñ mertebesi ne
Muṭīʿ dimek nedimekdür ʿāṣī ne

(7) Bu pür kālden bārī biten ḫāṣıl ne
Nedür menzil neymiş yol delīl ne

(8) Ne maḳṣūddur bu ḥaḳ-ı bāṭıl dimekden
Yaḳın ıraḳ ḥāl-i müşkil dimekden

(9) Nedür ḥayvān bārī insān dimek ne
ʿAyān ne vardı kim pinhān dimek ne

(10) Ṣıfāt-ı raḥmāna şeyṭān dimeklik
Anuñçün ḳula sulṭān dimeklik

(11) Nedür ḳorḳadur cāndan işaret
Mülūklik niçün nedür beşāret

(12) Bu bir mülküñ ḥākimi yeri degil-mi

Tedbiri fikr itdügi taḳdīr degil-mi

(13) Ḥaḳīḳat cümle ʿālem bir vücūddur

Fena söz lā- yenām lā- yemūtdur

18a

(1) Ḳamu ʿālem müberrādur fenādan

Yaradılmışda mevcūddur yaradan

(2) Hemān cümle-i ʿālem ʿayn-ı kemāldür

Ḳamu varlıḳ bir vücūd u bir cemāldür

(3) Muṣaffādur ʿālem çūn-u çerādan

Bu vücūddur yaradılmış yaradan

(4) Yaḳın ehli bulur bu ne dimekdür

Ney beyān ḳılur ne söylemekdür

(5) Vücūdda kendüzüni cān bulanlar

Vücūdı özine pirāhen bilenler

(6) Ḥicābsız ḥaḳla vuṣlat olanlar

Ṣıfāt içinde külli ẕāt olanlar

(7) Vücūdın cānla yeksān idenler

Ḥaḳ-ı ʿayān ḳoyup pinhān idenler

(8) Bulanlar bu genci virān içinde

Cānāna irişenler cān içinde

(9) Cihānı özine meydān idenler

Vücūd-ı şebātını cān idenler

(10) Ḥaḳḳı kendü vücūdında bulanlar

Bikülli varlığı ḥaḳdan bilenler

(11) Ḳamu şeyde ḥaḳḳı ḥāżır görenler

Ḥaḳīḳat ḳahr-ı lüṭfı bir görenler

(12) Ḥaḳḳı ḳoyup bāṭıla yüriyenler

Arada kendüzini görmeyenler

(13) Özini bu deñizde ġarḳ idenler

Ḥaḳḳı bulup bāṭıldan farḳ idenler

18b

(1) Ḥaḳḳ-ı cān kendüzini vücūd bilenler

Ḥaḳḳa ġayrı dimegi od bilenler

(2) Eger bu sözde çıḳsa ḫaberüñ

Unıt bu ḥesābı terk it şümāruñ

Şiʿir

(3) Çirāki ḥaḳ derin şümār negince

Özin metāʿ dirin bāzār negince

(4) Çü ḥaḳ-ı güft ḥaḳ it bāṭıl-ı nübāşed

Meyān-ı ḥāl deñir müşkil nebā şed

(5) ʿĀlem-i yegir neki yeksan-ı yegān

Āşinā-i geşt hemanmānd yegâne

(6) Vāḥid-i güşt ḥaḳīḳat-ı küfri imān

Yegāne şud ṣıfāt derdi dermān

(7) Hema ʿālem ḫaber şud özin ḥāl

Cihān pürşed özin tevḥīd ü melal

Men güften bir dervīş meydānı

(8) Bu dervīş eytdi bu kitābı yazan dervīşe meydān dirsin

(9) hiç Türkçe bilmez-misin didi **ḥikāyet** söyleyi virseñ bize

(10) didi bu dervīş eytdi başımdan geçen ḥikāyetimi söyleyeyin didi

(11) başuñdan geçen ḥikāyetimi söyleyin didi veyāḫūd işidilmiş ḥikāyeti

19a

(1) söyliyeyin didi başuñdan geçen **ḥikāyet**i söyle didiler bu kez dervīş

(2) eytdi daḫi bu ādem kesvetin kimden cān-raḳ didi dir sulṭān vücūdında

(3) biridük didi bu yeri düzdügi ve gökleri ārāyiş eyledügi **ḥikāyet**

(4) söyledi nāgāh gördüñ bu yeri gögi ve bu kevkeb-i seyyāre pür naḳş

(5) pergāl temam oldı ve her eşyā yerli yerin olup düzdi resm-ü şekil

(6) ḳuruldı pādişāh-ı ʿālem bu pergālüñ içinde seyr oldı pergāl

(7) cunbişe geldi her şekl-i ṣūret bir ayrıḳsı şuʿbede gösterdi dir evvel

(8) ḥikāyet şöyle oldık idir pādişāhdan dilek diledük dir bu düzilmiş

(9) pergāli teferrüc eylesevüz didük dir pādişāh ādem ṭonın bize ḫilʿat virdi

(10) geydik ve bu mülke seyrāna geldik dir irişdük dir bu yeri

(11) gögi gördük dir yoldaşlarımız her birisi bir nesneye meşġūl oldı

(12) ve bu serāyı göricek didi ki yārenler biz bunda teferrüce geldük dir nesneye

(13) ṭolaşmañ dir kimisi anı bunı dimedi göñlü diledügine dolaşdı.

19b

(1) ve kimisi daḫi ṣañın ṣandı edeb bekledi evvelki ṣañın ṣandı edeb

(2) bekledi enbiyā vü evliyā oldı ve ol ki ṣañın ṣandı ṭolaşdı

(3) henüz ṭolaşup durur oldum bu sāʿatdür bunuñ gibi **ḥikāyet**

(4) gördüm dir daḫi söyleyinmi dir ol dervīş eydür bārne şīrīn

(5) **ḥikāyet** olur dir daḫi söyledür bārī bunlar ki bu serāyda

(6) bu ḥāle giriftār oldılar pādişāh-ı ʿālem bunları teferrüce gönderdi

(7) didi bunlar kendü ḥāllerine giriftār oldılar ṣañın ṣanmadılar pādişāh-ı

(8) ʿālem bunlaruñ fiʿline göre bir ev düzdi sekiz ṭabāḳa için

(9) gülistān eyledi anuñ ʿaksince bir yir daḫi düzdi zindān

(10) ṣūretlü kişiler ḳodı ikisinüñ daḫi üstüne anda dururlar

(11) Bunda gelen maḫlūḳātı ki var bunlar daḫi kendü işine meşġūl

(12) illā biz geldük ol **ḥikāyet** ki dervīş söyledüm rivāyet ider ki

(13) bu teferrücüm içinde bir meclise irdüm oturan ʿārifler Muḥammed Muṣṭafā gibi

20a

(1) ʿĪsā gibi İbrāhīm gibi bunlar cemʿ olmışlar bir arada ṣoḥbet iderler

(2) bu dervīş daḫi irişdi yer gösterdiler oturdı bir ḥamle ki

(3) oldı ol dervīşe didiler ki **ḥikāyet** bilürseñ

(4) söyle didiler dervīş başladı bu naẓm-ı şiʿri bünyād eyledi dir ki.

Naẓım

(5) Gel ey ārzuyı vaṣl-ı cān ḳılanlar
Vücūd-ı sebātını virān ḳılanlar

(6) Görenler cān eşkde vücūdda
Münācāt eyleyenler her sücūdda

(7) Ḳamu şeyde ḥaḳḳı ḥāżır görenler
Demini her nefs-i ḥaḳdan uranlar

(8) İkilik dūr-ı muġından ḳurtılanlar

Birile birlik idüb bir olanlar

(9) Vücūdun cān gibi ʿazīz idenler

Özin bilüp işin temīz idenler

(10) Ḥaḳla vücūdundan bilişenler

Vücūdı ḳaṭresi baḥra düşenler

(11) Özini ḥaḳdan ayru görmişler

Özinden ḥaḳ ġayrı görmiyenler

(12) İrişüp menzile sāḳī olanlar

Fenāsız tā ebed bāḳī ḳalanlar

20b

(1) Bī - ḥicāb ḥaḳḳıla vuṣlat bulanlar

Ṣıfāt-ı z̲āta irüp z̲āt olanlar

(2) Beni görüñ neçe menzile irdüm

Ne isterdüm ne buldum ne gördüm

(3) Bu meclisüñ arasında sır oldum

Hemān ben daḫi bunlardan bir oldum

(4) İrişdüm bāḳī menzile ḥaḳīḳat

Vāḥid oldı ne biliş ḳıldı ne yâd

(5) Bunı didi ser- aġāz itdi dervīş

Bu meclisde bu ḫaberi ḳodı dervīş

Ne̲şir

(6) Bu meclis içinde oturanlar dervīş degildiler göreler ki ḳuş dilin

(7) söyler bu dervīşe taḥsīn eylediler dervīşe hezārān āferīn didiler

(8) Eyü ḫaber söyledük didiler hiç bir ḫaber yā bir **ḥikāyet** bilürseñ

(9) söyle didiler yoġun yumrı bildüġümce eydeyin didi dervīş

(10) başladı dir ki bir vücūdum dir ṣular ṭamarlarımdur gökler çadırumdur[32]

(11) ʿarş ṣayvānum çarḫ devrānum yıldızlar ṣuʿlem naḳş-ı ḫayāller

(12) teferrücüm yedi ḳat yer bir üç ṭoḳūz felek yurdıña gice velāyet

21a

(1) gündüz nübüvvet ḳış ḳuz yaz güni ṭoġmaḳ bahar ölmek güz ṣaġlıḳ gülistān

(2) ṣayruluḳ[33] zindān yalan söylemek zaġallıḳ ṭoġrısın dimek erlik uyḳu

(3) münācāt uyanmaḳ āşikāre bāzār cennet ḫalḳı cehennem ḳahr yerden

(4) göge birḳaç ḳulaç yerüñ anı ve özini berāber ulyālar vezir peygamberler

(5) (5)elçi kitāplar vaṣf-ı ḥālüm külli kā'ināt ḫırḳam beglik ḥākimligüm ḳulluḳ

(6) mertebem didi dervīş şöyle ṣayıḳladı[34] geldiki bu meclis içinde

(7) bir kişi durı geldi eyder ki derviş düşiñ mi söylesin dervīş

(8) eyder ki başumdan geçen ḥikāyetdür söyledi kimdir sözleri

(9) muḫālif oldı dervīş gördi ki ṣoḥbet muḫālif oldı

(10) dervīş bu şiʿri bünyād eyledi **Naẓım**

(11) Zīhī menzil yolum sulṭāna irdi
Vücudum ḳaṭresi ʿummana irdi

[32] çat-ır
[33] ṣayra-ġ+luḳ
[34] ṣav+ıḳla-

(12) Güneş ṭoġdı nāgāh zerrem içinde

İrişdüm ol deme bu dem içinde

(13) Fenā söz bāḳī menzile irişdüm

Tā ebed lā- mekān taḫtına geçdüm

21b

(1) İrişdi cān murāda buldı maḳṣūd

Bile mevcūdmış vücūdda maʿbūd

(2) Bu ḥāli bildi cān oldı ḫaberdār

Hemān özimiş çün kān u gevher

(3) Cānum irişdi vāṣl oldı cānāna

sözdür kim cānum gelür lisāna

(4) Ḳuldum menzil-i sulṭāna irdüm

Ne ḳuvvetlü sāʿatdür aña irdüm

(5) deme irincek gördüm bu dehri

Tamāmet-i kā'ināt it berü baḥri

(6) Felegüñ ḳubbesi kevkeb-i sebbār

İçi ṭaşı bu pergālüñ nekim var

(7) Benüm yüzüme ḳılurlar sücūdı

Benem cümlesinüñ cānı vücūdı

(8) Benümçün semāʿ oynar bu devrān

Bu altı cihet dört dürlü erkân

(9) Ẓāhir u bāṭın bu dört pergāl

Iraḳ-u yaḳın gice-i gündüz māh u sāl

(10) Oña ki ʿaḳl irişdi bildi insān

söz kim cümle şeyde oldı pinhān

(11) Ḳamu bunlar benümle ḥesābdur

Eyü söz bilen işit ki ne cevābdur

(12) Bu sözi didi ḫāmūş oldı dervīş

(13) Çü bilmedi ki ne imiş ḥāl nedür iş

22a

(1) Bu cihān ḳubbe misāl bir yerdür ay u güneş ḳandillere beñzer gice billūrdur

(2) Bu oda naḳş-ı ḫāl çok ṭālib eger bu ḫayāllerüñ ardınca varsa

(3) maṭlūbdan ayru düşer pes ʿışk eri oldur ki ʿaḳlı mīzān ide

(4) ʿaşḳ delīl ide nefsin ẕelīl ide kim ṭamaʿlık eylemeye özünile ʿārif

(5) ola ḥaḳḳı kendü vücūdında bula daḫi Muṣṭafa'ya beñzeye ḫūyı

(6) ʿAli'ye beñzeye deñiz gibi dura yir gibi sākin ola od gibi

(7) çayuñ bişirici ola ṣu gibi dā'im bula vara yil gibi her yiri

(8) seyr ider ola ol ṣıḳıntılu[35] kişide vardur ne varsa ve bu dünyāda

(9) bahiller zaḥmetdedür ḥasūdlar ʿilletdedür münkīrler ẓulumātdadur

(10) ʿārifler vaḥdetdedür ʿāşıḳlar ferāḥda cāhiller melūl ṣu aşaġa aḳar

(11) güneş aşaġadan yuḳarı çıḳar gök dā'im döner yir ḳā'im durur

(12) küllisi bir vücūddur naḳş-ı ḫayāller şuʿaybda görüşdür ʿārif teferrücde

(13) nādān-ı ḫayāldedür zīhī devrān bu devrān zīhī meydān bu meydān yemişler

[35] ṣıḳ-ı-n-tı+lu

22b

(1) ṭop eller çevġān cānın ṣaḳınan bu meydāna girmez ġayretile baḳmayan

(2) bu ḥikmeti görmez iʿtiḳād-ı ṣāf olmayan bu menzile irmez

Naẓım

(3) Bülbüle gülz̲ār gerek ṭūṭīya sekker gerek
Ṣarrāfa gevher gerek lā ilāhe illallāh

(4) Cān olan cānı bilür insānı insān bilür
Her sırrı sulṭān bilür lā ilahe illallah

(5) Zihi muḥīṭ zevraḳ gözüñ aç añlayı baḳ
Ġayrı ne var külli ḥaḳ lā ilāhe illallāh

(6) Cümle ʿālem z̲ātmış deryā-yı ḥikmetmiş
Ḥaḳḳla vaṣlımış lā ilāhe illallāh

(7) Ṣāfī ol altun gibi tecella ḳıl gün gibi
Leylide mecnūn gibi lā ilāhe illallāh

(8) Ḳalma cihān mülkine aṣluñ düz gel neye
Daḫi ḳuvvetdür dīne lā ilāhe illallāh

(9) Tesbihi z̲ikr eyle gel Allahu fikr eyle gel
Bu sözi fikr eyle gel lā ilāhe illallāh

Neṯ̲ir lā ilāhe illallāh

(10) lā ilāhe illallāh dimekde aġza dad gelür Muḥammed rasūl'ullah dimekde ʿaḳl

(11) ḳuvvet dutar **bir bāb** daḫi budur ki lā ilāhe illallāh dimek nef-ī iṯ̲bāt

23a

(1) Bir yirdür arasın temīz eylemek çoḳ işdür anuñçün ki ṭaʿātuñ icābeti

(2) temīzlikdür **pes iy ṭālib-i Ḥaḳ** ṭāʿat ʿibādet namaz niyāz cümlesi

(3) icābet içündür icābet temīzlik üzerinedür anuñçün ḳulla ḳul

(4) arasındaki nesne degildür ṭāʿat ḳulla Tañrı arasındakine sebebdür

(5) temīz gerek temīzlik ḥaḳḳı ḥāżır görmekdür ġayr-ı Ḥaḳdan perhī eylemekdür

(6) ġayretile baḳmaḳdur ḳudretini görmekdür ve ḥikmetle söylemekdür bir kişi

(7) bir mertebeye irişse insan-ı kāmil olmış ola özünüñ ḥaḳīḳatin bilmiş ola

(8) cāhiliyyet ẓulmetden ḳurtılmış ola ḥaḳḳla vāṣıl olmış ola ve anuñ ʿaḳlı

(9) kāmil olur ve sözi delīl olur işi ḥāṣıl olur vücūd aṣlı

(10) yimekdendür nebātātdandur nebāt-ı aṣlı nirdendür ʿaşḳ-ı muḥabbetden ḥāṣıl olur

(11) ʿaḳl fikirden yiter imān aṣlı iḳrārdur maʿrifet aṣlı tevḥīddür tevḥīd aṣlı

(12) neye baḳsan Ḥaḳḳı orada görmekdür bāṭıl-ı murdār müsemmel noḳṣān-ı kemāl ciyef-i nifās

(13) ġusl-ı cenābet bunlaruñ farḳıdur **bir bāb** daḫi temīzlik budur

23b

(1) pes iy müştāḳ ʿāşıḳ güneşden ẕerreye degin ʿummāndan ḳaṭreye degin

(2) ḥesābla dürilmiş nesneye dirler pes insanuñ kāmīlliġi **bir bāb**

(3) daḫi budur insanūn ṣıfatları çoḳdur insan var ki ṣūrete insān

(4) ḥaṣīl-ı dive beñzer insān var ki ḫar-ı ṭabīʿatdur insān var ki melek

(5) ṣıfatdur insān var ki ne anı bilür ve ne bunı uçar ṭeyyār uyur

(6) ve uyanur maʿaşı maṣlaḥatın bilür hemān bu ḥaḳḳuñ kerḫānesi içinde ider iki

(7) yoḳdur nesneye irişür pes ol ki bildi nedür özi ol ki bilmedi ġam degil

(8) Ādem kisvetin giyenlerüñ pāyānı yoḳ naḳş-ı ḫayālüñ nihāyeti belürmez

(9) göge el irmez insāndan ġayrı bir şey insān dilin bilmez insān bir birinden

(10) ṣorsa ḥālleri şöyle gel imdi sen söziñi fikr eyle nesiñ ṭoġumda

(11) iḫtiyāruñ ölümüñde hemān çün senüñ elüñ saña irişmez ayruġa ṣunmaġuñ

(12) maʿnisi yoḳdur eger nesneñ öñde bitse öñde bulmasañ çevre ṣormaḳ

(13) revādur nādānlıḳ nişānı budur ki ṣūretini bezer cāhilliḳ nişānı budur ki

24a

(1) nedürseñ ʿaksine işler tekebbürlik nişānı budur ki söz örice söyler

(2) ʿāḳillerüñ nişānı budur ki her işi deminde işler devlet nişānı budur ki

(3) öñin ve ṣoñın ṣana işleye ḥayvānlıḳ ʿalāmeti budur ki aṣṣıdan ziyānı

(4) farḳ eylemez ʿārifler nişānı budur ki ikrāh eylemez baḫtlıḳ nişānı budur ki

(5) ʿahd peymānı dürüst olmaz gümrāhlıḳ nişān budur özinden alçaḳ[36] meskeni

(6) begenmez[37] kā ḥalıḳ nişānı budur ki zamān u mekān iḫvān bilür oġlanlıḳ yil gibi

(7) yigitlik seyl gibi pīrlik üsti eskimiş ṭama beñzer maʿnasız daʿvā eylemek

(8) kirişi onarılmış yaya beñzer irmedügi yere elin ṣunmaḳ yorġandan ṭaşra

(9) ayaḳ uzatmaġa beñzer bu ṣıfatlar külli ādemüñ ḥālidür bunı bilmeklik uṣlı

(10) özini bilmekdür özini bilen her işüñ aṣlını ve ferʿini bilür vallahu aʿlem bi's-sevāb

Naẓım

(11) Gel cān iḳlīmine ʿazm idenler
Bu ʿışḳ yolına kendisüz gidenler

(12) Ḥaḳḳla vuṣlat idenler özini
Bilenler sözüñ ardını ve yüzini

24b

(1) Bu meydāna ṭoyı sūrdan yuyanlar
Eli arduñı nesneye ṣunanlar

(2) Ṣıfāt-ı şeyden özin ḳurtaranlar
Ḥaḳīḳat menzilinde yol varanlar

(3) Bu ʿışḳ bahrına giriben gezenler

[36] alça-ḳ
[37] beġen-mez

Fūrīde isteyüp baḥrı süzenler

(4) Bunı bilen kişi yoldan ayrılmaz

Zira bu menzile yolsuz varılmaz

(5) Yolı yol bilene ṣordı ṣoranlar

Bu resme vardı heman yol varanlar

(6) Olurki ʿışḳıla bilişdi candan

Nişān virse dürüstdür bī nişandan

(7) Zīrā maʿni bilen maḳṣūda irdi

Bilişdi ḥaḳla maʿbūda irdi

(8) Anuñ yüzi mübārekdür mübārek

Anuñ yārı olupdur ḥaḳ tebārek

(9) Ḥaḳḳı ol bildi buldı cān içinde

Kāmil insān oldur insān içinde

(10) Anuñ ʿışḳına düzildi bu pergāl

Anuñla ʿayān oldı ḳamu leḥvāl

(11) Ol insān ki özin bildi ḥaḳīḳat

Hemān oldur ḳamu ṣıfāt ḳamu ẕāt

(12) Anuñ bir ẕerresi günden baḫtludur

Ki ḳaṭresi baḥr u ʿummāndan uludur

(13) Ḳamu naḳş-ı ḫayāl anuñ vücūdı

Ḳamu ʿālem aña ḳılur sücūdı

25a

(1) Hemān maḳṣūd ol insāndur insān

Ḥaḳ anuñ vücūdından oldı cihān

(2) Ol insāndur hemān ḥaḳḳuñ emini

Dā’im ḥaḳladur anuñ yaḳīni

(3) Her kim ḥaḳḳa ṭālib olsa ḥaḳīḳat

Ol insāndan özin eylesün yâd

(4) Ol insāndur hemān ḥaḳḳuñ insānı

bilür cümle zamān u mekânı

(5) Ol insānı bilen irdi murāda

Şāfiʿ oldı ḳamu bilişe yāda

(6) Gel iy ṭālib ḳulaḳ ur bu ḫabere

Niçün hiç yere olursun āvāre

(7) Gel özüñi bu ṣaḥrada yitürme

Durı gel yoldaş gitdi oturma

(8) Ne yatursın dur āḫī kös çalındı

Varursañ bu yola yoldaş bulındı

(9) Uyuma aç gözüñi ḥesāb demidür

Bu ġāfilliḳ āḫī nenüñ emidür

(10) Dur eger Tañrı ḥāżır görürseñ

Nebiyle itdügüñ ḳavle dურursañ

(11) Muḥammedden utanursañ gözüñ aç

Añarı gitme yanarsın gözüñ aç

(12) Āyine ol baḳ āḫī bir yüzüñe

Geçer devrān murād-ı aḳīl özüñe

(13) Meger Muṣṭafa ḳulından ġāfilsin

Anuñçün tekebbürsin fużūlsın

25b

(1) Tekkebbür olma yüzüñ ṭopraḳ eyle
Bu demdür dem işüñ ṣaġ eyle

(2) Geçeni ḳo gelesiye güvenme
Oña ki yitmezsin hiç uzanma

(3) Beri gel nefdile eyle bāzārı
Eger ʿaḳluñ saña ḳılursa yārı

(4) Geçer devrān saña göymez durı gel
Ādemsin aḫi gözüñ aç bir beri gel

(5) Bu cihān ṣaḥrasında ḳalma zinhār
Naṣīḥat işitdür āḫī cānuñ uyar

(6) Geçer bu eyyām devrān çün bilürsin
Daḫi bu ṣūrete ḳaçan gelürsin

(7) Eger ṭālib-i ḥaḳsañ iy ḳarındaş
Bu ġafletden dur āḫī götür baş

(8) Ādemsin mülk saña secde ḳıldı
Dur aḫi bir gözüñ aç saña n'oldı

(9) Dur āḫī furṣatuñı yile virme
ʿĀḳiliseñ ḥālüñi müşkile virme

(10) Sañā rehnumūn olan bir mülkü māldur
Zerr ü sīm zen ü ferzend bu ḥāldur

(11) Yārı yoldaş ḳavim ḳardaş dimeklik
ʿĀru nāmūs itmegi eş dimeklik

(12) Hemān budur āḫī uyḳuyı ġaflet

Niçeler bu ḫayālde oldılar māt

(13) Bu dünyā lezzetinde ḳalma zinhār

Yol uzaḳdur sebükbār ol sebükbār

26a

(1) Eger ṭapmaziseñ mülk-ü māluña

Özüñe gel yorın[38] kendü ḥālüñe

(2) İşüñi vaḳtiyle temīz eyle

Nebiyle ʿahd-i peymānuñ düz eyle

(3) Ġāfīl olma ḥālinden Muṣṭafānuñ

Tā kim ol menzile irişe canuñ

(4) Muḫālif olma gel ḥaḳḳa muṭīʿ ol

Ġāfīl olma bu işlerden vāḳıf ol

(5) Naṣīḥatdur işit sen bu ḫaberi

Ṣarrāfa ḳullıḳ eyle bil güheri

(6) Ādem ṣūretlü ḥayvān olma zinhār

Eger ḳılduñ ise Aḥmed'e iḳrār

(7) Bu duzaḫdan özüñ ḳurtarı gör gil

Yarı gör yār olana yarı gör gil

(8) Bir saġ mürebbi iste bul cihānda

Cāmit-i ḥayvān gibi ḳalma yabānda

(9) Ādemsin āḫī bir gözüñ aç baḳ

Bu mülke niye getürdi seni ḥaḳ

(10) Ḳul iseñ ḳullıġıñda ḥāżır ol

[38] yorı-

Yeter bu nefs elinden esīr ol

(11) Eger bir kimse iseñ öz başuña

İşüñ işle yüri var gez düşüñe

(12) Ne dimekdür bu ḫaberden söz añla

Ki her bir geleciden yüz yüz añla

(13) Zīrā insān ṣūretidür libāsuñ

Ṣaf eyle ḳalmasun göñlüñde pasuñ

26b

(1) Bu ḫaberi naṣīḥat bil özüñe

Ḫayālüñ perde olmasun gözüñe

(2) Ṭutılma bu duzaḫdan ḳurtılı gör

Sende āzād olanlardan olı gör

(3) Şerīk olma ṣaḳın bu mülk-ü māla

Kime ḳaldı bu cihān saña ḳala

(4) Tā kim ḳaldı bu mülkde buldı maḳṣūd

Bāḳī ḳalan hemān maʿbūd u maʿbūd

(5) Gelen geçer ḳonan göçer ḳalur yir

Hemān şöyledür özüñe ögit vir

(6) Bunı bil kim bu mülke neye geldüñ

Gelicek niçe libās geye geldüñ

(7) Bunda geldüñ ne işdesin ḥālüñ ne

Ne söylersin bu ḳāl-i meḳālüñ ne

(8) Ne ḥāldesin nedür fikrüñ ḫayālüñ

Seni aldur ola-mı mülkü mālüñ

(9) Ḫayāl itme özüñi bilki ḳulsın

Çü ḳulsan teslim ol niçün fużūlsın

(10) Özüñi bilki sen yoḳsun arada

Tā kim virmeyesin ʿömrüñi bāda

Neṣir

(11) İy Tañrı bendeleri bu mülke gelmek Tañrı'ya ḳullıḳ itmekçündür bizüm

(12) göñlümüz zen ü ferzend ü māl u altun mülk-i tecemmül sevdāsı ṭoldı geldük

27a

(1) bu cihānı giñ yer gördüñ olışduk ekin tarla eyledüñ baġ u bostān

(2) eyledüñ bunuñ assı var-mı yoḳ-mı dimekdür āḫirü'l-emr ḫaber geldi ki

(3) bu mülküñ ve bu üleşdügüñüz yirler ve benüm didügiñüz nesnelerüñ assı varmış

(4) didiler bu ḫaberi daḫi işidürüz ve bu meʿāşet ḫoşımuza geldi

(5) bu sözleri daḫi işidür işitmez bunı fikr eylemezüz ki ulu ḳatında

(6) utanmaḳ aġır işdür ve bu cihānda ṭolışduġumuz iş bize şīrīn

(7) geldi ādem ġayrı kimse yoḳ ki bunı işleme diye ādem ḫod külli bu

(8) işdedür biri birimize añladuk ḳalduk bu ḥāldeyiken peyġamberler ḫaber

(9) getürdi ki bu mülküñ assı vardur buyrulan işi işleñ virilen

(10) rızḳı yiñdür bu sözden istenecekdür dir eyle ümīd -vār ki bu ḳavle

(11) ṣādıḳ oldı eylemüz var ki hiç eşitmedi eydür ki gün buñundur irte

(12) n’olursa ola bu ḥālde giriftār olduḳ ḳalduḳ bu serāy içinde işde

(13) ḳullıḳ ḥālinde işümüz bu ve peyġamber sözin daḫi işitmedük cihān giñ

27b

(1) naḳş-ı ḫayāl çok ḫalḳ-ı cihān bu ḥālde giriftār olup ḳaldı her bir kişi

(2) bir işe meşġūl oldı meşġūl olduġı iş ḥaḳḳıla kendü arasında

(3) perde oldı **imdi iy ṭālib-i ḥaḳḳ** ḥaḳḳla senüñ arañdaki ḥicāb

(4) budur eger şöyle ki ḥaḳḳa irişmek isterseñ bu ḥicābdan geç ʿömrüñi

(5) niçe bu ḫayālde ṣarf idersin sen ādemsin gök ehli saña sücūd ḳıldı

(6) yir ehli muṭīʿ oldı havada gezen bulut yil ve yaġmur senüñçün işler

(7) ay gün senüñçün ṭoġar ve ṭolanur Muṣṭafā ḳulından eger özüñi

(8) bildüñse bunuñ gibi kerāmetler var ve eger bilmedüñse neʿūẕu billah esfele

(9) sāfīlindensin eger bu ḥikmetüñ aṣlını bileyin dirseñ yüri var

(10) bir insan-ı kâmile ḫıdmet eyle bu şerīk olduġuñ nesneyi ḳo ki assı

(11) vardur ṭıñla utanacaġuñ bu gün ṣan zīrā ki müselmān olmaġuñ

(12) bir şarṭu budur ki Tañrı teʿāli ḥażretlerini ḥāżır göresin

(13) peyġamber ḥażretlerinden utanasın edebsüz olmaya ʿimāretsüz iş işlemeye

28a

(1) Özüñden uluya güstāḫ ola özüñden geçeye tekebbür olma ḳuluñda

(2) dürüst ol buḫullıḳ eyleme yalan söyleme şöyle ki uyanıḳ olsañ

(3) vücūduñ üstinde bir ḳarınca yürise saña maʿlūm olur cümle

(4) ʿālemi kendü vücūduñ gibi bil ṭamaʿ kişi ḫor eyler tekebbürlik yegin

eyler

(5) ṭāʿate süst olmaḳ şevḳ azlığındandur zīrā ki dostluḳ ortasına

(6) şoḳlaḳdur ḫulḳuñı enbiyālar ḫulḳına beñzet evliyālara münkīr olma pes ḳadem-i

(7) evliyālara ʿizzet eyle ṭāliblere rehber ol düşenüñ elin ṭut durup

(8) yol verenüñ etegin daʿvī ḳılma maʿniden ġāfīl olma ḥaḳ söze bileydi

(9) ʿayb görseñ ört mecrūḫu miskīnlere gülme ulu'l-āḫire ʿāṣī olma

(10) ʿālimlere muḫālefet itme cāhillere baş koşma eger insān iseñ bu sözleri fehm eyle vallahu aʿlem bişşevāb

Şiʿir

(11) Erde hüner bilmege yine bir er gerek
Añlamaġa bu ḥikmeti ere hüner gerek

(12) ʿİbrete naẓar itmeyen ḥikmet işitmeye
Her yerde ḥaḳḳı görmege nūr-ı yeṣar gerek

28b

(1) Ārzūmān iden ḥaḳḳla vuṣlata irmege
Ṣıdḳ-ı ṣafāyla cümle ḫayālde gezer gerek

(2) Göñül evinde ḥaḳḳla bilişmek isteyen
Ḥaḳḳuñla ḫalḳ-ı nebiye dirligi ḥaḳḳa yarar gerek

(3) Ḥaḳḳa ḥaḳīḳat irmege ṭālib olan kişi
Bu ḥaḳ yolında şuġlı cihāndan kenar gerek

Neṯir

(4) İy ḥaḳḳa ṭālib olanlar ḥaḳḳı Muṣṭafā ṭarīḳınca isteyenler ḥelāl-ü

(5) ḥarām murdār müsemil ḥaḳḳ u bāṭıl bilenler kendü ḥālinden agâh

olanlar

(6) ġayr-ı ḥaḳ işlerden perhīz eyleyenler ḥaḳḳa muṭīʿ olanlar imdi ḥaḳḳuñ

(7) kerḫānesi içinde ḥikmet çoḳdur nihāyet göge el irmez yirüñ

(8) payānı yoḳ her ṣıfātı ki görürsin ḥaddi nihāyet yoḳ bu ḫayāller

(9) içinde ṭālib işin temīz eylemege mürşīd gerekdür zīrā ki seyyid-ü

(10) muḫtār dir ki **levlā elmürebbī mā aʿrifet rabbi**[39] didi daḫi mürşīd i kāmil

(11) gerek ṭālib-i ʿaḳl gerek daḫi mülāzemet gerek daḫi ḥaḳḳı bilmek

(12) dünyā ve āḫiret ḥesabın idenlerüñ degil zīrā ki ehl-i ḳatında mertebedür

29a

(1) āḫiret daḫi mertebedür Ḥaḳḳı bilmek daḫi mertebedür ve bu mertebelerüñ

(2) aʿlāsı ve ednāsı var ʿārif her menzile ki geçe her mertebeye ki irişür

(3) gerek ḫaberdār ola zīrā Ḥaḳḳı bilmek ġāfilüñ degil daḫi Muḥammed Muṣṭafā

(4) ṣallallāhu ʿaleyhi vesellem ḳırḳ yılda kāmil oldı ādem yaradılalıdan tā bu demdegin

(5) ol ṣıfatlu ādem gelmedi anuñ ʿārifliġi ḥaddi ḳırḳ yılda oldı

(6) pes iy ṭālib sen kendü ḥāliñe yorun ʿaḳluña baḳ ʿilmüñi

(7) gör ṭāʿat ne ḳılduñ anı gör mertebeñi daḫi ol ḳadar çaġla bir kişinüñ

(8) ʿaḳlı ola ʿilmi ola ṭāʿat ola teraḳḳi tenezzül bu üç nesnenüñ

[39] Terbiye edenim olmasaydı Rabbimi bilemezdim

(9) üzerinedür bu üçi olan kişi menzile irişse ʿaceb degül olmayan

(10) kimesne ġāfil olsa ol daḫi ʿaceb degül zīrā ki ādem beşer dimek

(11) beş maḥall-i taġayyir dimiş olur bu **bir bāb** daḫi budur ki

(12) her nesne kişiye kendüden kendüyedür eger ḫayr eger şer ḫayr işlerse

(13) ḫayr bulur şer işlerse şer bulur **bir bāb** daḫi budur ki

29b

(1) ḫayru şer mazallāhu teʿāli ḫayru şer Tañrı'dandur kişiye **pes**

(2) iy ṭālib-i Ḥaḳ bu ḳulı dutarsañ ki her nesne kişiye kendüden

(3) kendüyedür **bir bāb** daḫi eger dirseñ ḫayru şer

(4) Tañrı'dandur ve bu daḫi var eger külli ḥaḳdan dutarsañ sen aradan

(5) git eger senden sañasa ʿibādetüñ temīz eyle zīrā ki ʿazīz olmaġuñ

(6) aṣlı ʿibādetin temīz eylemekdür bir kişi ḥaḳdan utansa ḫalḳ andan

(7) utanur zīrā ki Muḥammed Muṣṭafā ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem eydür **men kāne lillahi ve kāne'llahi**[40] didi her kim Tañrı'yla olsa Tañrı

(8) daḫi anuñla olur **imdi** iy ṭālib-i ḥaḳ sen öz fikriñe yorun

(9) ḥaḳḳla olmaḳ yek ola maḳṣūd sen ḥaḳḳla bilesin ḥaḳ senüñle bile

(10) idükin bilmekdür söz sen öz geregi mertebei bilseñ bu mertebe seni

(11) ʿazīz ider zīrā ki erüñ ʿazīzligi kendü öz ḫālindendür bir kişi

(12) ḥaḳḳa lāyıḳ ʿamel ḳılsa ḥaḳ anı ʿazīz ider iy bu cihānda mertebe isteyen ki

30a

(1) istersin senden sañadur sen ṣıdḳuñ ṣāf eyle ʿibādetüñ temīz eyle

(2) perhīzkâr ol her nekim kendü cānuña ṣanursañ cümle ʿāleme

[40] Kim Allah içinse Allah da onun içindir

(3) daḫi öyle ṣan peyġamberden utan Tañrıdan ḳorḳ erenlere iḳrār eyle

(4) ḥasūd olma buḫullıḳ ḳılma düşenüñ elin ṭut menzile yitenüñ

(5) etegin ṭut kim ṭamaʿlıḳ eyleme yalan söyleme bulduġuñ ṣaḳla ḥācetüñ

(6) iste bu ḥāller kim derm-i mülāzemet eyle boyunı ṣıdḳla ṭut

(7) ʿaşḳla yüri Allah kerīmdür bir avuç ṭopraḳ miḳdārın bilse bu resme

(8) ḳullıġına bel baġlasa Allah ġanīdür bu işaretler ki dürm-i sālikler bilürler ki

(9) bu ne dimekdür biz dillerde Türkī dillerin bilürüz gün ṭoġıcak irte[41] oldı

(10) dirüz ve ṭolıncaḳ gice oldı dirüz ṣonuñ geldüginden yaña yuḳaru

(11) dirüz kendüginden yaña aşaġa dirüz Türkī dilince heman bu ḳadar

(12) bilürüz **imdi** iy ḥaḳ şinās şey-i vücūduñ vücūdıdur vücūd

(13) miṣl-i kisvetdür bir kimse gerekir bu kisveti giyer kisvet-i cünbişe gelür yoḫsa

30b

(1) cāmdur cünbiş-i nuṭḳı yoḳ **pes** özüni bilmek bu degül ki özüni

(2) vücūdla vücūd cānla diridür özüni bilmegüñ aṣlı budur kim

(3) özüni ḥaḳīḳat-i cān bile şek ḳılmaya gümān eylemeye ʿaṣlı burada dolana

(4) her fiʿli daḫi buña münāsib işleye burayı mekān idene **ḥayyü'l ḳayyum**

(5) didi çün kendi didigi olmaz her işi taḳdīr işler ile olsa

[41] ir-te

(6) kendü aradan gitmekdür iş assı işin bilür ṭālibüñ işi

(7) buyurulan nesneyi işlemekdür taḳdīri bilmekdür tedbīri ḳomaḳdur

(8) **pes** iy ṭālib naẓar eyle bu sözüñ yüzine ve bu yoluñ inişine

(9) düz yol bul günin gözle gitme ḳozına menzile varmaḳ dilerseñ

(10) yola varan kişinüñ izine düş izine **pes** iy ḥaḳḳa ṭālib

(11) olanlar ḥaḳ istemege Muṣṭafā ḳulına gelenler ʿibādetün ḥaḳḳa lāyıḳ

(12) ḳılanlar göñli pāsın tevḥīd birle silenler ḥaḳḳı kendü vücūdında bulanlar

(13) bu şevḳlere ḫayrān olanlar ḥaḳ cümle-i ʿālemini atı birle ḳaplayupdur görünmez yirde

31a

(1) degil cümle-i ʿālem görür görmek ile bilmek arasındadur ḳuṣūr zīrā ki

(2) bir kişi bir kişiden bir nesneyi istese bulsa bilmese fā'idesi yoḳ

(3) zīrā kim ḥaḳ bir kemāldür noḳṣān degil vallahu aʿlem bi'ṣ-ṣevāb

Naẓım

(4) İy ḥaḳ bilmege ṭālib idenler
Yüzin ḥaḳ yolına türāb idenler

(5) Sevenler cān u dilden Muṣṭafāyı
Ḳoyanlar ṣıdḳıla küfri ḫaṭāyı

(6) Muḥibb olan ḥāline evliyānuñ
Bilenler aṣlın u ferʿin cānuñ

(7) Vücūd ṣebātını helāk idenler
Cānın ġaflet pāsından pāk idenler

(8) Olanlar her nefs-i ḥaḳla vuṣlat

Bulanlar bu deñīzde dürr-i vaḥdet

(9) İrişüb bu deñizde ġarḳ olanlar

Özin bilüp ḳamudan farḳ olanlar

(10) Vücūd içinde özün cān bilenler

Öziyle cümle-i yeksān bilenler

(11) Ḥaḳīḳat cümle ʿālem ḥaḳ diyenler

İşidüp ḥaḳ söze ṣıddıḳ diyenler

(12) Görüben ḥaḳḳı her yirde bilenler

Ḥaḳla vuṣlat olup ḥaḳ olanlar

31b

(1) bu yolda ṣıdḳını şemʿ eyleyenler

Özini devşürüp[42] cemʿ eyleyenler

(2) Bu sözlerden nedür benim murādum

Derem insān-ı ezel neydi Ãdem

(3) Bu söyleyen vücūd-mıdur benüm-mi

Gör āḫī bir tenüm-mi yā cānum-mı

(4) Niye geldüm nedür bunda murādum

Sebeb nedür ki insān oldı Ãdem

(5) Gök ehli saña niçün secde ḳıldı

bir kimse niçün şeyṭān oldı

(6) Nedür evvel dimek āḫir dimek ne

ʿAyān olan neymiş sır dimek ne

[42] dir-i-ş-ür-üp

(7) Murād ne Tañrı peyġamber dimekden

Ne sebeb yoḳ dimekden var dimekden

(8) Bārī yaḳın ıraḳ küfrü imān ne

Ne ḥikmetdür neymiş gencü virān ne

(9) Ne ḫaberdür nebīler söyledügi

Ne sırdur ḫalḳa ʿayān eyledügi

(10) Nedür maḳṣūd bārī ʿilm-i kitābdan

Sebeb nedür ne açılur bu bābdan

(11) Āḫir n'ola bu sözlerüñ ḥāṣılı

Ne imiş yol nedür yoluñ delīli

(12) Nedür ḥaḳīḳat cümle-i ʿālemüñ

Nedür göñlinde sır olan ādemüñ

(13) Ḳıyāfetde yaʿnī ol ʿayyār degil-mi

Hemān oldur daḫi kir ü ār degil-mi

32a

(1) Ẓāhir u bāṭın hemān oldur ādemde

Ādemde cümle eşyā-i ʿālemde

(2) Hemān oldur daḫi ġayrı vücūd yoḳ

bir kevndür ki yüzinde bulut çoḳ

(3) Ẓāhir anuñ vücūdından bāṭın ol

Hemān oldur özüñe gel emīn ol

(4) Özüñi ḥaḳḳa vuṣlat bil ayırma

İrseñ daḫi ol birdür ḳayırma

(5) Eger ṭālibseñ bilmekde ḥaḳḳı

Özüñe gel hemān öz ʿilmüñ oḳı

(6) Özüñ bilmege ḥaḳḳı bilmiş olasın

Bikülli maḳṣūduñ bulmış olasın

(7) Özüñ ḳurtarmış olasın ḫayālden

Ḫaberdār ola cānuñ külli ḥālden

(8) Şöyle ki cān gibi ʿazīz olasın

Gide ḳalbüñ ṣāfu temīz olasın

(9) Daḫi gümānuñ ḳalmaya özüñe

Sücūd eyleyesin kendüzüñe

(10) Ol menzile irişicek seferüñ

Nūrdı daḫi nūr ola naẓaruñ

(11) demde göresin bu cümle-i pergāl

Daḫi sā'at gice vü gündüzüme visāl

(12) Bu ḫayāller ki görünür ʿālemde

Bu ṣıfatlar ki söylendi kelāmda

(13) Yol menzil yaḳınu ıraḳ dimeklik

Ḥāl-i müşkil bāṭılı ḥaḳ dimeklik

32b

(1) Velīsini ṭarīḳ peyġāmı Cebrai'l

Yalan gerçek dimek noḳṣānu kāmīl

(2) Cihān içinde gördügüñ ḫayāller

Ḫayāl içinde key muʿammā-i ḫāller

(3) Hemān bir noḳṭadur bir ḥarf-i elif

Ḥaḳīḳat şöyle ki cān bigi laṭīf

(4) Daḫi bundan laṭīfdur ki diridüm ben
İre bilmen nice nişān virem ben
(5) Beri gel iy ṭālib bu sözi diñle
Ḫaberdār ol nidemekdür ki añla
(6) Daḫi ḳaṣdına baḳ kelāmuñ
Olasın elīf içinde lāmuñ
(7) Bu sözden öz ḥālüñe bir naẓar ḳıl
Öñüñ devşür bu ʿālemden sefer ḳıl
(8) Özüñe gel ḳo bu yañlış ḫayāli
Eger bulmaḳ dilerseñ zü'l-celāli
(9) Hemān sen kendüziñe iḳrār eyle
Özüñ sen özüñe yār eyle
(10) Bu ḫaberdür hemān aṣlı kelāmuñ
Ḥaḳīḳī varı cümle-i ʿālemüñ
(11) Ḥaḳḳı bilmek budur özüñ bilesin
Hemān şekli özün sen ḥāl ḳılasın
(12) İy ṭālib ḫaber añla bu ḫaberden
Tā aṣṣuñ ola ḳılduġuñ bāzārdan
(13) Eger söz añlarsañ yol göründi
Açıldı perde ṣāġ u ṣol görindi

33a

(1) Ḥāl içinde daḫi ḳalmadı müşkil
İrişdi ḥadde yol bulındı menzil
(2) Hemān cümle ʿālem pür vücūd oldı

Vücūd içinde Allāh mevcūd oldı

Neṣir

(3) İy bu cihānda özini ʿaḳl-ı kāmīl bilenler özini bilüp tevḥīde

(4) yol bulanlar vücūdını cāna irişdürip cān ḳılanlar meʿaniyle küfrini

(5) īmān ḳılanlar ḥaḳḳ-ı nūrdur cümle ʿālem tecellisi aṣlı ḥaḳdur cümle ṣıfāt

(6) anuñ şuʿbesidür miṣlī cümle ʿālem bir cān bir vücūd bu cān ki var

(7) geydügi vücūd-ı ḫırḳadur muraḳḳaʿ bu ḫırḳa aṣdārlu yüzlüdür giyeñ

(8) vücūduñ rengi ve bu ḫırḳanuñ aṣdārı yek renk yüzi muraḳḳaʿ

(9) bu ḫırḳadan görinür ıraḳ yerden gelüp düzilmiş nesne degil aṣlıdur

(10) Daḫi ḫırḳa-i vücūd muraḳḳaʿ-i muttaṣıldur arası açuḳ degil daḫi bir ḫırḳadaġı

(11) vaṣlıña var renk renkdür her renk ḫayāl-engizdür ḫayāl ehli ḫayāle

(12) düşse ʿaceb degil zira kim ḫāli ḫāli dimek insāniyet pergālidür.

33b

(1) şey-i taṣavvurdur eşyālaruñ ʿaḳlınca arasındaki ʿādetleridür

(2) Andaki ḳādir pür-kemāldür hiç zişt yoḳdur arada cümlesi maḥbūb-ı

(3) cemāldür her nesneki görinür ḥaḳīḳat-i kerīm zü’l-celāldür

(4) külli eşyā sāʿat ṭāliʿi ferḫunde-i fāldur ẕerreden güneşe degin

(5) ḳaṭreden ʿummāna degindür **pes** iy ṭālib-i ḥaḳ isterseñ

(6) bülend iste bitmeyecek yire taḫm ekme yüri var bir mürşid bul özini

(7) bilmiş ola ḥaḳḳı bilmiş ola insān-ı ḳāmil olmış ola maʿrifeti ḳavī

(8) ḫalḳ-ı ʿaẕīm dünyā ḥesābın itmez āḫirinde aldatmaz fikr u ḫāli her laḫẓa

(9) ḥaḳda ola anuñ gibi bir kāmil mürşidi bul emīn ol anuñ ḳullıġına

(10) er gibi bel bağla cismiñi-i ṭarḥ eyle şöyleki bir pādişāhuñ ḳullıġında

(11) bir kişi göñlüñ yaparısa ol pādişāh aña göñlüñ ider **pes** iy

(12) ṭālib-i ḥaḳḳı isteyenler ḥaḳḳı bilmege **üç** nesne sebebdür **evvel** mürşid-i

(13) kāmil gerek **ikinci** iḳrār-ı ṣāfī gerek **üçinci** ḳābiliyyeti

34a

(1) laṭīf gerek **bir bāb** daḫi budur ki ḥaḳḳı bilmege ḥaḳdan

(2) ʿināyet gerek mürşīd-ü kāmil iḳrārı ṣāf ḳābiliyet-i laṭīf

(3) ʿināyet-i elḥaḳdur bu dört nesne bir yirde olsa ṭālibüñ işi noḳṣān

(4) olmaz mürşīd u kāmil yol varup menzile irişen kişinüñ ḫaberine

(5) inanmaḳ ḳābiliyyet-i lüṭīf mürebbī her irşād ki itse anuñ ḥafṣālasına

(6) sıġmaḳ istiḳāmet-i ʿināyet-i ḥaḳ dimek nebīlere işāretdür ġayb-ı ʿilmin

(7) söyler bizüm ʿaḳlumuz buña irişmez zīrā kim biz aşikāre iderüz görmezüñ

(8) gördügi nesnedür göñlümüzüñ emīnligidür. **Pes** iy ṭālib-i

(9) ḥaḳ bu işler neler ki söylendi ve bu ṣıfātlar ki beyān olındı bunlar

(10) külli vāḳıʿadur benī ādem içindeki ḥāldür ʿārif-i kāmīl bu işāretler ki

(11) söylendi nermüñ olur bilürsüñ devrānuñ geçmeden yaraġuñ ḳılursañ

(12) ḳulaġuz bulındı yol görindi eger yola gelürseñ ḫayf eger ġafletle

(13) olursañ insāniyet ḥükmine ẓulm eylemiş olasın kendüziñi bilmemiş.

34b

(1) olasın kāmil insānlar bir yire cemʿ ola bu ḥayvān ṭabiʿatla sen

n’olmış

(2) olasın iy ṭālib bu ḫaber bir naẓar eyle bu ġaflet uyḫusından cānuñı

(3) bīdār eyle ṭāʿatuñı ḥaḳḳa ḫulḳuñı Muṣṭafā’ya yarār eyle ol kā’inātda

(4) her ṣadā kim işidürsin her naḳş-ı ḫayāl ki görürsin zīrā kim cümle girişme ḫamle

(5) ḥikmet-i ḳadīr bir kemālüñdür şöyle ki gün gibi rūşen ṣu gibi ṭāhir şek şebeh

(6) ḳılan öz ḥaḳḳına taḳṣīr ayrıġa nitmiş ola **şiʿir.**

(7) Bu sözi ḳogil berü iy kān bilen
Kendüzini ṣūretā insān bilen

(8) Cümle ʿālem ḥaḳīḳati ḥaḳ diyen
Cümle şeyü ḥaḳla yeksān bilen

(9) Ḥaḳīḳatın kendüzinüñ ṣıtḳıyla
Cümle yaradılmışa sulṭān bilen

(10) Ṣarrāf olan gevherine ḥikmetüñ
Bu cevheri gör āḫī ey kān bilen

(11) Ḥaḳīḳatin kendüzinüñ añlasın
Her yüzi ḥaḳ her sözi Ḳur’ān bilen

(12) Aṣlını ferʿini bilüp her işüñ
Gel zamānu mekānu iḫvān bilen

35a

(1) pes ey ḥaḳḳuñ bu yaraġına muṭīʿ olanlar Muṣṭafā ḳulına ṣādef

(2) olanlar ḥaḳḳa irişmiş kişilerüñ menzilin gözliyenler ḥaḳḳ cümle

(3) ʿālem içinde ṭolu zerreden güneşe degin ḳaṭreden ʿummāna degin

(4) şöyle ki bu arada var ve burada yoḳ dimeli degil her nesne ki gözler

(5) anı gördi ʿaḳl aña temṯīl eyledi ve ol nesneler ki gözler anı görmedi

(6) ḥaddi ve nihāyeti bilinmedi cümle bir güneşdür ve bir tecellidür ḥaḳīḳat

(7) ve taʿayyün şek ü şübhe yoḳ zīrā kim sulṭānuñ mülkünde sulṭān-ı

(8) ṣıġar ancaḳ ġayrı ṣıġmaz ḥaḳīḳat naẓarın eylese ġayrı daḫi yoḳ

(9) her nesne ki ḫūb görünür yāḫūd zişt senüñ ʿaḳluñ ḳadardur görmegüñ

(10) daḫi bu ṣanrūdan senüñdür ḥaḳla senüñ arañda ḥicāb sensin

(11) bu ḳuṣūr sendendür ḳaçan ki sen aradan gitseñ hemān ḥaḳ ḳalur

(12) ġayr daḫi yoḳdur zīrā kim ḳulla Tañrı arasında ḥicāb şey kendüdür

(13) ancaḳ[43] ol sebebdür ki kişi kendüzin ḥaḳdan ġayrı bir nesne ṣanur.

(Derkenar: leyse fi'd-dâr ġayrühü'deyyâr/ Evde, ev sahibinden başkası yoktur/fikrünast)

35b

(1) ḫaberi yoḳ kim kendü vücūddur vücūd-ı cāmdur ḥareket-i cünbiş

(2) ḥaḳḳuñdur ansuz cümle eşyā dirilmez ḥareket daḫi ḳılmaz anuñçünki **ḥayyü'l-**

(3) **ḳayyūm Allāhdur** bir kişi Allahı ister olsa nirde istersen bellü yeri

(4) yoḳ muʿayyen mekân maʿlūm degildür **bir bāb** daḫi budur ki

(5) Muḥammed Muṣṭafā ṣalli Allahu ʿaleyhi ve sellem dir ki **ḳalbi'l müʿmin-i**

(6) **beytu'l-lāh**[44] didi bu nişānla nişān ādemdedür ādem biri birinden mi

[43] a+n+ça+oḳ
[44] Mü'minin kalbi Allah'ın evidir

(7) isteyen veyā vücūdından-mı istesin eger şöyle ki kendü vücūdında

(8) bu ayruḳ **bābdur** mürşid daḫi özgedür yaḫūd biri

(9) birin istese bu da ḳuldur **bir bāb** daḫi budur ki çün

(10) bellü yiri yoḳ cümle mekândadur her ḳande isteseñ ṣıdḳla

(11) andadur her kişinüñ göñli bir nesneye emīn oldı kim aya ve güneşe

(12) ṭapar kimi kendü eliyle bir nesne düzmiş aña ṭapar ve kimi daḫi şöyle

(13) geçer cümle anuñ pürkālinde ṭaşra degil külli Allahuñ ḳudretinde bir ādemüñ

36a

(1) elinde bir ḫaşḫaş dānesi ne ḳadar ise cümle yaradılmış eşyā hemīn

(2) ol muḳaddar ola **bir bāb** daḫi budur ki Allāhı istemek ayrılmaġa

(3) ṭanıḳlıḳ virmekdür zīrā kim Allāh cümle yaradılmış eşyaya mevcūddur

(4) cümle şeyde bile mevcūddur **pes o āceb** oldı ki her kişi

(5) kendü şehrine yürine zīrā kim Allah cümle nesneye mevcūddur iy ṭālib

(6) senüñ vücūduñda daḫi mevcūd olmış olur senüñ avuñduġın

(7) güneşüñ tecellisinden mevcūd olmış olur cümle ʿālem eyder oldı

(8) cümle eşyā ünindi kendüzini ve vaḥdāniyyet deñizüñ içinde ġark

(9) gördi sen henüz uyḳudasın istedügüñ sende

(10) özüñde ġāfīlü yabānda iy bī-ḫayrsın nirdesin sulṭān ḳanda genc

(11) idüñ ḫazinesisin sen seyl olmış kişi ki elüñ dört yana ṣunarsın

(12) bir dem māl u altūn ardınca bir dem mülk-i māhmūl ardınca bir dem maḥbūb-ı

(13) dil-ārām ardınca ʿömrüñ geçdi kendüzüñi bilmedüñ anuñçün mürīdden.

36b

Naẓım naṣīḥat almaduñ Naẓım

(1) Gel iy cān menziline irişenler
Ġavvāṣlıḳ öġrenüp[45] baḥra düşenler

(2) Bulanlar gevheri bu kān içinde
Cānāna irişenler cān içinde

(3) Vücūduñ ṭarḥ idüben cān olanlar
İrişüp ḥaḳla yeksān olanlar

(4) Yol içinde menzile yitenler
Saʿādet memleketini dutanlar

(5) Cihān başdan başa pür nūr degil-mi
Nūr içinde bu sır mestūr degil-mi

(6) Göründi cümle ḥaḳḳuñ ṣıfātı
Ḳamu şeyde muʿayyen oldı ẕātı

(7) Ṭanıḳlıḳ virdi ḥaḳḳa cümle varlıḳ
İkilik mülkini dutdı birlik

(8) Ḳamu ʿālem emīn oldı ḫayālden
ʿİnāyet buldı ḳamu ẕü'l-celālden

(9) Ḥaḳḳuñ varlıġı cümlede göründi
Göründi gözüñ aç sende göründi

(10) Eger ġāfīl diñleseñ öz ḥālüñden

[45] öġ+re-n-üp

Yol erīsin niçün ḳalduñ yoluñdan

(11) Beri gel iy ṭālib meʿadın bulındı

Görindi genc-i erkān bulındı

(12) Ḥaḳīḳat oldı cümlenüñ emīni

Ḳamu şey oldı Allāh'uñ emīni

37a

(1) Ḳamu ʿālem birikdi pir nūr oldı

Ḳamu dil söyledigi pür söz oldı

(2) Ṭoprаḳlan kimyā ṭaşlar gevher oldı

Daḫi yoḳ ḳılmadı var oldı

(3) Ḳamu eşyā ḥaḳḳı gördi muʿayyen

Ḥaḳīḳat birlige batdı vücūd-ı cān

(4) Ḥaḳḳ-ı bāṭıl yaḳın gümān dimelik

Nūrı ẓulimāt küfri imān dimelik

(5) Bu ṣıfatlar ḳamu birlige batdı

Bikülli yol hemān menzile yitdi

(6) Ṭālib maṭlūb ṣıfāt-ı vaṣıl ḥicrān

Ẓāhir u bāṭın ḥaḳīḳatı vücūd-ı cān

(7) Şu ne kim adına şeyṭān dimişler

Olar kim dirligine ḥas dimişler

(8) Bu ḫayāller ki görinür ʿālemde

Bu ṣıfātlar ki bahānedür ādemde

(9) Daḫi kim var anuñ mülkünde kim ol

Bile nedür anı yavuz ṣāġ u ṣol

(10) Ḳamu bir vücūddur iy müştāḳ

Daḫi kim var hemān ḥaḳdur hemān ḥaḳ

(11) Ḳayġūsuz Abdāl ṣorsañ ḫaberi

Budur cānın da göñlin de bāzārı

(12) Daḫi ġayrı bilmez bu cihānda

Hemān gördi ki ol cümle mekânda

(13) Eger ṣıdḳla ṭālib-i müştāḳ ola

Ḳanar bu sözde maḳṣūdı ḥaḳ ola

37b

Neṯīr

(1) kendüzin bilen sālikler iy ḥaḳḳı özünde bulan ʿāşıḳlar **men ʿarafa**

(2) **nefse** bābında bir niçe geleci söyledüm ʿaḳlum irdügi ḳadar remz eyledüm

(3) ʿālim degilem ʿibāret-i velī degilem kerāmet bilmen sözi ḳarpuz gibi

(4) yumrı yumrı söyledüm sözden nesne meydānda ḳomadum irişdigüm

(5) menzilleri nişānları remzile söyledüm delüye[46] zincīr baġladum ʿaḳla naṣīḥat

(6) eyledüm ʿārifler bildi ki ne direm armaġānum hemān budur daḫi ne virem niçe ki her yaña

(7) baḳdum vücūdumdan artuḳ nesne görmedüm **pes** iy ṭālib-i ḥaḳ

(8) cümle ʿālem bir noḳṭadur bir ḥarf hemān söz muḫtaṣar oldı vallahu aʿlem bi'ṣ ṣevāb

Temmet-i biʿavni'llāh

[46] telbe>telve>telü>delü

(9) Rūḥ beñzer Cebrā’ile Cebrā’il ʿaḳla beñzer ve ḳoç nefse beñzer ve İsma’īl

(10) göñle beñzer Ḥaḳ teʿālī eydür yā Mūsā ben bir ev yapdum nūrdan ādem

oġlanlarınuñ

(11) içinde ve ol evi emānet ḳodum aña göñül diyü ād ḳodum mertebe-i İlāhi’nüñ

38a

(1) ṣūretidür vāsiʿadur cemīʿsi mevcūdātdan ḥattā ḥaḳḳa daḫi vāsiʿ

(2) oldı tecellī ile imdi ol evüñ yiri meʿarifte Allāh’dur ve göġi īmāndur

(3) Şems şevḳdür ḳamer muḥabbetdür yıldız meʿārifdür ve dağları yaḳındur

(4) ve ṭopraġı himmetdür ve bulıtları faẓīletdür ve yaġmurları raḥmetdür

(5) ve aġaçları ṭāʿatdür ve yapraḳları vefādur ve yemişleri ferāsetdür

(6) ve gicesi meʿaṣiyetdür ve ol evüñ dört ḳapusı vardur biri ʿilmdür

(7) ve biri ḥilmdür ve biri ṣabırdur ve biri şükürdür göz maẓhar-ı

(8) ʿAzrā’īldür ve ḳulak maẓhar-ı Mīkā’īldür ve burun maẓhar-ı İsrāfīl’dür

(9) ve aġız maẓhar-ı Cebrā’īldür ammā ṭūfān çıḳmaḳ ẓulmet-i ḥayvāniye nüfūs-i

(10) insāniyye üzerine ṭaġılmaḳdur ve ṣoñra gene belürsüz[47] olmaḳdur ammā Mehdi

(11) çıḳmaḳ ʿaḳl-ı ḳudüs insān üzerine ġalebe eylemekden ʿibāretdür ve

[47] belür-i+siz

amma

Deccāl

(12) çıḳmaḳ nefs-i emmāre ṣıfātları ẓāhir olmaḳdur nefs-i muṭmai’ne üzerine

(13) ġālib olmaḳdur ammā ʿİsā gökden inmekden ʿibāretdür rūḥ ʿİsā gibidür

38b

(1) Deccāl nefsi helāk ider ve ammā Dābbetü’l-Ārż mescid-i ḥareminden nefs-i

(2) levvāme ẓāhir olmaḳdur göñül maḳāmındaki Beytü’l-Ḥarām’da ve ammā şems

(3) maġaribden ṭoġmaḳdur rūḥ ʿibāretdür ervāḥla ecsām vücūd-ı

(4) ḥaḳīḳinuñ nūrından fenā olmaḳdan ammā İsrāfīl ṣūr çalmaḳdan

(5) murād rūḥ-ı ḳudsi eşrāf itmekden ʿibāretdür rūḥ sırrı ve ecsām-ı

(6) laṭīfi ammā ḥalāyıḳ bir yire ḫamīʿ olmaḳ işāretdür ṣebāte-i ʿālem-i beḳāda ammā

(7) müminlerüñ yüzi aġ olmaḳ ʿibāretdür göñül nūrı münevver olmaḳdan

(8) Allāh nūrıyla ve kāfirlerüñ yüzi ḳara olmaḳ ʿibāretdür nūrdan maḥrūm

(9) ḳılmaḳdur dünyā ṭāleb itmekle ammā yirler ve göñül tebdīl olmaḳ işāretdür

(10) yaʿni ṭabīʿat yirler tebdīl olsa nefs yirlerine ve göñül gökleri tebdīl ola

(11) rūḥ göklerine yaʿni ḥaḳdan iraġ ola Ḥaḳ teʿālī tecellī itmege zīrā

(12) cemīʿ-i ʿālemde kemālātı ḳısm eyledi Muḥammed Muṣṭafā ṣalla'llahu ʿaleyhi ve sellem

(13) imdi bilgil insān bu ʿāleme gelince yedi ṭabaḳa seyr idüp geldi yine.

39a

(1) sülūkla seyr idüp bu yedi ṭabaḳa üzerine seyr idüp ol ṭabaḳa

(2) nuñ adı buradan gitmelü olıncaḳ cism dirler ve ḳālıb dirler bu ṭabaḳada

(3) sālik adı s̱ābitdür ẕikri **lailahe illallāhdur** ikinci ṭabaḳanuñ

(4) adı ṭabīʿatdur sālik adı ʿābiddür Allāh dir üçinci ṭabaḳanuñ

(5) adı ceseddür sālik adı cāmiddür ẕikri **hū**dur dördinci

(6) ṭabaḳanuñ adı nefsdür ve bu ṭabaḳada sālik adı sāiḥdür ẕikri

(7) **ḥaḳ** beşinci ṭabaḳanuñ adı ʿaḳldur bu ṭabaḳada sālik adı

(8) rākiʿdür ve sāciddür ẕikri **ḥay**dur altıncı ṭabaḳanuñ adı ḳalbdür

(9) bu ṭabaḳada sālik adı emr-i bi'l-maʿrūfdur ve nehy-i bi'l-münkerdür ẕikri

(10) **ḳayyūm**dur yedinci ṭabaḳanuñ adı rūḥdur bu ṭabaḳada sālik

(11) adı ḫāfizdür ḥudūdu'llāhdur ẕikri **ḳahhār**dur meşāyiḫüñ

(12) ṣanāʿatı bu yedi ṭabaḳa üzerinedür her bir ṭabaḳada bir ṣanāʿata mensūbdur

(13) evvelki ṭabaḳaya cism dirler vāḳʿāte mensūbdur vāḳıʿa başa gelene dirler

39b

(1) **ikinci** ṭabaḳa kim ṭabīʿatdür ḫayāle mensūbdur gözüken nesneye

dirler

(2) añsūzın[48] **üçinci** ṭabaḳa kim ceseddür rü'yāya mensūbdur yaʿni düş

(3) görmekdür **dördinci** ṭabīʿate kim nefsdür ḫāṭra mensūbdur yaʿni

(4) añsuzdan göñle gelendür **beşinci** ṭabaḳa kim ʿaḳldur ārādete ve ʿilm-i

(5) ḫayāle mensūbdur yaʿni her nesnenüñ aṣlını söyleyüp bilmek ve s̱ābit

(6) itmekdür **altıncı** ṭabaḳa kim ḳalbdür maʿrifete mensūbdur yaʿni Ḥaḳ teʿālī

(7) ẓafer ṭarafından ilhām göñle olmaḳdur ḫayr olan nesne-i ḫayr bilüp şer olan

(8) nesneyi sır bile **yedinci** ṭabaḳa kim rūḥdur fenāya ve beḳāya mensūbdur

(9) yaʿni kişi kendüliginden geçüp ḥaḳ rıżāsı üzerine muḳarrer olmaḳdur **evvelki**

(10) ṭabaḳa ṣıfatın bilen ġāyib erenlerdendür efrāda mensūbdur efrāddur **ikinci**

(11) ṭabaḳa ṣıfatın bilen nuḳabā ulu kimselere mensūbdur **üçünci** ṭabaḳa ṣıfatın

(12) bilen nücebā adlu kimselere mensūbdur **beşinci** ṭabaḳa ṣıfatın bilen büdelā

(13) dirler anlara mensūbdur **altıncı** ṭabaḳa ṣıfatın bilenler evtād dirler (Derkenar: dördinci ṭabaḳa nüdebâ adlu kimseler)

[48] añ+suz+ı+n

40a

(1) anlara mensūbdur yedinci ṭabaḳa ṣıfatın bilen ḫareṣā üçlerdür evtād dört

(2) lerdür büdalā yedilerdür nüdebā on ikilerdür nücebā ḳırḳlardur nuḳabā didikleri

(3) üç yüz altmış kimselere mensūbdur efrād didükleri ṣaġışı maʿlūm

(4) degildür imdi ṭabaḳa-ı cismde olan efrāddan meded diyeler ṭabaḳa-i

(5) ṭabīʿatda olan nuḳabādan meded diler ṭabaḳa-i cesedde olan nücebādan

(6) meded diler ṭabaḳa-i nefsde olan nüdebādan meded diler ṭabaḳa-i ʿaḳılda

(7) olan büdelādan meded diler ṭabaḳa-i ḳalbde olan evtāddan meded diler

(8) ṭabaḳa-i rūḥda olan ġavṣādan meded diler Allah teʿālī cümleden pākdur

(9) murādlar viricidür Vallahu aʿlem bi'ṣ-ṣevāb temmet biʿavni''lahi'l mālik

El-Vehhāb

Fermāyed-i Ḫazān-i Müṣemmen İlāhī

(10) Teʿālī şāne-i ẕāt u ṣıfātı ẓāhir u bāṭın

(11) Anuñ iṣbāt u bāḳī küfrile īmāndadur kāmın

(12) Cemāliyle celāli ʿālem-i kevninde kāīn

(13) Bu eşkālüñ żamīri ʿuḳdesi ḥāl idemez kāhin

40b

(1) Eger fehm eyledüñse künt ü kenzüñ cevheri kānın
Olıvir ʿālem-i ġayb u şehādet sırrına ḫāzin

(2) Niye ḳılsuñ naẓar vech ḫazādur ʿāyin u bāin

(3) Hüve'l-evvel hüve'l-āḫir hüve'l-ẓāhir hüve'l-bāṭin

(4) Bu çār-ı esmā muḥaḳḳaḳ şeş cihanuñ cismine cāndur
Mevālīd-i s̱elās̱e on sekiz biñ ʿāleme kāndur

(5) Bu mevcūdātuñ aṣlı ümmehāt-ı heşt-i semādur
Semādur arżdur biri nebāt u biri ḥayvāndur

(6) ʿArżdur biri biri cevher deryā-yı ʿummāndur
Biri müdrik durur birisi maḥsūsāt-ı aʿyāndur

(7) Vücūdı vāḥid olduġına bunlar naṣṣ u bürḥāndur

(8) Hüve'l-evvel hüve'l-āḫir hüve'l-ẓāhir hüve'l-bāṭin

(9) Muḥaḳḳaḳ evvel ü āḫir ne evveldür ne āḫirdür
Mücerred ẓāhir u bāṭın ne bāṭındur ne ẓāhirdür

(10) Münezzehdür ṣıfatdan z̲āt-ı muṭlaḳ nūr-ı bāhardur
Yedi esmā-i ṣıfāt u z̲ātına ammā meẓāhirdür

(11) Biri ḥaydur ikincisi ʿalīm üçüncisi ḳādirdür
Semīʿ ve hem baṣīr ve hem kelīm oldur ki āmirdür

(12) Mürīd oldur murād idindüküñ yirlerde ḥāẓirdur

(13) Hüve'l-evvel hüve'l-āḫir hüve'l-ẓāhir hüve'l-bāṭin

41a

(1) Ḳamu gün ve mekān anuñla pür aña mekān yoḳdur
Zamānuñ varlıġı anuñladur aña zamān yoḳdur

(2) Virür her şey nişān andan velī andan nişān yoḳdur

Ḳamu cānlar anuñla zindedür līk anda cān yoḳdur

(3) Muḳḳayyed her zeyān anuñla aña ammā ziyān yoḳdur

Bu sırruñ ehl-i keşf içre yaḳınına gümān yoḳdur

(4) Mübīn cümle eşyāda aña gerçe beyān yoḳdur

(5) Hüve'l-evvel hüve'l-āḫir hüve'l-ẓāhir hüve'l-bāṭın

(6) Şu kim ʿilme'l-yaḳīni iy Ḫazāni bildi ḥāmiddür

Neye ḳılsa naẓar ʿayne'l-yaḳīne ol şāhiddür

(7) Sülūkında n'ola ḥaḳḳe'l-yaḳīn olsa mücāhiddür

İki ʿālemde ʿilm u ʿālim vü maʿlūmu vāḥiddür

(8) Gerekse ʿābid u āṣī gerek ʿāṣī vü ʿābiddür

Bu tevḥīdi bilen dimez bu ṣāliḥdür bu fāsiddür

(9) Ṣıfāt u ẕāt ve esmā birligine ʿayn-i şāhiddür

(10) Hüve'l-evvel hüve'l-āḫir hüve'l-ẓāhir hüve'l-bāṭın

SÖZLÜK

A

āb: (Far) su

aç-: (ET) acıkmak

āgāh: (Far) haberi olan

āġāz: (Far) başlama

aġyār: (Ar) başkaları

aḫbār: (Ar) haberler, sözler, söylentiler

āhī: (Ar) kardeş

alda-: (ET) aldatmak, kandırmak

ārāyiş: (Far) süs, zinet

āşinā: (Far) bildik, tanıdık

ʿ**āḳil:** (Ar) yiyen, yiyici

ʿ**ām:** (Ar) sene, yıl

ān: (Far) iyi, güzel

ʿ**andelīb:** (Ar) bülbül

añarı: (ET) öte, ileriye doğru

añsuz: (ET) ani, aniden

āsmān: (Far) gök, gökyüzü, sema, felek

āşiyān: (Far) kuş yuvası, ev, oturulan yer, mesken

ʿ**ayān:** (Ar) açık, aşikâr, gözle görülür

āyīne: (Ar) Allah'ın kendi cemalini seyretmek için yarattığı âlemler ve insan

B

bād: (Far) rüzgar, yel

baḫīl: (Ar) hasis olma durumu, cimri

baḥr: (Ar) deniz

bāin: (Tasavvufta bir terim) insanlardan uzak olan

bāḳī: (Ar) ebedi, ölümsüz

bāl: (Far) kanat

balıḳ: (ET) şehir

bārgāh: (Far) girmek için izin alınması gereken yer

başīr: (Ar) görme

baş: (ET) önder

bāşed: (Far) olsun, ola, olur

bay: (ET) zengin

bāz: (Far) doğan denen yırtıcı kuş

beşāret: (Ar) ölümsüz, ebedi

beyābān: (Far) çöl, sahra

beyān: (Ar) açıklama, anlatma, söyleme

bīdār: (Far) uyanık

bikülli: (Ar) genel olmayan, çok olmayan

buḫul: (Ar) hasislik, pintilik

burhān: (Ar) kanıt, delil

büdelā: (Ar) değişmiş olan şeyler/ Tasavvufta; Allah tarafından âlemi manen idare etmekle görevlendirilmiş ve kendilerine olaylara hükmetme izni verilmiş olan velilerin belli bir mertebede olanlarına verilen isim.

büt: (Far) put

bañ: (Eski Türk) ulu

C/Ç

cāmit: (Ar) donmuş, cansız

cāy: (Far) yer, mahâl

cedel: (Ar) sert münakaşa, tartışma

cehl: (Ar) bilgisizlk

cemāl: (Ar) güzellik

cenābet: (Ar) gusulü gerektiren durum

cevr: (Ar) haksızlık edip incitme

ciyef: (Ar) leşler

cūy: (Far) akarsu, ırmak, çay, dere

cünūn: (Ar) cinnet, delilik

çaġla-: (ET) hesaplamak

çār: (Far) dört

çevkān: (Far) değnek, sopa

çun-ı çerā: (Far) niçin, neden

D

derc: (Ar) toplama

dehri: (Ar) Dehriye doktrinini benimseyen kimse

dermān: (Far) ilaç, şifa, deva

devrān: (Ar) dünya, felek

devşür- : (ET) toplamak

dūr: (Far) uzak

dūzaḫ: (Far) cehennem

dür-: (ET) toplamak

dürc: (Ar) hokka, kutu, mücevher kutusu

düri- : (ET) zuhur etmek, meydana çıkmak

dürm: (ET) toplamak

dilārā: (Far) gönül alan

dildār: (Far) sevgili

E

ecsām: (Ar) cisimler

ednā: (Ar) çok alçak

efrād: (Ar) kişiler

emr-i bi'l- maʿrūf: (Ar) iyiliği emretme

endam: (Far) beden, vücut

engiz: (Far) sonuna geldiği kelimelere "harekete geçiren, koparan, karıştıran" anlamı katarak Farsça usulüyle birleşik sıfatlar yapar.

ene'l-hak: (Ar) ben Hakkım

erkān: (Ar) bir şeyde temel durumda olan taraflar

ervāḥ: (Ar) ruhlar

esfeli sāfilin: (Ar) cehennem

esmā: (Ar) isimler

eşḳāl: (Ar) şekiller

eşkar: (Ar) al renkli

evtād: (Ar) Allah tarafından alemi manen idare etmekle görevlendirilmiş ve kendilerine olaylara hükmetme izni verilmiş olan velilerin belli bir mertebede olanlarına verilen isim

eyyām: (Ar) günler

F

fāʿil: (Ar) yapan, işleyen kimse

fāḳ: (Ar) tuzak

fāsid: (Ar) fesada uğramış, bozulmuş

fāş: (Far) meydana çıkmış

fażl: (Ar) alicenaplık ve cömertlik, iyilik

feraḥ: (Ar) hoşa gidilen bir hâlden duyulan zevk

feraset: (Ar) hemen anlama

ferʿi: (Ar) dal, budak

ferḫunde: (Far) uğurlu, kutlu, mesut

ferzend: (Far) oğul

feşār: (Far) sıkıcı, sıkan

firāḳ: (Ar) ayrılık

fużūl: (Ar) hadsiz

G/Ġ

garībān: (Ar) garipler, zavallı

geleci: (ET) söz

genc: (Far) hazine

gerdiş: (Far) dönmek, dönmeye başlamak

geşt: (Far) gezmek, seyretmek

giñ: (ET) geniş

giriftār: (Far) tutulmuş, yakalanmış

girişme: (Eski Türk) bir şeyi yapmaya başlamak

göy-: (ET) katlanmak

gūrḫāne: (Far) türbe

gustāḫ: (Far) haddini bilmeyen, saygısız

güftār: (Far) söz, kelam

güher: (Far) cevher

gülzār: (Far) gül bahçesi

gümān: (Far) zan, şüphe

gümrāh: (Far) yolunu şaşırmış

gürūh: (Far) topluluk, cemaat, bölük

ġāfil: (Ar) dalgın, dikkatsiz

ġaflet: (Ar) çevresinde olanları fark edememe

ġanī: (Ar) zengin

ġarḳ: (Ar) suya batma

ġasl: (Ar) ölüyü yıkama

ġavṣ: (Ar) yardım, medet

ġavvaṣ: (Ar) dalgıç

ġırrā: (Ar) gururlu, kibirli

ġul: (Ar) hayalet

ġul-i beyābān: (Ar)- (Far) gulyabānī

H

ḫāb: (Far) uyku

ḥabīb: (Ar) sevilen kimse, sevgili

ḥācet: (Ar) ihtiyaç

ḫāif: (Ar) korkak

ḫakiʿa: (Ar) yüzsüzlük

ḥaḳīr: (Ar) değersiz, itibarsız

ḫāl: (Ar) boş

ḫalāyıḳ: (Ar) yaratıklar

ḫālıḳ: (Ar) helak olan, fani

ḥalīm: (Ar) yumuşak huylu

ḫāme: (Far) hamlık

ḫamīʿ: (Ar) sahip çıkmak

ḥamīd: (Ar) şükreden

ḫāmūş: (Far) susmuş, sessiz

ḫār: (Far) eşek

ḫareṣā: (Ar) hırslılar

ḫarc: (Ar) bir iş için harcanan para

ḥāṣıl: (Ar) husule gelen, olan

ḫaṣıyyet: (Ar) bir şeye has nitelik/ hadım edilmiş

ḫaṣṣ: (Ar) bir şeye veya bir kimseye mahsus olan hâl

ḥasūd: (Ar) haset eden

ḫav: (Ar) şeftalide olduğu gibi bazı meyvaların üstündeki ince tüy

ḫavf: (Ar) korku

ḫayāl: (Ar) – engiz (Far): hayal veren

ḫayf: (Ar) eyvah, yazık, heyhat

ḥayyi'l-ʿalīm: (Ar) her şeyi bilen

ḥayyi'l-ḳayyum: (Ar) evveli olmayan

ḫazīn: (Ar) hüzünlü, kederli

ḥāẓir: (Ar) söyleyen

hebā: (Ar) boşa gitme

hemān: (Far) eski metinlerde hemen anlamında kullanılan kelime

hemnişin: (Far) beraber oturulup kalkılan arkadaş

hengāme: (Far) gürültü, patırtı, şamata

heşt: (Far) sekiz

hevāset: (Ar) hevesler

hezārān: (Far) binlerce, bin kere

ḥicāb: (Ar) utanma, sıkılma, mahcubiyet

ḫilʿat: (Ar) Padişahlar ve vezirler tarafından birine iltifat veya mükâfat olarak giydirilen, kürklü veya işlemeli kıymetli kaftan

ḥilm: (Ar) huy yumuşaklığı, yumuşak huyluluk

ḫod: (Far) kendi

ẖulḳ: (Ar) huy

hünermend: (Far) hünerli

ẖüsn: (Ar) güzellik

I/İ

ʿināyet: (Ar) lütuf, ihsan

ʿişrāḳ: (Ar) ışıklandırma, parlatma

ʿişret: (Ar) içki içme, içki

icābet: (Ar) kabul etme

iḥtiyāṭ: (Ar) olabilecek şeyleri hesaba katarak tedbirli ve ölçülü davranma

iḫvān: (Ar) candan dostlar

ikrār: (Ar) gizleyip açıklama, itiraf etme

irte: (ET) sabah

irşād: (Ar) doğru yolu gösterme

iṣbāt: (Ar) tanık ve delil göstererek bir şeyin doğruluğunu şüpheye yer bırakmayacak, reddedilemeyecek şekilde ortaya koyma

istiḳāmet: (Ar) yön, cihet

iʿtiḳād: (Ar) kalben tasdik ederek inanma

K

ḳadem: (Ar) ayak

ḳadīm: (Ar) geçmişi uzun zamana dayanan, eski

ḳaʿide: (Ar) bir şeyin üzerine oturan taban, dayanak yeri

kāhin: (Ar) gelecekte olacaklardan, gizli şeylerden ve gaipten haber verme iddiasında olan kehanet sahibi kimse

kāin: (Ar) olan, bulunan

ḳāl: (Ar) söz, lakırdı, laf

ḳalbi'l-müʿmin-i beytu'l-lāh: Müminin kalbi Allahın evidir.

kām: (Far) arzu, maksat

kāmil: (Ar) noksansız

kān: (Far) maden yatağı

ḳavī: (Ar) güçlü, kuvvetli

ḳāyil: (Ar) razı olmuş, boyun eğmiş

ḳayır- : (ET) tasalanmak

kelīm: (Ar) kelimeler, sözler

kem: (Far) kötü

kemāl: (Ar) en olgun, en yetişkin döneminde olma, olgunluk

kenz: (Ar) hazine

kerāmet: (Ar) bie ermişin, Allah'ın kendisine yakın kullarına lütfettiği olağanüstü şeyler yapma gücü ile ortaya koyduğu, akıl sınırlarını aşan tabiat üstü iş

kerhāne: (Far) iş yeri

kevkeb: (Ar) yıldız

kevn: (Ar) olma, ortaya çıkma

ḳīl: (Ar) söz, kelam

kīn: (Far) kendisine yapılan bir şeyi hazmedememekten doğan devamlı ve gizli düşmanlık

kisvet: (Ar) elbise

ḳuds: (Ar) mukaddes ve mübarek olma

ḳulaġuz: Kılavuz kelimesinin eski metinlerde kullanılan şekli

ḳuz: kuytu, çukur, soğuk yer

künt: (Far) dayanıklı

kös: (Far) Eskiden savaşlarda ve alaylarda at, deve veya fil üzerinde taşınan, askeri musikide ve mehterhane-i hakanide kullanılan, madenden büyük bir kase üzerine gerilmiş deve derisinden ibaret çok büyük davul

L

laḫẓa: (Ar) zamanın göz açıp kapayıncaya kadar geçen en kısa parçası, an

lā mekān: (Ar) mekansız

lā yemut: (Ar) ölümsüz, ebedi

lā yenām: (Ar) uyanık olmayan

lā yeẕāl: (Ar) bitmez, ebedi

ledün: (Ar) Allah katı

lehv: (Ar) oyun, eğlence

leşker: (Far) asker

levlā elmürebbi mā aʿrefet rabbi: Terbiye edenim olmasaydı Rabbimi bilmezdim

leyl: (Ar) gece

luṭf: (Ar) iyi muamele, iyilik

M

maʿānī: (Ar) manalar

maʿāşat: (Ar) memurlara, emeklilere, dul ve yetimlere verilen maaş

maʿbūd: (Ar) kayıtsız şartsız kulluk edilmeye layık olan

maʿmūr: (Ar) gelişip güzelleşmiş

mādun: (Ar) alt, aşağı derece; mevki, rütbe, seviye bakımından aşağı durumda olan kimse

maġarib: (Ar) güneşin battığı yerler

maġbūn: (Ar) Alışverişte aldatılmış

maḥāl: (Ar) yer, mekân

maḥbūb: (Ar) sevilen kimse, sevgili

maḥī: (Ar) yok eden

maḥsūsāt: (Ar) varlığı beş duyu ile anlaşılan

māhmūl: (Ar) yüklü

maʿīşet: (Ar) yaşamak için gerekli olan şeyler

maḳṣūd: (Ar) söylenilmek, belirtilmek istenen

manṣıb: (Ar) yüksek mevki, makam

manṣūr: (Ar) Allah'ın yardımıyla galip gelen

maṣlaḥat: (Ar) iyi olan ve iyiliğe yol açan şey

māt: (Ar) satrançta rakibin hamlesiyle şahı koruyamayacak veya başka bir haneye oynatamayacak duruma gelip yenilme

maṭlūb: (Ar) istenilen, aranılan

maẓhar: (Ar) bir şeyin görünür duruma geldiği, göründüğü yer veya kimse

meʿād: (Ar) dönüp gidilecek, dönülecek yer

meʿāṣīyet: (Ar) günah, isyan

mecī: (Ar) gelme, geliş

mecrā: (Ar) su yatağı, su yolu

mecrūḫ: (Ar) yaralanmış

meḳāl: (Ar) söz, lakırdı, laf

melāi'k: (Ar) melekler

melāl: (Ar) hüzün, keder

melül: (Ar) boynu bükük, üzgün

melʿūñ: (Ar) Allah'ın lanetine uğramış

men ʿarafa-i nefsehu faḳad ʿarafa rabbehu: Kendini bilen Rabbini de bilir

menī: (Ar) bel suyu, er suyu

men kāne lillāhi ve kāne'llāhi: Kim Allah için olursa Allah da onun için olur

menzil: (Ar) yolcuların konakladıkları yer, konak

merdūd: (Ar) kovulmuş, defedilmiş

mesāl: (Ar) meslek

mestūr: (Ar) örtülü, kapalı, gizli

meşāyiḫ: (Ar) şeyhler

metāḥ: (Ar) kumaş, meta

mevc: (Ar) dalga

mevcūd: (Ar) var olanan, bulunan

meyān: (Far) ara, bir şeyin ortası

meẓāhir: (Ar) ortaya çıkma

mezit: (Ar) çoğalma

miḥnet: (Ar) sıkıntı, zorluk

mīzān: (Ar) tartı, ölçü aleti

muʿallaḳ: (Ar) çivi, çengel vb. bir şeye veya bir yere asılmış olan

muʿammā: (Ar) bilmece

muʿayyen: (Ar) belli, belirli

muġ: (Far) ateşe tapan

muġlaḳ: (Ar) açık ve net olmayan, anlaşılmaz

muḥaddes: (Ar) haber verilmiş

muḫālif: (Ar) uymayan benzemeyen şey, aykırı, zıt

muḥāżır: (Ar) hazır olan kişi

muḥīṭ: (Ar) çepeçevre kuşatan

muḥtaşar: (Ar) ayrıntılı olmayan, derli toplu

muḳaddar: (Ar) Allah tarafından ezelde eşyada belirlenip takdir edilen

muḳarrer: (Ar) hakkında karar alınmış

murdār: (Far) kirli, pis

muraḳḳaʿ: (Ar) yamanmış

muşaffā: (Ar) yabancı maddelerden temizlenmiş

muṭahhar: (Ar) temizleyen

muttaşıl: (Ar) aralıksız ve yan yana olan, bitişmiş durumda bulunan, bitişik

muṭīʿ: (Ar) kibirli, övüngen

müberrā: (Ar) ilgisi, alakası kalmamış, arınmış

mücerred: (Ar) madde ve cisim hâlinde olmayan

mül: (Far) şarap, mey

mülāzemet: (Ar) bir kimseye, bir şey veya yere hiç ayrılmak istemeyecek şekilde bağlanma

münācat: (Ar) Allah'a yalvarıp yakarma

münāsib: (Ar) uymak, benzeşmek

münevver: (Ar) aydınlatılmış, aydınlık

münkir: (Ar) reddeden

mürebbī: (Ar) eğiten, terbiye eden kimse

müstemiʿ: (Ar) dinleyen, kulak veren

müşekkel: (Ar) bir şekle konulmuş, şekil

müşkil: (Ar) zor, güç, çetin

müşrif: (Ar) yüksek bir yere veya mevkiye çıkan

müştāḳ: (Ar) özlemek, arzulamak

N

nadān: (Far) cahil, bilmez

nagāh: (Far) süs, zinet

naṣīḥat: (Ar) bir kimseye doğru yolu göstermek

naṣṣ: (Ar) herhangi bir konuda kesin ve açık hüküm içeren söz

nāsūt: (Ar) insanlık âlemi

naẓīf: (Ar) temiz, pak

neʿūẕu billāh: (Ar) Allah'a sığınırız

nefs-i emmāre: (Ar) Tasavvufta nefsin yedi mertebesinden insana kötülükleri, günahı ve şehveti emreden ilk mertebe

nefs-i levvāme: (Ar) Tasavvufta nefsin yedi mertebesinden ikincisi için kullanılır. Bu mertebede kişi, henüz kendini kötülükten menedecek dereceye gelmemiş olmakla beraber yaptığı kötü işlerden vicdan huzursuzluğu duyup kendine levmeder.

nefs-i muṭmāi'ne: (Ar) sükûnet bulmuş, huzura kavuşmuş nefis

nehy-i bi'l münker: (Ar) kötüğü nehyetmek

nermüñ: (Far) yumuşak

nifās: (Ar) lohusalık

nihān: (Far) gizli, saklı

niḳāb: (Ar) yüz örtüsü, peçe

nūr-ı muṭlāḳ: (Ar) kayıtsız, şartsız aydınlık

nüceba: (Ar) soyu temiz /Tasavvuf anlamı için bkz. büdela

nüḳaba: (Ar) nakipler / Tasavvuf anlamı için bkz. büdela

nümā: (Far) gösteren

O/Ö

örice: dik

P

pāydār: (Far) kalıcı, devamlı

pergāl: (Far) pergel

perhīz: (Far) diyet, rejim, gerekli kısıtlama

perhīzkar: (Far) mahrem olan şeylerden kaçınan

pertev: (Far) ışık, parlaklık

pervīz: (Far) güzellik

peyġām: (Far) haber

peymān: (Far) yemin

pirāhen: (Far) gömlek

pinhān: (Far) gizli

R

rākī: (Ar) rükû eden

recā: (Ar) ümit

reh- numūn: (Far) rehber

revā: (Far) yakışır, uygun

revnaḳ: (Ar) göz alıcı güzellik

rūşen: (Far) parlak, aydın

S/Ş

saʿādet: (Ar) mutlu olma, mutlu ve mesut yaşama

sabbār: (Ar) çok sabırlı ve tahammülü olan

ṣābit: (Ar) yerinde duran, durağan

sācid: (Ar) secde eden

saġ: (Orta Türk.) yaşamakta olan, hayatta bulunan, diri, canlı

saġış: (ET) sayı, adet, miktar

sāiġuñ sunʿı: (ET) sebebin eseri

sāih: (Ar) seyahat eden

sāl: (Far) yıl, sene

sālaḥ: (Ar) iyi duruma gelme, iyi olma

şanrū: (ET) hayal, düş

şarrāf: (Ar) altın, madeni ve kâğıt paraları birbiriyle değiştirmeyi, bozmayı, tahvil alış veriş yapmayı meslek edinmiş kimse

şayruluḳ: (ET) hastalık

şayvan: (Far) meyilli gölgelik

ṣebāt: (Ar) kararından ve sözünden dönmeme

sebükbār: (Far) yükü hafif

sem: (Ar) zehir

semiʿ: (Ar) duyma, işitme

serbeser: (Far) baştanbaşa

sergerdān: (Far) başı dönen, ne yapacağını bilmeyen

seyyār: (Ar) gezip dolaşan

seyl: (Ar) sel kelimesinin eski metinlerde görülen asıl şekli

sīm: (Far) gümüş

şofta: (Far) medrese talebesi, yobaz, mutaassıp kimse

suʿayb: (Ar) cemaat

sud: (Far) fayda, kar

sulṭān: (Ar) hükümdar

şunʿ: (Ar) tesir, kudret

şūrur: (Ar) sevinç

suvar- : (ET) sulamak

sücūd: (Ar) secde etme, secde

süst: (Far) gevşek, zayıf

şaʿībe: (Ar) leke, kusur

şafiʿ: (Ar) şefaat eden

şakird: (Far) bir mektebe, bir medreseye veya bir hocaya devam edip ders okuyan kimse, öğrenci

şebeh: (Ar) benzeme

şerīk: (Ar) ortak, arkadaş

şemʿ: (Ar) mum

şeş: (Far) altı

şeyāṭīn: (Ar) şeytanlar

şinās: (Far) anlayan, tanıyan, bilen

şud: (Far) gitme, gidiş

şümār: (Far) sayı

T

ṭāʿat: (Ar) Allah'ın emirlerine uyma

taʿayyün: (Ar) meydana çıkarma, aşikar olma, belirme

tagayyür: (Ar) değişmeler

taḥsīn: (Ar) güzel bulup takdir etme

taḳṣīr: (Ar) bir işte kusurlu davranma

ṭāliʿ: (Ar) doğan, tulu eden

ṭamaʿ: (Ar) aç gözlülük, tamah

tamāmet: (Ar) tamam olma, tam olma

ṭar: (Far) karanlık

ṭarḫ: (Far) bahçelerde çiçek dikmek için ayrılmış, çiçek dikilmiş yer

ṭarīḳ: (Ar) yol

taṣavvur: (Ar) zihinde şekillendirme, tasarım

tecellā: (Ar) tecelli

tecellī: (Ar) görünme, belirme

tecemmül: (Ar) süslenme, süs

teferrüc: (Ar) açılma, ferahlanma

tekebbür: (Ar) bir kimsede bulunan şahsi kıymet ve meziyet, değer

temṯīl: (Ar) bir kimse veya topluluk adına davranma

tenaʿum: (Ar) nimet ve bolluk içinde bulunma

tenezzül: (Ar) inme, aşağılama

teraḳḳ: (Ar) yükselme

tevḥīd: (Ar) birkaç şeyi bir araya getirip bir yapma, birleştirme

teyyār: (Ar) uçan

ṭımār: (Far) binek hayvanlarının derisini, kıllarını kaşağı, fırça, sünger vb. ile temizleme

tiryāk: (Far) panzehir

ṭūṭī: (Far) papağan

türāb: (Ar) toprak

U/Ü

ūbbād: (Ar) ibadet eden kimseler

uc: (ET) sebep

uġırla-: (ET) çalmak

ulu'l- āḫire: (Ar) sonsuzluk sahibi

uṣṣ: (Orta Türk.) temyiz kabiliyeti

ümmühāt: (Ar) anneler

V

vaḫīd: (Ar) tek, yalnız

vāḳıf: (Ar) haberdar olmak

vallāh-u aʿlem bi's-s̱evāb: doğrusunu en iyi bilen Allahtır.

vallāhu ʿalā külli şeyi' muḥīṭ: elbette Allah her şeyi kuşatandır.

vasiʿa: (Ar) geniş

vech: (Ar) yüz, çehre

velāyet: (Ar) velilik

vesvās: (Ar) vesvese veren

virāne: (Far) yıkılmış, harap olmuş eski yapı

viṣāl: (Ar) sevdiğine kavuşma, vuslat

Y

yaḫte: (Far) oda, eş, benzer

yarāḳ: (Eski T. Türk.) hazırlık

yaraġ: (ET) levazım

yapuḳ: (ET) yapı

yay: (ET) yaz mevsimi

yegin: (ET) üstün, baskın

yeksān: (Far) aynı seviyede, düz

yeṣār: (Ar) zenginlik

yorḳı: (ET) katır

yüzle- : (ET) birinin kusurunu yüzüne söylemek

Z

zaġ: (Far) karga

zāḫif: (Ar) kibirli, övüngen

ẓāhīr: (Ar) meydanda olan

z̲ākir: (Ar) anan, zikreden

żarr: (Ar) zarar

z̲āt-ı muṭlaḳ: (Ar) kesin olan kişi

zelīl: (Ar) aşağılanan, hor görülen

zevrāḳ: (Ar) kayık

zir: (Ar) tambur vb. sazların en ince ses veren teli

zişt: (Far) çirkin

żiyā: (Ar) ışık

ziyān: (Far) bir şey veya kimsenin sebep olduğu çıkar kaybı, zarar

ẓulūmāt: (Ar) karanlıklar

zur: (Far) kuvvet

zü'l-celāl: (Ar) ululuk sahibi olan Allah

zünnār: (Ar) keşişlerin bellerine bağladıkları kıldan uzun kuşak

KAYNAKLAR

AKSAN, Doğan (2015*), Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, II. Cilt, Ankara: TDK Yayınları.

BANGUOĞLU, Tahsin (2005), *Türkçenin Grameri*, Ankara: TDK Yayınları.

BURAN, Ahmet (1996), *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, Ankara: TDK Yayınları.

BÖREKÇİ, Muhsine (2003), *Yiğitbaşı Ahmed Şemseddin Marmaravi, Risale-i Tevhid, İnceleme- Metin- Dizim,* Ankara: Akçağ Yayınları.

BÖREKÇİ, Muhsine (2009), *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, Erzurum: Eser Ofset Matbaacılık.

CAFEROĞLU, Ahmet (2015), *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü,* Ankara: TDK Yayınları

DAŞDEMİR, Muharrem (2014), *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal- İşlevsel Söz Dizimi*, Erzurum: Eser Yayınları.

DEVELİ, Hayati (2016), *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu I*,İstanbul: Kesit Yayınları.

DEVELİ, Hayati (2016), *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu II*, İstanbul: Kesit Yayınları.

DEVELLİOĞLU, Ferit (2000), *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lugat,* Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

DİLÇİN, Cem (2013), *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

EKER, Süer (2002), *Çağdaş Türk Dili*, Ankara: Grafiker Yayınları.

EKŞİOĞLU, Serap (2018), *Firdevsi-i Rumi'nin Süleyman- Name'sinde Birleşik Fiiller,* Social Sciences Studies Journal (SSSJournal), Vol:4, Issue:28, 6573-6583.

ERAYDIN, Selçuk (2008), *Tasavvuf ve Tarikatlar*, 8. Baskı, İstanbul: M:Ü: İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

ECİLASUN, A. (2004), *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

ERGİN, Muharrem (2009), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları.

GÜZEL, Abdurrahman, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983.

HACIEMİNOĞLU, Necmettin (1984), *Türk Dilinde Edatlar*, İstanbul: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları.

HACIEMİNOĞLU, Necmettin (2000), *Kutb'un Hüsrev ü Şirin'i ve Dil Hususiyetleri*, TDK Yay. 573.

HUNUTLU, Ümit (2015), *Köktürk ve Uygur Türkçesinde Yan Cümleler*, Ankara: Gazi Kitabevi.

HUNUTLU, Ümit (2019), *İbrahim bin Abdullah Kitab-ı Maksad-ı Aksa Tercümesi*, Ankara: Gazi Kitabevi.

İLHAN, Nadir (2009), *Türk Dilinde Ünsüz Düşmesi, Nedenleri ve Türleri, Zeitschrift für die Welt der Türken (ZfWT)*, Vol.1 No.2.

KANAR, Mehmet (2009), *Arapça Türkçe Sözlük*, İstanbul: Say Yayınları.

KANAR, Mehmet (2010), *Farsça Türkçe Sözlük*, İstanbul: Say Yayınları.

KANAR, Mehmet (2011), *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul: Say Yayınları.

KARA, Funda (2009), *Edat ve Zarf Üzerine Bazı Düşünceler, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkic Volume 4/3 Spring, 1281- 1300.*

KARA, Seyfullah (2006), *Selçukluların Dini Serüveni,* İstanbul: Şema Yayınları.

KARAAĞAÇ, Günay (2015), *Türkçenin Ses Bilgisi*, İstanbul: Kesit Yayınları.

KORKMAZ, Zeynep (2003), *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.

KORKMAZ, Zeynep (2014), *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Ankara: TDK Yayınları.

KÖKTEKİN, Kazım (2008), *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara: Fenomen Yayınları.

KÖPRÜLÜ, Fuad (2012), *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, 12. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.

MERT, Osman (2002), *Kutadgu Bilig'de Hâl Kategorisi*, Atatürk Ü. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Programı Doktora Tezi, Erzurum.

PARLATIR, İsmail (2012), *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Yargı Yayınevi.

SAMİ, Şemsettin (2010), *Kamus-ı Türki*, İstanbul: Çağrı Yayınları.

ŞAHİN, Hatice (2003), *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

TATCI, Mustafa (1997), *Edebiyattan İçeri- Dini Tasavvufi Türk Edebiyatı Üzerine Yazılar*, Ankara: Akçağ Yayınları.

VURAL, Hanifi ve Böler Tuncay (2015), *Ses ve Şekil Bilgisi*, İstanbul: Kesit Yayınları.

YAVUZ, Orhan (2006), *Anadolu Türkçesiyle Yapılan En Eski Tezkiretü'l Evliya Tercümesi ve Dil Özellikleri (İnceleme – Gramer – Metin)*, Konya: Tablet Kitabevi.

YELTEN, Muhammet (1998), *Şirvanlı Mahmud – Tarih-i İbn-i Kesir Tercümesi (Giriş – İnceleme – Metin – Sözlük)*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu TDK Yayınları:692.

YILMAZ, Mehmet (2013), *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük*), İstanbul: Kesit Yayınları.

TIPKIBASIM

بسم الله الرحمن الرحيم

كل اي كندوحالنه يول بولنلر
معنيه كندو مقدارين بلنلر

ايرشنلر بو وحدت منزلينه
جانو باش ترك ايدنلر عشق يولينه

معاني برجني سيران ايدنلر
وجودي قطرسن عمان ايدنلر

كوروبن عشق دكينين بويله يانلر
معاني ايزليوب صوي صويله يانلر

نه ديكدر بلن علم لدوني
اولن صدقيله بو عشقك جنوني

بو معني بحرنه زورق دوزنلر
بو وحدت قوشلرنه فاق دوزنلر

ايريشنلر سليمان منزلينه
اولنلر عندليب وحدت كلينه

معاني ميدانند باز اولنلر
حقيقت برجنه شهباز اولنلر

قمو اشيا حقه موجود دكلمي
حقه انكار ايدن مردود دكلمي

قمو شيء حقله برلكده يكسان
قمو آن دا ابد فرده دوران

قمو آن لق حقك برهاني اولمش
قمو آن لق كوكل سلطاني اولمش

بقان هريكا سلطاني كوردسن
دخي هيچ غيري يوق آني كوردسن

جان وجود جانه متصل اولمش
بركش بركوره نا قابل اولمش

دخي غيري كورنمز بوجهانده
همان حقدر كورنن هر مكانده

نيه بقسك همان نوري ضيادر
قمو ذرلق باقيدر يوق فناسي

قمو آن لق باقيدر يوق فناسي
خطايي يوق قمو سوزلك خطايي

نكيم كورسك همان عيني كمالدر
قمو اشيا بر وجود بر جمالدر

كل اي طالب اولن خيالي ترك ايت
خاموش اول بو قال و مقالي ترك ايت

حقي سن كندوزكدن ايرو كورمه
اوزوكي غير حقي غيري كورمه

حقيقت جمله عالم نوري مطلق
حق استرسك حقيقت بودر حق

اكر حقدن اويانرسك اويانقل
قمو بو خيالي اوزوكه بولدنكل

اوزوكي جمليله حقدن ايرمه
حقه طوغري بو آخي كوزلك ايرمه

صقين الدن غفلتسن بو خيالله
اكر جانيله مشتاقسك وصالله

ايمان اهل ايسك ترك ايت كماني
آدم سن بيل آخي سودوزيانني

نجه حيوان كبي غافيل كندسن
مكر شيطان كبي حقدن بلرسن

اونتما حقي سن قلما خيالده
زخيف اكر قالورسك بوخيالده

اكي انسانسك اكلا خبري
جانكده وارسه عشقك اثري

حقي كندوزوكه يارايليي كور
يوغ ايله اوزوكي وارايليي كور

مطيع اولحقه اولغل مخالف
اكر بوحالده كجرسك زخايف

اي حقي استين كزمه يبانده
همان استه وكك اولنسنه سنده

سنك استركك سن سن همان سن
سعادت جوهري كون مكان سن سن

اكر سن بلمزسك بيلني دكله
سوزيمه ايشت ندر خبر بني اكله

نصيحت دكله اي حقك طالبي
تاكيم اولاسن الهك جيبني

قموشيا ايچنده طلوع حق
اكر كورمك دلرسك كوزك آچ بق

كوزك آچ كور حقي جمله مكاندة
طلوع اولدر قموجود وجنانده

نيه بقمسك كورنن اول قديمدر
دخي كم وارهمان حي العليمدر

بوخبردن جانكا برخبر ويرر
يوكدن جان قوشنه بال وپر ويرر

اويركوكلكي بوغفلت خوابندن
صوارجان بوستانن توحيد آبندن

تاكه جانك باغي اولا سنوردن
بتمه كوكلك ايچنده كلي كلزار

صفاتكدن بولنه ذات مطلق
سكا يوزكوسترة كوكلكدكي حق

بيله سن سن نه سن كندوحالكي
آخر ايليه سن قيل وقالكي

اوزوكي بلكه بيله سن نه دخق
عيان اولا سكا بوسر مغلق

بتمه جانك باغنده تازه كلني
بريكه سكا كله جمله يولني

سن اولاسن قموياغي منزلـ
سنك قاتكدن حل اولا بوشكل

سكا سجده قيله جمله خلايق
قموبرده قول كوكدن ملايك

سن اولاسن قموشيك مرادي
قموصفتلرك ايچنده ذاتي

قموعالملرك اولاسن اميدي
ذاكرك ذكري ساجدك سجودي

بولنيه سنده اول ذات مظهر
سني بيان قيله بوجمله دفتر

همان سن اولاسن مطلوب طالب
ايرشاسن دلدركل منصبه غالب

كل اي انسان ايشت سن بوخبري
بينه سن كندوزوكه قيل سفري

سجود ایتسن سکا قیل عبره قلما — همان سن سن اوزوکه کل داغلما

بلور سن ندر یوسوزده مقصود — سکا موجود اولبدر آخی معبود

سن وجودسن سکا جانا اولن اولدر — سنك جانکدن پنهان اولن اولدر

اودر کوکلکده کی فکری خیالك — اودر روحکده کی حسن جمالك

همان اولدر سن اوزوکی ضمورسن — عیان اندر اول سکا پنهان ضمورسن

سبب اولدر که بلمز سن اوزوکی — کورنك قجن کوره بیلسن کوزوکی

مکن انسان کامله این سن — ندر یوحکمتك اصلن صورسن

یوزوکی بیره قویاسن قتنده — حالکی عرض ایدرسن حضرتنده

دیه سنکه نیم بن مقصودم نه — بوبانارده زیانم نه سودم نه

سرکردان اولبن بلمز اوزومی — اشیدورم ولی بلمز اوزومی

بوسویلینی بلمنکه بنم می — جانا نیم وجودیمکم جانم می

نه دیم بن کندیمدن خبرم یوق — دیوانه اولدم اوشده قرارم یوق

نیمدن کلشم بوندن ایشم نه — آخری تولاجغم کردشم نه

بلمنم قویلیم یا سلطانیم — ندن حالم وجودیم جانیم

بنی الدادی بوتفش خیالدر — بوجهاندغی دردلودرلو خیالدر

آزغم یوق یولوم صحرایه دوشدی — باشم کوزنه عجب سودایه دوشدی

اونتدم اصلمی قلدم یبانده — کرفتارا ولمشم بوجسم جانده

بوزدی سیم بنی الدادی دتدی — بوطمع ازدهاسی بنی یوتدی

برساغ منجی استرمسن جهاندن — همان برقوری سوزم وارلساندن

سوزم اوندروبی اوزم عاقلم — نیم اوزمی بلمز کیم عاقلم

عاصیم یول ارنیه مطیع اولمسن — تکبرم فضلم یوله کلمسن

بوسوداسن بنی قویان یولدن — سرکردان ایلین کندو حالمدن

سن ایشت ای طالب بوندن دیکدر — بنی بیان قلورنه سویلمکدر

بوسوزدن سن قیاس ایله اوزکی — اوکا دوشن براج آخی کوزکی

بنیچه سرکردان اولاسن جهاندن — آزغم یوق صوسوز قلدم یباندن

ازقسن یوله کیرمه یول اوزاقدر — بویوله کیرمکه اصلی یراقدر

آزوغلك دوزدخي برولداش استه
غافل اولمه مرتبي بولحالك صودر
نيچه بروير انه ريان سرآيده
دوري كل براوكلك دوشيراق قل
نيچه بوغفلت ايچنده يتاسن
نيچه بيقوش كبي بوويراندن
غافيل اولمه كوزلك اچ بردري كل
چون آدمسن خبرك اولسون دنيادن
آني كتودكه بويولده كركدر
غافيل اولمه قالورسن يالداشكدن
اويانكه منزله يتدي سفرلك
آچلدي پرده اوسلطان كورندي
حجاب كتدي عيان اولدي اوسلطان

سكا قولاغن اولماغه باش استه
چون اولصوك كيدر جكسن يراغلكدور
عاقيل سن غافل اولمقدن نه فايده
كوچركاربان قلورسن تيزرك قل
اشك قلب خلقه صالح لوتصتاسن
بي خبر قلاسن شويله يباندن
اكاري كمه حقدن بربري كلمه
اوكم سندن قله حقدر آني صال
غافيل اوتورما كه منزل ايراقدر
بوايقوي كيدر آخي باشكدن
سكا يارا ولدي دولت پايدارك
بوتآخي جسم ايچنده جان كورندي
زهي لطف زهي احسان زدوران

همانك كلكسي جمليه دشدي
قموبولجي ايرشدي بولدك منزل
قمواشيا حقله وصلت بولدي
شيطين قلمادي كتدي آرادن
عالمي دتدي بونوري تجلي
بقا بولدي قمواشيا فناسن
بوكنجي ابدي هركيمكه بولدي
بكانه اولدي كورطالب مطلق
قموشي برليكه بتدي براولدي
اكيلك قالمدي برلك ايرشدي
وآراولدي جمله بيي وآرلق حالندن
اي حقي استين بوسوزي دكله
آدم سن آخي سن حيوان دكلسن

قموقوله باقي دولت ارشدي
بحمدالله كه حل اولدي بوشكل
ايرشدي برلك ايكيلك ذات اولدي
يارد لمشكده بولندي يارادن
قموعالم بونوريله تسلي
خطاسن اولدي جمله سن خطادن
قموادم حالنه تسلي اولدي
نه زيشت قالدي آرايرده نه مجنون
بركدي قاموسي عجب سرّ اولدي
كدرلدي بوقلغي وآرلق ارشدي
حالن بلدي قموكچدي قالندن
ندر مقصودي بوخبري اكله
اوزك بيل عولي بيابان دكلسن

كذر كوكلك اينجه‌دن بو هوايي
اكي جاندن سوره‌سك مصطفاي

حقي سوملر ايله انكار
همان بولنلر درعالمده نكم وار

صاقين ابليس كبي چقمه يولكدن
تاكم اكلايسن كندوحالكدن

اوكه استرسن اوجانكدن پنهان
سن آنك وجودي سن اول كاجان

نيچه نفسك دلكين كوزليه سن
نيچه التونه باقر يوزليه سن

نيچه كفريله اورته سن ايماني
نشان ايچمه اكلانه نشاني

هواست دريا سندن چقي كنار
تاكيم ايرشه سن قشدن بهاره

ارزيت كوكلكي خيالي كماندن
اكي سوز سويله كل برلسانندن

باري يولداشه قولش يا امين اول
نصيحت طوت ايرق اولمدن يقين اول

همان سن سن اوزكدن يوق خبرك
هنرمندسن كه بلمزسن هنرك

صراف سن ولي بلمزسن كومري
عارف سن اكلمه آخي بوخبري

نيچه بودنياي سن بت ايدرسن
بت كندوزكه معبود ايدرسن

نيچه بومجلسي چنكي وچغانه
سكا كوريمي بودوري زمانه

نيچه بومال التوني تجمل
نيچه محبوب كل اندام نيچه مثل

نيچه كبري مني خيالي وسواس
نيچه عمري نيچه شادي نيچه ياس

نيچه صنعلق اسملك نيچه شهرت
نيچه خرقه نيچه قاتر نيچه اات

نيچه بوصاف يوريتي بولشكر
نيچه تنعم نيچه سيم ونيچه زر

يورن كندوحالكا غافل اولما
اوتنغل آخي حقدن فضول اولما

يوزوكي قوطيراغه سجده ايله
دلكي غيري حقدن صمود ايله

اوتان حقدن حقي حاضر كوررسك
بودر يول اكي يوله وارسك

محمدي اسك اولمه تكبر
اوتان حقدن يوزوكي طيراغه سور

اي دنيا مالنه طايا ننلر
غافلاين محبت اودينه يانلر

اوزينه يار بلن التوني مالي
مالي ايچون ايلين جنك جدالي

مالي كندوزنه دولت بلنلر
مالي ليله عزت شهرت بلنلر

بلين بن حقي بلن اورنلر
اوزني مالي ليله اولو كورنلر

بوكا مردار ديرسه سيدي مختار
اكر قلدك ايسه احمد اقرار

قارون بو مالیله نیه ایرشدی
اخری مال اوجندن بیر کجدی

اشتدك مال اوجندن تقیا نوسی
ذلیل اولدی بیله ویردی ناموسی

یا نمرود آخری نیه ایردی
هیچ ایلدی ناموسی بیله ویردی

باری بو مالیله ضحاکی قیصر
اولی اولدی هیچ آخری مردار

بو مال شدادی چرخی یولندن
سرکردان ایلدی کندوحالندن

باری بو دنیا سر بسر خیالیدر
دایم الدار کشی ایشی الدور

بنجه ارکان کوك عقلی اوغرلر
کوکلنده بت اولور بلنده زنار

نجوم ترك ایلدی ابراهیم آدهم
اولی تریاکیسه آخری سم

عقلار حیران کوکل بوخبردن
زیرا کیم اصی یوقدر بو بازاردن

ای بو جهاندهٔ انسانم دینلر
وجود ایچنده بن جانم دینلر

کورنلر حقیقی هریرده معین
ندر اصلی وجودك نیش جان

بو حکمت نیمش اصلی ندر ندر
عاقیل ایمش نه وجود درنه جاندر

یوقاروکوك آشغا یوکوریسنر
بلنمز بری بریمه بو ریسنر

کوکل نردبانی یوقدر چقلمان
یرلر نهایتن چون کمسه بلماز

نیه بقسك همان بحری محیطدر
عقیل ایمز همان بونده ناسوتدر

ایره بلمز عاقللر اولدی حیران
بلنمز که بوندطوبدر نه میدان

سیر صلدی بو میدانه عاقللر
بیان قلمدی بو صفایی دللر

کل ای عقل کامل بر نظر ایله
عشق جانی قوشنه بال پر ایله

قاموس عالم داخی نور تجلی
قاموس کوکللره اولان تسلی

قاموسی بر وجود بر جان دکلی
بکلی پر نوی سلطان دکلی

ظاهر و باطن همان جمله عالم حق
حقیقت کلی و آرلق نوده مطلق

نور ظلمت واحد اولدی یکانه
همان لا بد درجه نادانی چه دانه

بو صفتلر که حق باطل همه اك
صفای نفسانی کامل دمك اك

آدمك کوکلی ایچنده سر اولان
بجمله شیده حکیمله تقریر اولان

جمله کاینانده کچن غلغله
قینا یوبن سوز اولان جمله دله

رونق حسن بو جمله یوزلرك
حقیقت اصل جمله سوزلرك

انبيا واولييا ويزديكي نشان | اصل فرعي جمله وجودي جمله جان

حقي بلطل نوري ظلمات كل حال | آيات حديث اخبار قيل وقال
جمله وجودلر ايچنده جان اولي | جمله جانا حكم ايدب سلطان اولي
حياتي دركي جمله عالملرك | حقيقت اصلي لوح قلملرك
مصطفا نك جان ايچنده كوردكي | حقي استينه نشان ويردكي
غير يوقدر كل حقدراي طالب | غير دمز حق بلور اهل نصيب
كل اي انسان مستمع اول بوسوزه | طوغري كوزله يولكي كتمه قوريه يازه
يوله كل كل بيانه دشمكل | اوصلكي كوزله بيانه دشمكل
انسانيسك بصحت ايله قبول | حق حاضردر غافيل اولما اي فضول
ساكن اول نفسك تكبرا تمكل | طاعتك هبا ي منصورا تمكل
شيطانه بكزمك انسان يولدكل | ريا له طاعت حضرته مقبول دكل

فصل بنجاه

پس اي طالب حقي استمك عادتيله دركاه دن طشره دكل
بوقاعده نك اصل اوج نسنه در اوكي بربوكه تنكري تعالي
هويرده حاضر كورره اكنجي بوكه كل اوزدن فنا اوله اوچنجي بوكم
طاعتن تمين قيله بواوج نسنه كه اصلدر اوچ نسنه دخي فرعي
وار در اوكي كاميل مرشيد كرك اكنجي ملازمت كرك اوچنجي
قابليت كرك بوالتي نسنه بريره اولسه الله دن هدايت
ايرشسه عجب دكل چون بركشيه حقدن هدايت ايرشدي
بقدي يقين بلور كورر كن بلدي الله عنايت ديمك اولدركه
كشيه بودرجاتلر اجله بركشي آدمه صنعت ايچون
قوللق ايدر وانك زحمتن چكر اخر الامر اوستاد اولور معاشي
مصلحتندن محتاج خلق اولمز حقه قوللق ايتمك بوزدن كم دكل
اي حقي بلكه مشتاق اولنلر مصطفا طريقنده تسليم حق اولنلر
حق تبارك وتعالي كل كاينات ذات بريله قبلا يبدر رشويلكم

کونشدن کین قطعه دن عمانه دکن برقولك اوجمه دکر یکنجه برحالی
دکل عاقل اکلار احمق طکلار مشتاق جاینله دکلر جاهل دوشنه
باکلر بویوله ضد قله کرن منزله ایردی نظرله دغری بقن سلطان
کورر سنکه بوجهانه کلدك بیله کنتر دکل نسندن
یتمش نسنك وارسه اشنه یوغسه هیچ بره اما چکه یوری برانسان
کامل کوزله انکین طوت اینین ایزله محمد مصطفا دیدیکن
دی وبوسوزی دخ ایله کوکلك اینجنده زیرا کم کوکل حقك اویدر
اواشی اوندن خالی دکل دخی بودر کم کوکل حقك خزینه سیدر
دخی بودر که کوکل حقك نظرکاهیدر دخی بودر که کوکل حقك
سیران کاهیدر کوکل اصلی حقك اولغی پرتو نزدر عقل قدیلغی
پرتو نزدر عشق محبت شوقیدر کل بوترتیب انسانك کرشمه سیدر
بوکتابلر پیغمبر دنیا آخرت حق باطل دیمك انسانك حالدر
زیرا که انسان حقك قدرت الیدر سن کندوکی بورن

فکر ایله که بونه دیکدر بردم دنیا وآخرت هوسندن هرکون
هرساعت که بکرسنك عمرك کسه سندن خرج اولور
سندن خبی بوحالك اصلنی بیله بن دیرسك حقدن غیری
خیالدری ترك ایله حقه قابل اول مصطفایه انان اولیایه محبت ایله
خلقك شرینی ایله خویك صالح ایت بکزت جمله یرادلش مخلوقاته
امین اول وهرمنزله که کوچرسن یولیله ارکانله وآریولله وآدرکن
مشتاق اول منزله یتسك شاکی اول بوعلم بلسك حلیم اول حقی بلنه
مطیع اول وبلمینه طعن امه عارفلرله همنشین اول جاهللردن
پرهیز ایله نادانلر علمله سویله باری اصلی توحید بودر که جمله
حق بیله سن سن ارادن کیت زیرا که جمله عالم برجان بروجود در
هرکیمه که بفسك صانعك صنعی درکون کبی روشن صوکبی ظاهر آراده
پرده یوق پرده اولن سنك یادانده یشه لرکدر بوقصور سندندر آینك
صفا قیل عهد وفا قیل هرنسنه که استرسن سندن سکا درسن جمله

آشيانك آينه سي سن حقك خزينه سي سن آدك انسانِ كامل
حيوان بيلن اشك دُر نقصاني عيان سن حتي سنك كوكلكده پنهان
بلا شك حق جان سن سن كيدكي پيراهن والله اعلم بالصواب

بسم الله الرحمن الرحيم

كلماي دايم حقه طالب اولن جان — بيانده كزمه كم حق سنده پنهان
اوزوكه كل نه استرسن بيانده — همان استدوكك بل نسنه سنده
شويله سن بايكن بخسول بخوزسن — صاف التون كبيكن پول بخوزسن
ندندر كه بوحكمتدن غافل سن — مكر عقلك ايرشمز كم عقل سن
معاشت مصلحتن خوشي بلورسن — بخوز اوز حقكه تقصير قلورسن
بوعمرك سرماسي هيچ يرده يتدي — نه فايده بولمادك خرج اولدي كتدي
زخيف كه بوانسان صورتنده — ايشك ديوه دونه انسان قتنده
بونك كبي خوي ترك ايله زنهار — عقلك كتدوزكه كل يار ايلكل يار
واجب اولدرسن اوزكي بيله سن — بوصورته ينه قجن كله سن

آدم صورتلو حيوان اوله قوداش — كچرو ورمز سكا كويمز حاضر باش
اوزك بلكه نيه كلدك جهانه — سن اوز سوداكي ايلمه بهانه
كچرو وران خبردار اول حالكدن — سكا فايده يوق ملكي مالكدن
سني يولدن قويان بومك مالدر — دنيي هيچ غيري يوق همان بوحالدر
معاشت مصلحتندن دوتلدك — اونتدك اوزحالكدن غافل اولدك
شرين كلدي سكا بومال التون — يولكدن قودي سني قلدي مغبون
سن ازل جاندك صورت دكلدك — بليشدك شاهله چويايد دكلدك
بنجون اكسن اول وصلت دمينى — چكرسن دايما دنيا غمينى
خواجه ديدكلرينه شاد اولورسن — انكجون خوجدن ياد اولورسن
بوخلقك خواجه ديو قلدي عزت — سني قودي يولكدن ايلدي مات
تكبر ايلين سني بومالدر — كه بنجه تكبر اولق نه محالدر
بوجهان خلقنك اشبودر حالي — اوزن تكبر اد ملكي مسالي
كي ملك ملك كبي كز ريبانده — كي الله الله كبي كز ريبانده

کیمی اچار طویار ایور اویا یوز
همان انسانیت بواشی صانر

کیمی براتمك ایچون جور و محنت
چکر هنوز یر دوینجه نعمت

کیمسی دایما عشرته مشغول
کیمی براتمکه محتاجی بخسول

کیمی همان قوا آلت صورتدر
کیمی توحیدله کوکلی شاد در

کیمنك خبری یوقدر اوزندن
کیمنك جای سوی یوزهر سوزندن

کیمسی اکلامز آقدن قرایی
کیمی بر پوله صمشر دوسرایی

کیمی دایما درده کرفتار
آدمیلقده کیمی یوقدر کیمی وار

کیمی آدم صورتلو بر جانمدر
کیمسی کندو دیو در خوی آدمدر

کیمنك هرخوی جانه قبولدر
کیمنك اشی هیچ کندی فضولدر

کیمی عاقل کیمی مجنون کیمی هیچ
عارف اولسن آدمدن آدمی سنیچ

اول فرق ایله آدمدن آدمی
تاکم اکلایسن پخته خامی

زیرا که آدم صورتلو وحشی چوقدر
صاقندن آدمك قلماشی چوقدر

دخی هر برتماعی که الاسن
کرك اصلنی فرعنی بلاسن

همان مقصود بودر آدم دیمکدن
کم آن فرق ایله خاص عام دیمکدن

ای طالب سن بوسوزه بر نظر قیل
ایوسن طوت یاوزندن حذر قیل

اول فکر ایله کور هر بر خبری
حقه یار سوزی طوت قوفشاری

بو عمرك سن یایه سن بیله ویرمه
صقین سر کی هرمحله ویرمه

آدمك خوی خلقیدر بوسوزلر
آدم وار باقوی التونه یوزلر

آدم وار که همان تك بر صورتدر
اوزی افسانه سوزی کلی فسادر

آدم وار حاصلی یوقدر سوزندن
آدم وار حاصلی یوقدر سوزندن

ای حقی بلمکه طالب اولنلر
حقك جیبنه جیب اولنلر

آدم اولدر بیله حقی و باطلی
محمد اوله بویولدن ترلیلی

حقك دوستلارنه قلمایه انکار
بیکبار اولا بویولده سبکبار

ارنلر کیبی اوله حقه تسلیم
آزاد اوله کور غیبه زر و سیم

همان اقرارنی صاف ایلیه صاف
حقه تسلیمی اولا ایلیه لاف

بودر حقك یولی اکر وار درسك
همان یول آشکاره در کور درسك

اوكيم اصلن بلور هر بر خبرك | اول اغياره دير سرّ بني آنماك

نشر ديكر

اي بوجهاندن جان منزلنه ايرشنلر | قولكن سلطان منزلنه ايرشنلر
حقي بلن سالكلر يار اولنلر | بوغفلت اويقوسندن بيدار اولنلر
حكمتله برنظر ايله كوركه بوجهاندن حالك ندر ونه اشلرسن كندو
صورتوكه باق كوركه انسانسين يا حيوانسين هر فعل وحركتكه
اشلرسن اكا مناسب اشلكه تا حكمته ظلم ايلمه سن اشولك تمثيل اولله
زيرا حق تعالينك قدرت چوق حكمتي بي نهايتدر هر ذرّه ده كوركه
كونشي عيان هر شيئ ده كلدي توحيد سويلي بوشوقله جمله عالم
جوشه كلدي انا الحق ذكرن سويلر جمله وارلق حقك برلكينه
طا نقلق ويردي برمالك برسلطان بر مجلس برساقي عجايبلق
شيئ عجب تصوّر در زيرا كه بر عجايب نسنه يوقكه جمله سي دوست
تجلّسيدر خوف رجا انسانه ضرور تدر زيرا كم مخلوق صفاتندر

كرفتار

كرفتار اولمشدر قورتلو بلن كه خالق صفاتنه ايرشه پس اي
طالب حق فكر ايله كوركه حق سندن ايرميدر اكر شويله كه
ايريسه استه ديله سنده در غافيل اولمه زيرا كم كل عبادتك اصلي
حقي حاضر كورمكدر بر كشي چونكه حقي حاضر كوردي
غير حق اشلردن پرهيز ايلدي كوزي آچوق اولور وكوكلي الحاق
اولور خوي كريم اولور ونفسي حليم اولور عقلي سليم اولور حقدن
اوتانر وخلقك شرّندن قورقر زيرا كم آدم كل بر خاصيتله دكل
خوي بر برنيه بكزمز كشي وار كه براشي اشلر فتنه سندن شياطين
مات اولور كشي وار كه براش اشلر رحمان صفاتن كوسترمز
كشي وار كه اوز نفسندن عاجز در كشي وار جان كبي عزيز در كشي
وار كندو ديواشي بي تميز در پس اي طالب آدمك حالي بودر
سن فكر ايله كه بونلرك حقي سنده كروهندن سن فعلك دخي كاه
دوزتكيم عبادتك حاصل اولمز سكا فايده ايرشه والله اعلم بالصواب

نظم

كلاي بوحق يولندة طالب انسان
كوزك آج كور بونه طوبدرنه ميان

بونه سلطانكه هيچ عسكري يوقدر
همان تنها اوزيدر ياري يوقدر

بونه حكمت كه هيچ عقل ايرشمز
بونه وزين كه هيچ حزن ايرشمز

بونه ملكي بارگاهدر بونه صيوان
بونه چرخ معلقدر نه دوران

بونه كاملكه هيچ نقصاني يوقدر
عياندر هر اشي پنهاني يوقدر

عياندر شويلكه كوزدن طولمان
ولي حدي نهايتدر بلمزمن

طغرياليزد دونراي كون طولنور
اشنه هر بري حاضر بولونور

تفرج ايله كه بوكيجه كوندز
نه اشده دريايي قيشن يازي كوز

بوكملك اغلق اولمك دير لمك
بوهنكامه نوطغلمق دير لمك

بوصنعك صانيغي وآندر حقيقت
غافل اولما اشيكله قلمه علمت

بوشريك اولزعك بستان مكدر
ايچنده كزدكل صيوان كينمكدر

كيمكدر بوسراي ملكي تجمل
عاقل ايرمز بونه حالدر نه مشكل

وليكه جمله نك حقيقت اولي
قوشي ولي صفاتي اولي ذات اولي

حقيقت نسنه يوقدر اندن ايرو
جان اولدر حقيقت اولي اندن ايرو

وليكن احتياط شرط در عاقله
تاكيم هر براشك اصلني بيلمه

بكليه حدي آسمانه ميزاندر
عشقه ميزان اوله عقله بياندر

حاكيم اوله بودرت دليل ايچنده
بوبلي صوتر آبي نار ايچنده

دخي براشك اصلني بيلمه
كه كندو وجودنك حاكمي اوله

نصيحت اشيدة عقلي كامل در
بله فرق ايده حقي باطلدن

وجودن جان كبي قيلمه مشرف
بووحدت كوهرنيه اوله صرف

حقيقت بيلمه كه جان نردندر
وجود اشكي جان پنهان ندندر

بوسردر آدمه بيلمه يلداش
عقل ايرمز كاهي پنهان كاهي فاش

كاهي حسن اولور آدمك يوزنده
كاهي غير تيله تا كوزنده

كاهي انسان اولمه صفاتي رحمان
كاهي حيوان اولمه صورتي حيوان

كاهي كوكلر ايچنده پنهاندر
كاهي جمله يه كون كبي عياندر

KUTUPHANE

مختار علمندن دليل الدلر آخر الامر ديلر **مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ** ديدلر ترك دلنجه ديمك اولور كه نفسني بلن تكري بلور ديمك اولور امدي بو بردرويش دخي محمد مصطفانك طقوز يوز يلنده كلدي دخي ديركه جانم بو نفسنه نسنه در كه آني بلن تنكري بلور ديدي هر كشي بو بابنده بنه بر دلو صفات سويلدي الا بو نفس وجودنده در آدمكه بوني بلمك كرك كه نرسنده در آدمك نسيدر بو نفس ديدكلري كه آني بلن تنكري بله ولي بو آدم جمله يرادلش اشيانك آينه سيدر دليل كه آدمك وجودي بر شهر در هر نسنه جمله عالمدر وار ديسه اول شهرده وار در واول شهرك اون ايكي قپوسي وار در قپوسي وار كه بو شهرده دايم آچقدر قپوسي وار كه دايم يا پوقدر قپوسي وار كه دايم آچلور ودايم يا پلور آدم اوچون التمش الت طمار در ديدي يوز يتمش يدي سكر در درت يوز فرق در ت پارچه سي سكلدر پارچه سندن يقارسي بغز ده دكين يدي قات كوكرك اندن يقارسي عرشدر

كاهي عاقللن فكرو فراست ست | كاهي هوبر كوكلده بحر وحكمت
همان اولدر دخي هيچ غير يوقدر | ينه هم اوزنه اوزي طنو قدر

وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ

تا محمد مصطفا زمانه دكين هر پيغمبر كه كلدي هر بر سيي بر در لو فكر ايلدي بو كورخانه دوزني استمك بابنده عاجز ايلمه مدار تا محمد مصطفا كلدي بو حالك اصلني وفرعني بيان قلدي شويله شرط در كه كوخانه دوزني كورخانه ايچنده بلدر ديدي **وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ** ديدي نشانن بنه اشيا ايچنده ويردي مختارك دخي نشان بوقدر اولدي امدي هر اشيا كه كوردرسن كندو وجودنه موجود اولمه ندن خبري يوقدر هر بر كشي برنسنيه اقرار ايلدي قديم سلطان ارايرده منتن كچدي الا محمد مصطفادن قابو دمه دكين ارايرده بونجه كاملر كچدي هر بر سي لنلر دخي بو بابنده بر در لو عاقل طريقنجه دللر انلر دخي

یارسندن اشغاسی دیمز دیکن یدی قات یئیر درلرندن آشغا اوکندرو

بالق درامدی بونفسکه دیرلر بوشهر کندومدر بخسه اولداخی بوشهره

برنسنمدر که آنی بلن حقی بلمش اولور نفس ایکی نسنه در بروجودك

جمعنه نفس دیرلر بری حقدن غیر خیالدر که وجود ایچنده درلرندیشه

اولورلکا داخی نفس دیرلر بوکسنك تعیین یقین قنقسدر دیرلر وجودك

جمع درامدی بووجودك اصلی درت مخالف نسنه دراشکار کورنور

اودون صودن یلدن طپراقدن بونلر محدثدر وبو محدث نسنه قدیمی

بلمکه دلیل نته اولهامدی ای عزیز سن بوخبرلك حقیقتنه برنظر

ایله کورکه جمله نسنیه تنکری موجود درپس ایله اولسه انس نسنه

اولمیه چون جمله نسنه انکله اولا شقدر پس انی اکراه ایلیوب

حقیر بقمق شیطان فعلندن حق قبول ایدنکدر اکراه ایدنك دکل هر

شیئك حقیقتنه بقمسك اصلی حقدر فرعی اشیادخی نوردن

فرعی تجلی درتجلی نوردر اراسی جمله دکل اولا شقدر هراشیا برب

برنه متصلدر وبری برنك آینه سیدر حق ذات دراشیا صفات در

صورتله معلوم اولور ذات صفات صورت حقیقتدر بروجود در

ولی بوبروجودك شش جهتی وار هرجهتنه نظر ایله سك برابروقسی

صفات کورنور بوراده طالبه رهبر کرك تا اشیه غیر اوله ای طالب حق

سن بوتعین بلمك درلرنك محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم دیدکه

من عرف نفسه فقد عرف ربه دیدی پس بلمك اولدرکه معیشتی

مصلحتی اولا وهراشیاکه وارجهاندن جمله سی بوندن خبردار در

ولی سوزی حق بلمك اوزره که درحقی اشیادن ایرواستمك بربابدر

اشیا ایچنده استمك بربابب داخی اشیادن ایرواسنه یول اوزاق

منزل ایراق بیان بلورسن اکر اشیا ایچنده استر اولسه دلیل آدمدر ولی

بوآدم صورتی کاینات دفتریدر شویلکه جمله عالمدن نه وارسه صفات

عالمده وآدمده معلوم کورنور مثلا حق کنجدر آدم صورت خزینه در

بوخزینه نك توارمجی آدمك وجهنده یازلدر هرکیم بوخطی اوقدی

خزینه دغی کنجرن خبردار اولدی بلدیکه آدم مجموعه در هر نکه اول و آخر
وجوده کلدی دفتری آدمدن اندی آدم دنسه آدم خلعتن کینه جمله
سنه آدم دیولر آدم وار که خزینه در کنجله معمور اوزنی بلمن بخسنولدر
آدم وار که اوزنی بلدی جمله وارلغی کندو شهر نده بولدی کندوزنه
کلدی ایشن اولدی وآدم وار که صورتی آدم فعلی دیو آدم وار که صورتی
آدم صفاتی نور مطلقدر وآدم وار که خاصیتی حیوانلر آدم وار که
اوزنی بلدی سلطانلر وایسن بو آدملر بلیند رسک آدمی بلمک در لودر لر
اول بودر یکسم آدمدن آدمی فرق ایلمک کرکدر آخری بوکیم آدم نلر اصلی نلر
بونی بلمک در بر دخی بوکسم اشیالرک برسی دا خی آدملر ولی بو آدم
جمله شیئک اوزنه مالکدر اکی شویلکه مالکدن بلدیسه مالکدر بلمدیسه
همان اشیالرک برسی دخی اولمرکه پس اوزنی بلمین آدم اولدی فرق
پس آدمدن آدمی فرق ایلمک بر باب در آدم نلر اصلی بلنلر بونی بلمک
بر باب دخی آدم نلر اصلی بلنلر بونی بلمک بر باب دخی در آدم

جمله شیئک اوزنه مالکدر بلمن بلمک دخی در لودی اوزنی بلمک
مجرد حق بلمکدر بر کشی چون آدمدن آدمی فرق ایلدی آدملک اصلنی فرعنی
بلدی آدم جمله شیئک اوزنه مالکدر یکن بلدی بونلر جمله مخلوق صفاتیدر
خالق صفاتی دکلدر خالق صفاتی مجرد اوزنی بلمکدر چون بر کشنک عقلی
بر متمای اجلی بو بحر غواص اولدی هر جهتده که بقدی کوردکه شش جهتده
کندوندن کلکسی در بلدیکه بحر محیط اوزده هر نقشی خیالکه صورت
بغلر عاقللر خیال اولوز کندوندن موجود کوکلی نین اولدی بو آلم کان
اولدی استقامت طوتدی دردی دانشمندن عشق موجی قوپدی بشلدی

بو سوزک خبر ویرودکه بودر

نظم

اوزن بلن حقیقت حقی بلدی	فنا اولدی اوزنی باقی بولدی
کورنمز اولدی اول نقش خیالدر	ایرشدی منزلنه جمله یولدر
اوزندن بولدی اول مقصود جانی	همان کندوزی اولدی اول فلانی
دخی شبهه سی قلمدی اوزنده	اعتقادا تری کندو کندوزنه

كونش كبي عالمده مشهور اولدي
همان سر تا قدم كل نور اولدي

جان اولدي كل قلمادي وجودي
قمو عالم اكا قلدي سجودي

اوزي اولدي همان ذات مطهر
وجود ايچنده جان فاعلي مختار

قموطا لبلرك مطلوب اولدي
قمو عاشقلرك محبوب اولدي

صاف اولدي جان كبي ظن كماندن
همان اول اولدي نشان بي نشاندن

كتوردي تن حجابن جاني كوردي
جان ايچنده نكاه سلطاني كوردي

چون كوردي سلطان اولمز عاقل
ايرشدي مقصود محال اولدي مشكل

اوكيم صور راستردي جهاندن
آني كوردي طلوددر جمله مكاندن

آني كوردي قمو وجهه يوز اولمش
قمو كوكلده سرددلدر سوز اولمش

همان اولدر قمو دولت اقبال
بونقشك نقاش بونقش پركال

نيه بقدسه اولدلاري كوردي
بركش يارله اغياري كوردي

كورنمز اولدي بونقش خيالدر
بحمدالله كه حل اولدي بوقالدر

قمو هجران همان وصلته ايردي
قمو شيء لايزال دولته ايردي

چو كوردي بوحالي اولمردي عاقل
تجارتنده بوني قلدي حاصل

تاجردر متاعي كتوردي يكي بو
اشتديكه اول الذي كوردوكي بو

نكه كوردي سه اول جان الندن
اودر سويلدوكي سوزي دلندن

نه سوز سويلرك كورك اولمز عاقل
كه هر بر سوزي حقه اولدي دليل

حقيقت اول قديم سلطاني كورمش
وجود شهري ايچنده جان كورمش

اوني كه استردي جمله عالمدن
آني كوردي كه جان اولمش آدمدن

آدمدن اول اولمش كشف كرامت
كه كل ايچنده سر كوزنن حكمت

همان واراني اوميش آدمك
نه آدمكه ذاتي جمله عالمك

اولمش هر اشك اولن سببي
اولمش يوز آدم آنك نقابي

يوزنه پرده اولمش آدمي
اولمش آدمك نفسي دمي

آدم آنكله بولمش شرفي
اودر كوهر آدم آنك صدفي

آدم محيطدن ايدوبن كين اولدر
دلنده آدمك سويلين اولدر

قمو عالم آنكيله اولاشق
اودر عشقي اودر معشوق عاشق

اُودر جمله صفات شرح بیانلر
همان اُولدر نکم کورسك وجوده
همان بوشهری بان اردم بر عیار
همان کوردیکه عالمده اُودر ویش
دخی غیری کورمدی جهاندن
همان جمله عالمده سلطان اُولدی
دخی غیری یه وارمکه دیم بن
اُودر شش جهت کوهری سیّار
کله طالب کومانی قو یقین اُول
ایشیکی تعین ایله آج کوزوکی
اُوزلك نه سن خبردار اُول اُوزکدن
نیمش حال عجب بوسرّ مغلق
یقین نه وار کور آنی بو براق نه

اُودر نشان ایچنده کی نشانلر
بله موجود دُر اُولکیمسه بتمز
ظاهر و باطن همان بُودر نکم وار
براشدرادن تایرده اشلمز ایش
آنی کوردی همان جمله مکاندن
ظاهر و باطن وجود اولدر همان اُولدر
اودر و آلق اُودر کم اُودر کان
همان اُولدر جهاندن نکیم وار
یقین اهلنه بویولکه امین اُول
یورن کندو حالکه بل اُوزوکی
سنمسن سویلین کلاین سوزکدن
نه صفت دُر نه دیمکدر باطل حق
یعنی وصلت نه دیمکدر فراق نه

نه دمکدر باری طالب مطلوب
بو صفتلر باشی یاد دیمك لاك
بنجه حالدر کان نقصان دیمکلك
یعنی شیطان دیمك مقصود نه
دیمکدر بو صفتلر عیان قیل
قوللله سلطانك مرتبه سنی
بو پر کالدن باری بتن حاصل نه
نه مقصود در بو حق باطل دیمکدن
ندر حیوان باری انسان دیمك نه
صفات رحمانه شیطان دمکلك
ندر قوقادر جاندن اشارت
بو ثر ملکك ماکی بری دکلمی
حقیقت جمله عالم بر وجوددر

نه بیان قلور بو زشت محجوب
طالب مطلوب شاکر دیمك لاك
وجود ندر نیمش جان دیمکلك
بو سوزلرلك زیان نه سود نه
بزه بو حالك اصلنی بیان قیل
مطیع دیمك ندیمکدر عاصی نه
ندر منزل نیمش بول دلیل نه
یقین ایراق حال مشکل دیمکدن
عیان نه وار دیکم پنهان دیمك نه
انکچون قوله سلطان دمکلك
ملولمك نیچون ندر بشارت
تدبیری فکر اتمکی تقدیر دکلمی
فنا سز لاینام لایموتدر

قامو عالم مبتر اذر فنا دن | يوق دلمشدة موجود دريرادن
همان جمله عالم عيني كما لدر | قامو وارلق بر وجود وبر جمالدر
مصفا در عالم چوني چرادن | بو وجود دريرادلمش يرادن
يقين اهلي بلور بوندي كمكدر | بي بيان قلور نه سويلكدر
وجود ده كندوزني جان بلنلر | وجودي اوزنه پيراهن بلنلر
حجابسز حقله وصلت اولنلر | صفات اينجندن كل ذات اولنلر
وجودن جانله يكسان اولنلر | حق عيان قويب پنهان اولنلر
بولنلر بوكنج ويران اينجندن | جانانه ايرشنلر جان اينجندن
جهاني اوزينه ميدان اولنلر | وجود ثباتيني جان ايدنلر
حق كندو وجودنده بولنلر | بكل وارلغي حقدن بلنلر
قامو شيئده حق حاضر كورنلر | حقيقت قهر لطف بركورنلر
حق قويب باطله يوز دينلر | اراده كندوزني كور مينلر
اوزني بود كيزده غرق ايدنلر | حق بلوب باطلدن فرق ايدنلر

حق جان كندوزني وجود بلنلر | حقله غيري ديمكي اوده بلنلر
اكر بو سوزده چقسه خبرلر | اونت بو حسابي ترك ايت شمارلر

شعر

چراكه حق درين شمار نكنجه | ازين متاع درد بازار نكنجه
چو حق كفت حق است باطل نباشد | بيان حال ديكر مشكل نباشد
عالم يكر نكي يكسان يكان | آشنا كشت همه ماند يكانه
واحد كشت حقيقت كوي ايمان | يكانه شد صفات دردي درمان
همه عالم خبر شد ازين حال | جهان پر شد ازين توحيد وملال

من كفتن بو درويش ميداني

بو درويش ايتدي بوكتابي يازان درويشه ميدان درسن
هيچ تركجه بلمز مسن ددي حكايت سويليي ويرسك بن
ددي بو درويش ايتدي باشمدن كيچمز حكايتمي سويليين ددي
باشكدن كيچمز حكايتي سويله بن ددي وياخود اشدلش حكايتي

وكيمسي دخي صوكين صندي ادب بكلدي اولكي صوكين صندي ادب
بكلدي انبيا واولييا اولدي واولكه صوكين صندي طولشدي
هنوز طولشوب دررا ولدم بوساعت دربونك كبي حكايت
كوردم ديردخي سويله يني مي ديراول درويش ايدبارنه شيريي
حكايت اولوردي يردخي سويله دربارى بونلرکه بوسرايده
بوحاله كرفتار اولدلر پادشاه عالم بونلرى تفرجه كوندردي
ديدي بونلر كندوحاللرنه كرفتار اولدلر صوكين صندلر پادشاه
عالم بونلرك فعلنه كوره براودندي سكز طباقه ايچين
كلستان ايلدي آنك عكسنجه بريردخي دزدي زندان
صورتلو كشيلر قودي اكسنك دخي اوستنه اندي دوردلر
بونلر كلن مخلوقاتكه وآر بونلردخي كندوانعنه مشغول
الا بزكلدك اول حكايت كه درويش سويلدي روايت ايلدركه

سويليه يين ديدي باشكدن كچن حكايتي سويله ديدي بوكزدرويش
ايندي دخي بوآدم كسوتين كيمدن جاندن ددي ديرسلطان وجود
بريدك ددي بويري دوزدكي وكوكلري آرايش ايلدكي حكايت
سيلدي ناكاه كوردك بويري كوكي وبوكوكب سيار پرنقش
بركال تمام اولدي وهراشيا برلي يرن الوب دردي رسم شكل
قورلدي درپادشاه عالم بوبركالك اينجه سپر اولدي پركال
جنبشه كلدي هرشكل صورت برابرقيي شعبده كوستردي دراول
حكايت شويله اولدركه دريادشاهدن ديمك دلدك دربودرويش
پركالي تفرج ايلسه وزديدك ديرپادشاه آدم طوتن بزه خلعت ويرديكي
كيدك وبوملكه سيرانه كلدك درايرشدك ديربويري
كوكي كوردك ديرياد اشاري بزه هربري برنسنيه مشغول اولدي
وبوسراي كوزجك ديدكه يارنلر بزبونده تفرجه كلدك ديرنسنيه
طولشمك ديركيمسي آني بوني ديمدي كوكلو دلركنه دولشدي

وكيمي

عیسی کیبی ابراهیم کبی بونلر جمع اولمشلر براراده صحبت ایدرلر
بودرویش دخی ایرشدی یرکوستردیلر اوتردی بر حجله که
اولدی اول درویشه دیدلر که حکایت بلورسك
سویله دیدلر درویش باشلدی بونظم شعری بنیاد ایلدی درکه

نظم

کلای آرزوی وصل جانان قلنلر — وجود ثباتی ویران قلنلر
کورنلر جان اشکه وجود ده — مناجات ایلینلر هر سجود ده
قمو شیدی حق حاضر کورنلر — دمینی هر نفس حقدن اورنلر
اکیلك دور مغدن قورتلنلر — بزیله براك ایروب بر اولنلر
وجودن جان کبی عزیز اتنلر — اوزن بلوب اشیی تمیز ایتنلر
حقله وجود ندن بلشنلر — وجودی قطره بحره دوشنلر
اوزنی حقدن ایرو کورمینلر — اوزندن حق غیری کورمینلر
ایرشوب منزله ساقی اولنلر — فنا سن تا ابد باقی قلنلر

بی حجاب حقله وصلت بولنلر — صفای ذاته ایروب ذات اولنلر
بنی کورلر بنجه منزله ایردم — نه استردم نه بولدم نه کوردم
بو مجلسك ارآسنده سر اولدم — همان بن دانی بونلردن بر اولدم
ایرشدم باقی منزله حقیقت — واحدا ولدی نه بلیش قلدی نه یاد
بونی دیدی سراغان اتدی درویش — بو مجلسده بوخبری قودی درویش

نقش

بو مجلس ایچنده اوتورنلر درویشی دکلدر کوردلر که قوشدلین
سویلر بودرویشه تحسین ایلدیلر درویشه هرآدان آفرین دیدلر
ایوخبر سویلدك دیدلر هیچ برخبر یابو حکایت بلورسك
سویله دیدلر یوغن یومری بلدیکجه ایدین دیدی درویش
باشلدی دیرکه یرو جودم دیر صولر طمارلر ئیم درکوکلر جادرم در
عرش صیوانم چرخ دوراندم ایدنلر مشعلم نقش خیالمدر
تفرجم یدی قات یر براوج طقوز فلك بردیکه کیجه ولایت

ایرشدی جان مراده بولدی مقصود — بلکه موجودمش وجوده معبود

بو حالی بلدی جان اولدی خبردار — همان اوزیمش چون کان کوهر

جانم ایرشدی واصل اولدی جانانه — اوسوزدرکم جانم کلور لسانه

قولدم منزلی سلطانه ایردم — نه قوتلو باعتدراکه ایردم

اودمه ایریجاک کوردم بودهری — تلمث کاینات برو بحری

فلکاک قبه سی کوکب ستاره — ایچی طاشی بوپرکالک نکم وار

بنم یوزومه قلورلر سجودی — بنم جمله سینک جانی وجودی

بنچون سماع اولین بودوران — بوالت جهت درت درلو ارکان

ظاهر و باطنی بودرت پرکاک — ایراق یقین کیجه کندوماه سال

اوکاکه عقل ایرشدی بلدی انسان — اوسن کو جمله شیدک اولدی پنهان

قاموبونلر بنمله حسابندر — ایوسوزبلین اشیت که نه جوابدر

بوسوزی دیدی خاموش اولدی درویش — چوبلدیکه نه ایمش حال نزد ایش

نقش

کندز بنوت قیش قوزیاز کونی طغماق بهار الملک کوز صغلق کلستان

صیرولق زندان یلان سویلمک زغالق طغرسن دیمک ارلک اویقو

مناجات اوینمق آشکاره بازار جنت خلق جهنم قهر یردن

کوکه برواج قولاج برلک انی ولوزنی برابر اولیالو وزیر پیغمبر لکن

الحی کتابلر وصف حالی کل کاینات خرقه بجاک حاکم لکم قوللق

مرتبم دیدک درویش شویله صایقلدی کلدیکه بومجلس ایچندن

برکشی دودی کلدی ایندرکه درویش دوشکبی سویلرسن درویش

ایندرکه باشمزن کچن حکایت درسویلدیکم درسوزلری

مخالف اولدی درویش کوردیکه صحبت مخالف اولدی

درویش بوشعری بنیاد ایلدی نظم

زهی منزل یولم سلطانه ایردی — وجودم قطره سی عمانه ایردی

کونش طغدی ناکاه ندم ایچندن — ایرشدم اولدمه بولدم ایچندن

فنا سن باقی منزله ایرشدم — تا ابدلا مکان تختینه کچدم

بو جهان قبه مثال بزيرد رآي وكونش قندالن بكوزكيجه بللوردر
بواوده نقش خيال جوق طالب اكي بوخيالدك اردنجه وآرسه
مطلوبدن ايرود وشربن عشق اري اولمركه عقلي ميزان ايده
عشق دليل ايده نفسن ذليل ايده كه طمع آلك ايليه اوزن يله عارف
اولمه حق كندو وجودندن بوله دخي مصطفايه بكزيه خوي
علي يه بكزيه دكزكيبي دورمه يين كبي ساكن اولمه اوزكيبي
جيك بشريجي اولا صوكيبي دايم بوله وآرسيل كبي هرزي
سيزايدر اولا اول صفتلو كشيدن وآردر نوارسه وبودنيا ده
بخيالدن زحمتدر حسودلر علتدر دورمنكيرلر ظلماتدر دور
عارفلر وحدتدر دورعاشقلر فراقدر جاهلدن ملول صواشغا آقن
كونش اشغادن يوقري چقركوك دايم دونر بير قايم دورور
كلسي بر وجود در نقش خيالدن شعيبدر كورشد عارف تفرجدر
نادان خيالدن دورزهجه وران بودوران زهجي ميدان بوميدان يمشلر

طوب اللر جوكان جانن ساقنان بوميدانه كيرمن غيريتله بقمين
بوحكمت كورمز اعتقادضاف اولمين بومنزله ايرمن

نظم

بلبله كلزارك طوطيا سكرك — صرافه كوهرك لا اله الا الله
جان اولن جانه بلور انسانى انسان بلور — هرنرى سلطان بلورلا اله الا الله
زهي محيط زورق كوزلك آج كلاي تو — غيري نوار كل حق لا اله الا الله
جمله عالم ذاتمش دريای حكمتمش — حقله وصلمش لا اله الا الله
صافي اول النوز كبي تجلا قل كون كبي — ليلمه مجنون كبي لا اله الا الله
قلم جهان ملكنه اصلوكدر دونكل نه — دخي قوتدر دينه لا اله الا الله
تسبيحي ذكر ايله كل الله فكر ايله كل — بوسوزي فكر ايله كل لا اله الا الله

نقش لا اله الا الله

لا اله الا الله دينكدن اغزم دادكلور محمد رسول الله دينكدن عقلم
قوت دوتار بر باب دخي بودركه لا اله الا الله ديمك نفي اثبات

پس ای مشتاق عاشق کونشدن دریرکن عماندن قطریه دکین
حسابله دورلش نسنیه درلر پس انسانك کامیل انغی بر باب
دخی بودر انسانك صفتلری چوقدر انسان وارکه صورتة انسان
حصیل دیو بکر انسان وارکه خر طبیعت در انسان وارکه ملك
صفتدر انسان وارکه نه آنی بلور ونه بونی اوچار طیار اویور
واویانور معاشی مصلحتن بلور همان بوحقك کرخانه سی اینجنه اندرلرك
بوقدر نسنیه ایرشر پس اولکه بلدی ندر اوزی اولکه بلدی غم دکل
آدم کسوه تن کینکر ولیکن پایانی یوق نقش خیالك نهایتی بلور من
کوکدل این من انسانلرده غیری بر شی انسان دلی بلمز انسان بر بولندی
صورتسه حالری شویله کل امدی سن سوزکی فکر ایله نسل طغمدن
اختیارلرك المکدر همان چوق سنلك الله سکا ایرشمز ایروغه صوغماغله
معنسی یوقدر اکر نسنلك اولکه بتسه اولکه بولماسل چوره صورتی
وروادرنادانلق نشان بودرکه صورتنی بزرجاهللق نشان بودرکه

بریودر اراسن تمیز ایلمك چوق اشدر انکچونکه طعاتك اجابتی
تمیز لکدر پس ای طالب حق طاعت عبادت نمان نیاز جمله سی
اجابت ایچوندر اجابت تمیزلك اوزرنه در انکچونکه قوله قول
اراسندکی نسنه دکلدر طاعت قوللة تکری اراسندکه سببدر
تمیز کولك تمیزلك حقی حاضر کورمکدر غیری حقدن برهین ایلمکدر
غیر تیله بقمقدر قدرتنی کورمکدر وحکمتله سویلمکدر برکشی
برمرتبه ایرشسه انسان کامل اولشی اولا اوزنك حقیقتن بلشی اوله
جاهلیت ظلمتندن قورتلشی اولا حقله واصل اولشی کلا وآنك عقلی
کامل اولدر وسوزی دلیل اولور اشیه حاصل اولور وجود اصلی
یکدر نباتاتدر نباتك اصلی بردر عشق محبتدن حاصل اولور
عقل فکردن یتر ایمان اصلی اقراردر معرفت اصل توحیددر توحید اصلی
نیه بقسل حق اوراده کورمکدر باطل بردا رسمل نقصان کمال جیف نفاس
غسل جنابت بونلرك فوقیدر بر باب دخی تمیزلك بودر

نذر سلك عسكنه اشلر تكبرلك نشان بودركه سوز اورجه سوزيلر
عاقللرلك نشان بودركه هر ايشي دمندن اشلر دولت نشان بودركه
اوكين وصوكين صانه اشليه حيوانلق علامتي بودركه اصيدن زيان
فوق ايلمن عارفلر نشاني بودركه اكراه ايلن بخالق نشاني بودركه
عهد پيماني دورست اولمن كراه لق نشان بودر اورنيدن الجاق مسكيني
بكمن كاحلق نشاني بودركه زيان مكان اخوان بلور اوغلنلق يل كبي
يكملك سنبل كبي بيزلك اوستي اسكمش طاكوز معنسز دعوي ايلمك
كرشي اوزلشن يايه بكوز اوندكي يرده اينن صنمق يورغانن طشره
آياق اوزغشه بكوز بوصفتلر كل آدملر حالدر بوني بلمكلك اوصلي
اوزني بلمكدر اوزني بيلن هر آشك اصلني وفرعني بلور والله اعلم بالصواب

نظم

كل جان اقليمنه عزم ايدنلر	بوعشق يولنه كندي سوزكنلر
حقله وصلت ادنلر اوزني	بلنلر سوزلرادني ويوزني

بوميدانه طوني سوردن يونيا نلر — الي اردوكي نسنيه صونا نلر
صفات شيدن اوزن قورتر نلر — حقيقت منزلنده يول وآر نلر
بوعشق بهرنه كريب كن نلر — قوريله استيوب بحري سوز نلر
بوني بلن كشي يولدن ايرلمز — زيرا بو منزله يولسز وآرلمز
يولي يول بيلنه صوردي صورنلر — بورسمه وآردي همان يوله وآرنلر
اولركه عشقيله بلشدي جاندن — نشان ويرسه درستدر بي نشاندن
زيرا معني بلن مقصوده ايردي — بلشدي حضله معبوده ايردي
آنك يوزي مبارك كردر مبارك — آنك ياري اولبدر حق تبارك
حقي اولبلدي بولدي جانن ايچنده — كامل انسان اولدر انسان ايچنده
آنك عشقنه دوزلدي بوپركال — آنكله عيان اولدي قمو احوال
اول انسانكم اوزن بلدي حقيقت — همان اولدر قمو صفات قمو ذات
آنك بر ذره سي كونلن بختلودر — كه قطره سي بحر عمانلن اولودر
قمو نقشي خيال آنك وجودي — قمو عالم اكا قلور سجودي

همان مقصود اول انساندن انسان
حق آنك وجودندن اولدي همان

اول انساندن همان حقك آميني
دايم حقلدن آنولك يقيني

هركم حقه طالب اولسه حقيقت
اول انساندن اوزن ايلمسون ياد

اول انساندن همان حقك انساني
اوبيلور جمله زمان ومكاني

اول انساني بلن ايردي مراده
شافع اولدي قيوبليشه يا ده

كل اي طالب قولق اودر بو خبره
بجون هيچ بر اولورسن آواره

كل اوزوكي بو صحراده بتورمه
دوري كل بولداشن كزي اوتورمه

نه يتورسن دوراجي كورسن چالندي
وآرسلك بويوله بولداشن بولندي

او يومه آج كوزكي حساب دميدر
بوغافلق اجي نه نولك اميدر

دورا كي تنكري حاضر كورر سك
بنيله اندوكلك قوله دورر سك

محمدن اوتانورسك كوزك آج
اكاري كنه يتورسن كوزك آج

آيينه آل بوتاجي بريوزوكه
كجي دوران مداراقل اوزوكه

تكبر اولمه يوزك طيراق ايله
انكجون تكبرسن فضول سنن

بودمدر دم اشك صاغ ايله
تكبر اولمه يوزك طيراق ايله

اوكاكه يتمزسن هيچ اوزنه
كيجي قوكلسيه كوزنه

اكر عقلك سكا قلورسه ياري
بري كل نعذله ايله بازاري

آدمسن آنجكوزك اج بربري كل
كجه دوران سكا كومزدري كل

ضيحت اشيت درانجي برجانك اويار
بوجهان صحى اسنده قلمه زنهار

دخي بوصورته قجن كلورسن
كجه بوايام دوران چون بلورسن

بوغفلتدن دورانجي كتورباشن
اكر طالب حقسك اي قرداش

دورانجي بوكوزك اج سكا نولدي
آدمسن ملك سكا سجده قلدي

عاقليسك حالكي مشكله ويرمه
دورانجي فرصتوكي بيله ويرمه

زرجبسيم زني فرزند بوحالدر
سكار همنون اولن بوملك مالدر

عارنامون اتمكي اشي ذيمكلك
يارى بولداش قوم قوداش ديمكلك

بنجه كربوخيالدن اولدي سلرمات
همان بودر اجي اويقوي غفلت

يول اوزافدر سبكبار اول سبكبار
بودنيا لذتندن قلمه زنهار

اكر طپمارسك ملك ما لكا — اوزكا كل يورن كندوحا لكا
ابشكي وقتيله تميز ايله — نبيله عهدي پيمانك دز ايله
غافل اولمه حالندن مضطفانك — تاكم اول منزله ارشه جانك
مخالف اولمه كل حقه مطيع اول — غافيل اولما بو اشلردن واقف اول
نصيحتدر اشت سن بوخبري — صرّافه قوللق ايله بل كوهري
آدم صورتلو حيوان اولمارنهار — اكر قالدك اسه احمده اقرار
بود وخدا اولمك قورتاري كور كل — ياري كور يار اولانه ياري كور كل
برساغ من تي استه بول جهاندن — جامت حيوان كبي قلما يباندن
آدمسن آخي بركوزك آج باق — بوملكه نيه كتوردي سني حق
قول ايسك قوللغكه حاضر اول — يتر بونفس الندن اسير اول
اكر بركيمسه ايسك اوزياشوكه — اشك أشله يوري وآركدوشوكه
ندير مكدر بوخبردن سوز اكله — كه هر بركلجك يوز يوز اكله
زيرا انسان صورتيدر لباسك — صاف ايله قلسون كوكلكه پاسك

بوخبري نصيحت بيل اوزوكه — خيالك پرده اولسون كوزوكه
طوغمامه بود وزخدن قورتلي كور — شنده آزاد اولمكدن اولي كور
شويك اولمه صقين بوملك ماله — كيمه قالدي بوجهان ساكه قاله
ناكيم قالدي بوملكدن بولدي مقصود — باقي قلن همان معبودي معبود
كلن كچر قونان كچر قلور بن — همان شويله در اوزوكه اوكث وير
يوني بلكم بوملكه نيه كلدك — كلبجك پچه لباس كيه كلدك
بوندن كلدك نه اشدسن حالك نه — نه سويلرسن بوقالي مقالك نه
نه حالدسن ندر فكرك خيالك — سني الدن اولامي ملكي مالك
خيال اتمه اوزوكي بلكه قولسن — چوقولسون تسليم اولبخون فصولسن
اوزوكي بلكه سن يوقسن اراده — تاكيم ويرميه سن عمركي باده

نعت

اي تنكري بنده لري بوملكه كلمك تنكريه قوللق ايتمكچون دنيايه كلمك
كوكلمز زني فرزند مال التون ملك تحمل سودا سي طولدي كلمك

بوجهاني كيك يركورك اولشدك اكين تاره ايلدك باغ وبوستان
ايلدك بونك استي وآرمي يوقمي ديمكدر آخر الامر خبر كلديكه
بوملكك وبو اولشدكلرني ويران وبنم ديدكلرني نسنه لرك استي وآدمش
ديندار بوخبري دخي اشيدوب وبو معاشت خوشمن كلدي
بوسوزلري دخي اشيدرا شتمن بوني فكر ايلمزوزكه اولوقتنده
اوتنمق آغير اشدي وبوجهاندن طولشدغمز ايشبو زمه شيرين
كلدي آدم غيري كيمسه يوقكه بوني اشلمه ديه آدم خود كل بو
ايشلره دير بري برينه اكلدك قالدك بوحالده يكن پيغمبر لر خبر
كتوردي يكه بوملكك استي وآردن بويرلن اشي اشلك ويرلن
رزقي يك دن بوسوزدن استه بكلدي ديو ايله امين وآركه بوقوله
صادق اولدي ايلموزوآركه هيچ اشمدي ايسركه كون بكوندن ايرته
نولورسه اولا بوحاله كرفتار اولدق قالدق بوسراي ايچنده اشلده
قوللق حالندن اشمدي بو وپيغمبر سوزن دخي اشمدك جهان كيك

نقش خيال چوق خلق جهان بوحاله كرفتار اولب قلدي هر بركشي
براشه مشغول اولدي مشغول اولدوغي ايش حقله كندو آراسنده
پرده اولدي اميري اي طالب حق حقله سنك اراكدكي حجاب
بودر اكر شويلكه حقله ايرشمك استرسك بوحجابدن كچ عمر وكي
بنجه بوخيالدن صرف ايدرسن سن آدمسن كوك اهلي سكا سجود قلدي
پيراهلي مطيع اولدي هواده كزن بلوت بيل ويغمور سنكجون اشلر
آي كون سنكجون طغر وطولنور مصطفا قولندن اكر اوزوكي
بلدكيسه بونك كبي كراملر وآر واكر بلدكسه نعوذ بالله اسفله
سافلندن سن اكي بوحكمتك اصلني بلين درسك يوري وآر
برانسان كامله خدمت ايله بوشريك اولدغك نسنه كوكه استي
وآردن كامله اوتانجغك بوكون صان زيراكه مسلمان اولمغك
برشرط بودركه تنكري تعالي حضرتلرني حاضر كوره سن
پيغمبر حضرتلرندن اوتانسين ادبسز اوليه عمادتسز ايش اشلمه

اورزو

اورزکدن الویه کستاق اوله اوزکدن کچیه تکبر اوله قولکدن
درست اول یخللق ایله یلاون سویلمه شویلیکه اویانق اولسك
وجودك اوستندن برقرنجه یورسه سکا معلوم اولور جمله
عالمی کندو وجودك کبی بل طمع کشی خورایلر تکبرلك یکین ایلر
طاعته سوست اولمق شوق ازلغندندر زیراکه دوستلق اورتاسنه
صوقلدر خلقی انبیالر خلقنه بکزت اولیالر منکیر اولمایش قدم
اولیالره عزت ایله طالبلره رهبر اول دوشنولك الین طوت دورب
یول وآره نك اتکین دعوی قلمه معذور غافیل اولمه حق سوزنه بلیدی
عیب کورسك اورت مجروح مسکینلر کلمه اولی الامره عاصی اولمه
عالملره مخالفت امه جاهللر باش قوشمه اکی انسان ایسك بوسوزلرك
فهم ایله والله اعلم بالصواب

شعر

اردم هنر بلکه ینه بزار کرك	اکلامغه بوحکمتی اره هنر کرك
عبرته نظر اعین حکمت اشتمیه	هر برده حقی کورمکه نور بصر کرك

آرزو ومان ایدن حقله وصلته ایرمکه صدق صفایله جمله خیالدن کذر کرك
کوکل اوندن حقله بلشمك استین حقکله خلقی بنیه دیرکی حقه یول کرك
حقه حقیقت ایرمکه طالب اولن کشی بوحق یولنده شغل جهاندن کنار کرك

نقش

ای حقه طالب اولنلر حقی مصطفا طریقنجه استینلر حلالدن
حرام مردار مسمل حق باطل بلنلر کندو خالندن اکاه اولنلر
غیر حق اشلردن پرهیز ایلینلر حقه مطیع اولنلر امدی حقك
کرخانه سی ایچنده حکمت چوقدر نهایت کوکال ایرمز یرك
بیان یوق هر صفاتکه کورمش حدی نهایت یوق بوخیالدر
ایچنده طالب اشین تمیز ایلمکه مرشید کرکدر زیراکه سیّد
مختار دیرکه لولا المرشدی ما عرفت دیدی دخی مرشید کامل
کرك طالب عقل کرك دخی ملازمت کرك دخی حق بلمك
دنیا وآخرت حسابنی ایدنلرك دکل زیراکه اهلی فتنه مرتبدر

آخرت دخي مرتبه در حق بلمك دخي مرتبه در وبو مرتبه لرلك
اعلا سي وادنا سي وآر عارف هر منزله كه كچه هر مرتبه كه ارشير
كركله خبردار اولمه زيرا حق بلمك غافلك دكل دخي محمد مصطفى
صلى الله عليه وسلم قرق بيلكه كامل اولدي آدم يراد للدن تابود مدكن
اول صفتلو آدم كلمدي آنك عارفلغي حدي قرق بيلكه اولدي
پس اي طالب سن كندوحاكه يورن عقلوكه باق علموكي
كور طاعتنه قلدك آني كور مرتبه كي دخي اول قدر چغله بركشنك
عقلي اوله علمي اوله طاعت اوله ترقي تنزل بو اوج نسنه نولك
اوزرنه در بو اوچي اولن كشي منزله ايرشسه عجب دكل اولمين
كمسنه غافل اولسه اولدخي عجب دكل زيراكه آدم بشر در يملك
بشر محل تغير در بش اولور بو بر باب دخي بو در كه
هر نسنه كشيه كندوذن كندويه در اكر خير اكر شر خير اشلسه
خير بولور شر اشلسه شر بولور بر باب دخي بو در كه

خير

خير شر من الله تعالى خير شر تنكريدن كشيه پس
اي طالب حق بو قولي دوترسك كه هر نسنه كشيه كندوذن
كندويه در بر باب دخي اكر درسك خير شر
تنكريدن در بو دخي وآر اكي كل حقدن دوتارسك سن آرادن
كيت اكر سندن سكا سه عبادتك تمين ايله زيراكه عزيز اولمغك
اصلى عبادتن تمين ايلكدر بز كشي حقدن اوتنسه خلق اندن
اوتانور زيراكه محمد مصطفى صلى الله عليه وسلم ايدر من كان
لله وكان الله له ديدي هر كم تنكر يله اولسه تنكري
دخي انكله اولور ايدي اي طالب حق سن اوز فكريكه يورن
حقله اولمق يلك اوله مقصود سن حقله بله سن حق سنكله بله
ايدوكن بلمك در سوزمن اوزكي مرتبه يه بلسك بو مرتبه سني
عزيز ايدر زيراكه اروك عزيز لكي كندو اوزه لندر بز كشي
حقه لايق عمل قلسه حق اني عزيز ايدر اي بو جهاندن مرتبه استيركه

استرسن سندن سكا درسن صدقك صاف ايله عبادتك تميز ايله
پرهيزكار اول هر نكه كندوجانوكه صانورسك جمله عالمه
دخي ايله صان محمد پيغمبردن اوتان تنكرمن قورق انكره اقرار ايله
حسود اولمه بخيللق قلمه دوشنك الين طوت منزله يتهنك
اتكين طوت كم طمع لق ايلمه يلانسويلمه بولدوغك صفله حاجتك
استه بوحاللركم درم ملازمت ايله بيوني صدقله طوت
عشقله يوري الله كوعدر بواوچ طيرا قن مقدارن بلسه بورسمه
قوللغنه بل بغلسه الله غني در بواشارتلركه درم سالكلر بلورلركه
بونه ديمكدر بزدلرده تورلي دللون بلوزكون طوغيچق ارته اولدي
ديروز وطولنجق كيجه اولري درز صونك كلدوكندن يكا يوقارو
ديروز كندوكندن يكا آشغا ديروز تورلي دلنجه همان بوقدر
بلوزدر امدي اي حق شناس شيء وجودك وجوديدر وجود
مثلكسوتدر بركيسه كركليم بوكسوتي كيه كسوت جنبشه كله بخشه

85

جامتردد جنبشي نطقي يوق پس اوزني بلمك بودكلكه اوزني
وجودله وجود جانله دريدد اوزني بلمكك اصلي بودركم
اوزني حقيقت جان بلكه شك قلميه كمان ايلميه عملي بوراده دولنه
هرنعلى دخي بوكا مناسب اشليه بوري مكان ايدنه حي القيوم
ديدي چون كندي ديريكي اولماز هراشي تقدير اشلر ايله اولسه
كندوآرادن كتمكدر اشي اشي اشين بلورطالبك اشي
بيورولي نسنه اشلمكدر تقديري بلمكدر تدبيري قمسقدر
پس اي طالب نظر ايله بوسوزك يوزنه بق وبويولك اينشنه
دوزيول بول كونن كوزله كتمه قوزينه منزله وآريق دلرسنك
يوله وآرانكشنك اينه دوشن اينه پس اي حقه طالب
اولنلر حق اسمكه مصطفا قولنه كلنلر عبادتن حقه لايق
قلنلر كوكلي پاسين توحيد برله سلنلر حق كندو وجودنده بولنلر
بوشوقله خيرات اولنلر حق جمله عالمي ذاتي برله قبلا بويله كورنمز ديده

دكل جمله عالم كورر كورمكيله بلمك آراسنده در قصور زيرا كه
بر كشي بر كشيدن برنسنه استسه بولسه بلمسه فايده سي يوق
زيرا كم حق بر كمالدر نقصان دكل والله اعلم بالصواب

نظم

اي حق بلكه طالب ايدنلر	يوزن حق يولنده تراب ايدنلر
سونلر جانو دلدن مصطفاي	قونلر صدقه كفري خطاي
محب اولان حالنه اوليانك	بلنلر اصلين وفرعين جانك
وجود ثباتي هلاك ايدنلر	جانن غفلت پاسندن پاك ايدنلر
اولنلر هر نفس حقله وصلت	بولنلر بود كيزده در وصدت
ايرشب بود كيزده غرق اولنلر	اوزن بلوب قودن فوق اولنلر
وجود ايچنده اوزن جان بلنلر	اوزيله جمله يكسان بلنلر
حقيقت جمله عالم حق دينلر	اشيدوب حق سوزه صدق دينلر
كورونن حقي هر يرده بلنلر	حقله وصلت اولور حق اولنلر

بو يولده ضدقي شمع ايلينلر — اوزني دوشوروب جمع ايلينلر
بو سوزلردن نه در بنم مرادم — دنم انسان انل نيدي آدم
بو سويلين وجود ميدر بنوم مي — كور آخي بر تنوم مي ياجانمي
نيه كلدم نه در بو نه مرادم — سبب نه در كه انسان اولدي آدم
كولك اهلي سكا بنجون سجد قلدي — او بر كيسه بنجون شيطان اولدي
نه در اول دينك آخر دينك نه — عيان اولان بنمش سر دينك نه
مراد نه تنكري پيغمبر ديكدن — نه سبب يوق ديكدن وار ديكدن
باري يقين ايراق كفري ايمان نه — نه حكمتدر بنمش كنج ويران نه
نه خبردر بنيلر سويلدوكي — نه سر در خلقه عيان ايلدوكي
نه در مقصود باري علم كتابدن — سبب نه در نه آچيلور بو بابدن
آخر بولا بو سوزلرك حاصلي — نه ايمش بول نه در بولك دليلي
نه در حقيقت جمله عالمولك — نه در كوكلنده سر اولان آدمك
قيافتده يعني اول عيار دكلي — بهار اولدي خي كيم ولي دكلي

ظاهر و باطن همان اولدر آدمك
همان اولدر دخي غيري وجود يوق
ظاهر آنك وجودندن باطن اولمه
اوزوكي حقه وصلت يل ايرمه
اكر طالبسك بلمكدن حقيقي
اوزك بلمكه حقي بلمش اولاسن
اوزك قورتر مش اولاسن خيالدن
شويلكه جان كبي عزيز اولاسن
دخي كمانك قليه اوزوكه
اول منزله ايرشيجك سفروك
اودمه كورسن بو جمله پركال
بو خيالدر كه كور نور عالمدن
بو منزل يقين ارآق ديمك لك

آدمدن جمله اشياء عالمك
اوبر كوندركه يوزندن بلوت چوق
همان اولدر اوزكه كل امين اولمه
ايرسك دخي اول بردر قينرمه
اوزوكه كل همان اوزعلمك اوقي
بكل مقصود له بولمش اولاسن
خبردار اولا جانك كل حالدن
كر قلبك صاف تميز اولاسن
سجود ايليه سن كندوزوكه
نوردي داخي نور اولا نظروك
دخي ساعت بيجه كوندزمه سال
بو صفتلر كه سويلندي كلامده
حال مشكل باطلي حق دعيكمك

ولي سني طريق پيغامي جبرئيل
يلان كرچك ديمك نقصان كايل
جهان ايچنده كوردوكك خيالدر
خيال ايچنده كي معما خالدر
همان بر نقطه در بر حرف الف
حقيقت شويلكه جان بكي لطيف
دخي بوندن لطيفدر كه دريم بن
اين بلن بيجه نشان ويرم بن
بري كل اي طالب بوسوزي دكله
خبردار اول نه يكدركه اكله
دخي قصدينه بق بوكلامك
اولاسن اليف ايچنده لامك
بوسوزدن اوزه اكلدبر نظر قيل
اوكك دوشور بو عالمدن سفر قيل
اوزوكه كل قوبو يكلش خيالي
اكي بولمق دلورسك ذو الجلالي
همان سن كندوزكه اقرار ايله
اوزك سن اوزك اوزوكه يار ايله
بوخبردر همان اصلي كلامك
حقيقي وار بي جمله عالمك
حقي بلمك بودر اوزك بيلمه سن
همان مشكل اوزك سن حال قلاسن
اعطالب خبر اكلا بوخبردن
تا اصلك اولا قلدوغك بازاردن
اكي سوز اكلارسك يوكوردي
اچلدي پرده صاغ صول كوردي

حال ایچندہ دخی قلماری مشکل
ایر شدی حد یول بولندی منزل
همان جمله عالم بر وجود اولدی
وجود ایچندہ الله موجود اولدی

فائدہ

ای بوجهاندہ اوزنی عقل کامل بلنلر اوزنی بیلوب توحیده
یول بولنلر وجودنی جانه ایر شدرب جان قلنلر معنیله کفرنی
ایمان قلنلر حتی نوردر جمله عالم تجلسی اصلی حقدر جمله صفات
آنك شعبه سیدر مثله جمله عالم بر جان بر وجود بوجانکه وآر
کیدوکی وجود خرقه دور مرقع بوخرقه اصدار لو یونلودر کین
وجودك رنکی وبوخرقنك اصداری یك رنك یوزی مرقع
بوخرقنك کوزنی ایراق یردن کلوب دوزلمش نسنه دکل اصلی در
دخی خرقه وجود مرقع متصلدر آراسی آچوق دکل دخی بر خرقه دیکی
وصلکه وآر رنك رنك در هر رنك خیال انکیزدر خیال اهلی خیاله
دشسه عجب دکل زیرا کم خالی خالی دیمك انسانیت برکالیدر

شیء

شیء تصور دن اشیا لرولك عقلنجه ارا سنده کی عادتلریدر
اندکه قادر بر کمالدر هیچ زیشت یوقدر اراده جمله سی محبوب
جمالدر هر نسنه که کورنور حقیقت کریم ذوالجلالدر
کل اشیا ساعت طالعی فرخنده فالدر ذره دن کونشه دکین
قطره دن عمانه دکین دور پس ای طالب حق استرسك
بلند استه بتمیه جك بن تخم اکمه یوری وآر برمرشد بول اوزنی
بلمش اولاحقی بلمش اولا انسان کامل اولمش اولا معرفتی قوی
خلق عظیم دنیا حسابن اتمز آخرنده الدرمز فکر وخیالی هر لحظه
حقده اولا آنك کبی برکامل مرشدی بول امین اول آنك قولنه
ارکبی بیل بغله جسمکی طرح ایله شویلکه بر پادشاهك قولنده
برکشی کوکلك بیپر سه اول پادشاه اکا کوکلك در پس ای
طالب حقی استینلر حقی بلمکه اوخ نسنه سبب دور اقل مرشید
کاملکرك اکنجی اقراری صافی کرك اوچنجی قابلیتی

لطيف كرك بر باب دخي بولدركه حقي بلكه حقدن
عنايت كرك مرشيدوكامل اقراري صاف قابليت لطيف
عنايت الحق بولدرت نسنه بر يرده اولسه طالبك اشي نقصان
اولمز مرشيدوكامل يول وآرب منزله ارشن كشنك خبر نيه
انا نمق قابليت لطيف ومرتبي هر ارشاد كه اتسه آنك حفصا لسنه
سغمق استقامت عنايت حق ديمك بنيكر اشارتدر غيب علمين
سويلر بزوم عقلمن بوكا ايرشمن زيراكه بز اشكاره ايده رز كوزمزله
كورديكي نسنه دركوكلمزك امينلكيدر پس اي طالب
حق بواشلرلركه سويلندي وبو صفتلركه بيان اولندي بونلر
كل واقعدر بني آدم ايچنده كي حالدر عارف كامل بواشارتلركه
سويلندي نزمك اولور بلورسك دورانك كجمدن يارآغك قلورسك
قولاغوز بولندي يول كورندي اكر يوله كلورسك رحيف اكر غفلتله
اولورسك انسانيت حكمينه ظلم ايلمش اولاسن كندوزكي بلمه مش

اولاسن

اولاسن كامل انسانلر بزيره جمع اوله بوحيوان طبيعتله سن نولمش
اولاسن اي طالب بوخبر بزنظر ايله بوغفلت اويخوسندن جانوكي
بيدار ايله طاعتوكي حقه خلقكي مصطفايه يرار ايله اول كاينا تده
هر صداكه اشدوسن هرنقش خيالكه كورسن زيراكه جمله كرشمه جمله
حكمت قدير بزكمالكدر شويلكه كون كبي روشن صوكبي ظاهر شك شبه
قلمن اوز حقنه تقصير ايرغه نقش اولا

شعر

بوسوزي قوكل برواي كان بلمن	كندوزني صورتا انسان بلمن
جمله عالم حقيقتي حق دين	جمله شيء حقله يكسان بلمن
حقيقتن كندوزنك صدقله	جمله يرده لشه سلطان بلمن
صراف اولن كوهرنيه حكمنك	بوجوهري كورآخي اي كان بلمن
حقيقتن كندوزنيك الاسن	هر يوزي حق هر سوزي قرآن بلمن

نثر

اصليني فرعني بلوب هر اشك
كل زمان مكان اخوان بلمن

نثر

پس اي حقك بويرغنه مطيع اولنلر مصطفا قولنه صادق
اولنلر حقه ايرشمش كشلرك منزلين كوزلينلر حق جمله
عالمي ايچنده طولو زن دن كونشه دكين قطر دن عمانه كين
شويلكه بو اراده وار و بولنده يوق دخي دكل هر نسنه كه كوزلر
آني كوردي عقل اكا تمثيل ايلدي واول نسنه لركه كوزلر آني كوردي
حدي ونهايت بلنمدي جمله بركونشدر وبر تجلي در حقيقت
وتعيين شك شبه يوق زيرا كه سلطانك ملكنده سلطان
صغار ايچنده غيري صنعمز حقيقت نظرن ايلسه غيري دخي يوق
هر نسنه كه خوب كورونر ياخود زيشت سنك عقلك قدر در كورمكدر
دخي بو ضرورن سنكدر حقله سنك اراكن حجاب سن سين
بو قصور سندندر چنكه سن آرادن كتسك همان حق قالور
غير دخي يوقدر زيرا كه قوله تنكري اراسنده حجاب شيئ كنوددر
ايچ اول سبيدر كه كشي كندوزن حقدن غيري بر نسنه صانمز

خبري يوقكه كندو وجود در وجود جامدر حركت جنبش
حقكدر آنسوز جمله اشيا دن لمز حركت دخي قالمز انكچونكه حي
القيوم الله در بركشي الله استر اولسه نيرده استرسن بلويري
يوق معين مكاني معلوم دكلدر باب دخي بودركه
محمد مصطفى صلي الله عليه وسلم ديركه قلب المؤمن
بيت الله ديدي بونشانلكه نشان آدمده در آدم بري بزينمي
استه بن وبا وجود نمي استه بن اكر شويلكه كندو وجود نده
بوايرق باب دو مرشد دخي اوزكه در ياخود بري
بزدن استسه بوده قولدر باب دخي بودركه چون
بلويري يوق جمله مكانده در هر قدر استه سك صدقله
انده در هر كشنك كوكلي برنسنه امين اولدي يكم آيه وكونشه
طپار كيمي كندو اليله برنسنه دزمش اكا طپار وكيمي دخي شويله
كچر جمله آنك بركاندن طشن دكل كل الله قدرتنده برآدمك

٩٠

النده برخشخش دانه سي نه قدر ايسه جمله يرادلمش اشيا همين
اول مقدار اولا بزباب دخي بودر كه الله اسمك ايريلغه
طا نقلق ويرمكدر زيرا كم الله جمله يرادلمش اشيايه موجود در
جمله شيده يكه موجود در پس اوآجب اولديكه هر كشي
كندوشمرنه يورنه زيرا كه الله جمله نسنيه موجود در اي طالب
سنك وجودكز دخي موجود اولمش اولور سنك اوكرو عنف
كونشك تجلي سندن موجود اولمش اولور جمله عالم ايده اولدي
جمله اشيا اويندي كندوزني ووحدانيت دكزنك ايچنه غرق
كوردي سن هنوز اويقوده سن استه دكل سنده
اوزكه غافل يباندره اي بي خبر سن يتمش سن سلطان قدر كنج
ايدك خزينه سي سن سن سيل اولمش كشي كبي الله دوست يكا صوناردين
بردم مال التون ارزنجه بردم ملكي محمول ارزنجه بردم محبوب
دل آرام ارزنجه عمرك كچري كندوزكي بلمدك انوكيچون مريدزن

دوست سوكلو دوستكاره
شوق توهم دوست
دونيها همه فاني دوست

نظم ٣٠ نصيحت المادك نظم

كل اي جان منزلينه ايرشنلر — غواصلق اوكرنب بحره دوشنلر
بولنلر كوهري بوكان ايچنده — جانانه ايرشنلر جان ايچنده
وجودك طرح ايدوبن جان اولنلر — ايريشوب حقله يكسان اولنلر
يول ايچنده منزله يتنلر — سعادت مملكتني دوتنلر
جهان باشدن بشا پرنور دكلمي — نور ايچنده بوسن مستور دكلمي
كورندي جمله حقك صفاتي — قموشيده معين اولدي ذاتي
طا نقلق ويردي حقه جمله وارلق — اكيلك ملكتني دوتدي بزلك
قموعالم ايچنده اولدي خيالدن — عنايت بولدي قموذوالجلالدن
حقك وارلغي جمله كورندي — كورندي كوزك آچ سنده كورندي
اكر غافل دكلسك اوزه الكدن — بولاريس بنجون قلدك يولكدن
بري كل اي طالب معدن بولندي — كورندي كنجي ابركان بولندي
حقيقت اولدي جمله نك امينى — قموشي اولدي الهك آمينى

قمو عالم بركدي پر نور اولدي — قمو دل سويلديكي پر سوز اولدي
طيرا قلن كيميا طشلر كوهر اولدي — دخي بوق قلماديي وآر اولدي
قمو اشيا حق كوردي معين — حقيقت برليكه بتدي وجود جان
حق باطل يقين كمان ديمك — نوري ظلمات كفري ايمان ديمك
بو صفتلر قمو برليكه بتدي — بكلي يول همان منزيله بتدي
طالب مطلوب صفات وصل هجران — ظاهر و باطن حقيقتي وجود جان
شونكم آدينه شيطان ديمشلر — اولر كيم در لكينه جن ديمشلر
بو خيالكه كور نور عالمسه — بو صفتلر كه بها ندر آدمسه
دخي كيم وآر آنك ملكندكم اول — بله نذر انبي يا وز صاغ وصول
قمو بر وجود درايي مشتاق — دخي كيم وآر همان حقدر همان حق
قيفوسن ابرال صورسك خبري — بو در دجانلر كوكلنده بازاري
دخي غيري بلمز بو جهانده — همان كوردي يكه اول جمله مكاندر
اكر صد قله طالب مشتاق اولا — قمز بو سوزده مقصود بحق اولا

نشر

اوكنوزن بلن سالكلراي حقي اوزنده بولن عاشقلر **من عرف**
نفسه بابنده بر نيچه كله جي سويلدم عقلم ايردكي قدر رمز ايلدم
عالمده كلم عبارت ولي ده كلم كرامت بلمز سوزي قپوزكيبي
يومري يومري سويلدم سوزدن نسنه ميدانده قومدم ارشريكم
منزالري نشانلري رمز يله سويلدم دلويه زنجير بغلدم عقله نصيحت
ايلدم عارفلر بلديكه ندير م ارمغانم همان بودر دخي نه ويرم نيچه كه هركا
بقدم وجودمده ارتق نسنه كورمدم **پس** اي طالب حق
جمله عالم بر نقطه در بر حرف همان سوز مختصر اولدي والله اعلم بالصواب

تمت بعون الله

روح بكزر جبرايله جبرايل عقله بكزر وقوح نفسه بكزر واسماعيل
كوكله بكزر حق تعالي ايردر يا موسي بن براويبدم نوردن آدم اوغلنلر نيك
ايجنده واول اوي آمانت قودم اكا كوكل دياد قودم مرتبه لهنك

صورتدر واسعدر جميع سي موجودات دن حتي حقه دخي واسع
اولدي تجلي اله احمدي اول اولك يري معرفته الله در وكوكي ايماندر
شمس شوقدر قمر محبت در بلندر معارفدر وداغلري يقين در
وطپراغي همت در وبولتلري فضيلتدر ونهرلري رحمت در
واغجلري طاعتدر وبيراقلري وفادر وميشلري فراست در
وكيجه سي معصيت در واول اولك درت قيوسي وآردر يري علم در
ونهري حلم در ونهري صبردر ونهري شكر در كوزمظهر
عزت ايلدر وقولق مظهر ميكائيلدر وبورون مظهري اسرافيل در
واغز مظهري جبرائيلدر اما طوفان جقمق ظلمت حيوانيه نفوس
انسانيه اوزرنه طغيانقدر وصكرمكنه بلورسن اولمقدر اما مهدي
جقمق عقل قورسن انسان اوزرنه غلبه ايلمكدن عبارتدر واما دجال
جقمق نفس امارة صفتلري ظاهر اولمقدر نفس مطمئنه اوزرنه
غالب اولمق در اما عيسي كوكدن انمكدن عبارتدر روح عيسي كبدر

دجال نفسي هلاك ايدر واما دابة الارض مسجد حرمدن نفس
لوامه ظاهر اولمقدر كوكل مقامندكه بيت المعمور در واما شمس
مغربدن طوغمقدر روح عبارتدر ارواحله اجسام وجسود
حقيقتنك نورندن فنا اولمقدن اما اسرافيل صور چلمقدن
مراد روح قدسي اشراف ايتمكدن عبارتدر روح سري واجسام
لطيفي اما حلايق بزين جمع اولمق اشارتدر ثبانه عالم بقاده اما
مومنلرك يوزي آغ اولمق عبارتدر كوكل نوري منور اولمقدن
الله نوريله وكافرلرك يوزي قره اولمق عبارتدر نوردن محروم
قلمقدر دنيا طالب ايتمكله اما يبرلرو كوكل تبديل اولمق اشارتدر
يعني طبيعت يبرلر تبديل اولسه نفس يبرلرنه وكوكل كوكلري تبديل اولا
روح كوكلرنه يعني حقدن ايراغ اوله حق تعالي تجلي ايتمكه زيرا
جميع عالملر كمالاتي قسم ايلدي محمد مصطفا صلي الله عليه وسلم
امتي بكل انسان بوعالمه كلمجاه يدي طبقه سيرايدر كلدي يني

سلوکله سیزایدوب بویدی طبقه اوزرنه سیرایدوب اول طبقه
نوك آدی بورادن کتملو اولنجق جسم ذیلر وقالب ذلر بوطبقه ده
سالك آدی ثابتدر ذکری لا اله الا الله در اکنجی طبقه نوك
آدی طبیعتدر سالك آدی عابد در الله در اوچنجی طبقه نك
آدی جسددر سالك آدی جامد در ذکری هو در دردنجی
طبقه نك آدی نفس در وبو طبقه ده سالك آدی سایحدر ذکری
حق بشنجی طبقه نك آدی عقلدر بو طبقه ده سالك آدی
راکع در وساجددر ذکری حی در التنجی طبقه نك آدی قلب در
بو طبقه ده سالك آدی امر بالمعروف در ونهی بالمنکر در ذکری
قیوم در یدنجی طبقه نك آدی روح در بو طبقه ده سالك
آدی حافظ در حدود الله در ذکری قهار در مشایخك
صناعتی بویدی طبقه اوزرنده هر بر طبقه ده بر صناعته منسوبدر
اولکی طبقه جسم ذلر واقعاته منسوبدر واقعه باشه کلنه دیرلر

اکنجی

اکنجی طبقه کم طبیعتدر خیاله منسوبدر کوزوکن نسنیه دیرلر
اکسوزین اوچنجی طبقه کم جسددر روحه یایه منسوبدر یعنی دوش
کورمکدر دردنجی طبقه کم نفس در خاطره منسوبدر یعنی
اکسوزدن کوکله کلندر بشنجی طبقه کم عقلدر ارادته وعلمه
خیاله منسوبدر یعنی هر نسنه نك اصلنی سویلیوب بلمك وثابت
اعتقاد التنجی طبقه کم قلبدر معرفته منسوبدر یعنی حق تعالی
طفر فندن الهام کوکله اولمقدر خیر اولی نسنه خیر بلوب بشقه اولی
نسنه شر بیله یدنجی طبقه کم روحدر فنایه وبقایه منسوبدر
یعنی کشیی کندولکندن کچوب حق رضاسی اوزرنه مقرر اولمقدر اولکی
طبقه صفتن بلن غایب ارنلر دندر افرآده منسوبدر افراددر اکنجی
طبقه صفتن بلن نقبا اولوکیمسلره منسوبدر اوچنجی طبقه صفتن
بلن نجبا اولوکیمسه لره منسوبدر بشنجی طبقه صفتن بلن بدلا
دیرلر انلره منسوبدر التنجی طبقه صفتن بلنلر اوتاد دیرلر

در دنجی طبقه
ندر با اولوکیمسه

انلر منسوبدر يدنجي طبقه صفتن بلن غوثا اولدر اوتادرت
كردر بدلايدي كردن نربا اون اكيلودن نجبا فرقدن نقبا ديركلر
اوچيوز التمش يكمسه كر منسوبدر افراد ديركلر صاغ شي معلوم
دكلدر امدي طبقه جسمه اولن افرادن مددديه كر طبقه
طبيعتده اولن نقبادن مدد ديلر طبقه جسدده اولن نجبادن
مدد ديلر طبقه نفسده اولن نقبادن مدد ديلر طبقه عقلده
اولن بدلادن مدد ديلر طبقه قلبده اولن اوتادن مدد ديلر
طبقه روحده اولن غوثادن مدد ديلر الله تعالي جملدن پاكدر
مراد كر ويريجي دكر والله اعلم بالصواب تمت بعون الله الملك
الوهاب

فرمايد خزاني مثمن الهي

تعالي شانه ذات وصفاتي ظاهر و باطن	انك اثبات و نفي كفر يله ايماندر كامن
جماليله جلالي عالم كونينده كاين	بواشكالك مضمرين عقد سجل ايدن زكاهن

اكر فهم ايلدكسه كنت وكنزك جوهري كاندن	اولبويرعالم غيب وشهادت سرينه خازن
نيه فلسك نظر وجه حذادر عاين وباين	هو الاول هو الآخر هو الظاهر هو الباطن
بوچار اسما محقق شش جهاتك جسمه جاندر	موالين ثلاثه اون سكز بيك عالمه كاندر
بو موجوداتك اصلي امهات هفت اركاندر	سماده ارضده بيري نبات و بيري حيواندر
عرضده بيري بري جوهر دخي عماندر	بري مدركدر بيري محسوسات اعياندر
وجودي واحد اولدوغنه بونلر نص و برهاندر	هو الاول هو الآخر هو الظاهر هو الباطن
محقق اول و آخر نه اولدر نه آخر در	مجرد ظاهر و باطن نه باطندر نه ظاهر در
منزه در صفتدن ذات مطلق نور باهر در	يدي اسما صفات و ذاتنه امامظاهر در
بري حيدر ايكنجسمي عليم او چيخسي قادر در	سميع و هم بصير و هم كليم اولدركه آمر در
مريد اولدر مراد ايدر بزكلن يرادده حاظر در	هو الاول هو الآخر هو الظاهر هو الباطن

تو کون و مکان آنکه پر اکه مکان یوقدر	زمانك و آرلغی انکله دراکه زمان یوقدر
ویرده هر شیی نشان اندن ولی اندن نشان یوقدر	تو جانلر انکله زنده در لیك اندن جان یوقدر
مقید هر زبان انکله اکا اما زبان یوقدر	بو سر ولك اهل کشف ایچره یقینه کمان یوقدر

مبین جمله اشیاده انکا کرچه بیان یوقدر

هو الاول هو الآخر هو الظاهر هو الباطن

شوکم علم الیقینی ای خوانی بلدی حاصل در	نیه قلسه نظر عین الیقینه اول مشاهده در
سلوکنده نوله حق الیقین اولسه مجاهده در	ایکی عالمده علم و عالم و معلوم واحد در
کرکسه عابد و عاصی کرك عاصی و عابد در	بو توحیدی بیلن دینمز بو صالحدر بو فاسد در

صفات و ذات و اسما بر لکینه عین شاهد در

هو الاول هو الآخر هو الظاهر هو الباطن

ع

ÖZ GEÇMİŞ

Adı, Soyadı	Rumeysa Nur KARAGÖZ		
Doğum Yeri ve Yılı	04/07/1995		
Medeni Durumu	Bekâr		
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi	İngilizce/ YÖKDİL-70		
Öğrenim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı		Kurum Adı
Lise	2009	2013	Hasan Basri AİHL
Lisans	2013	2017	Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Yüksek Lisans	2017		Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doktora			
Çalıştığı Kurum (/lar)	Başlama - Ayrılma Yılı		
1. Meb (Ücretli)		2019	2020
2. Halk Eğitim		2018	2018
3.			
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar			
Katıldığı Proje ve Toplantılar			
Yayınlar	• Ömrüm Kelebek, Çıra Yayınları, İstanbul, 2019. • Yunus Emre Divanında Eksiltili Yapılar, Uluslararası Kültür ve Bilim Kongresi, Ankara, 2018.		
Aldığı Ödüller			
İletişim (eposta)	rumiedebiyat@gmail.com		